

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Příběh Křemže ve 20. století

Vedoucí práce: doc. PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Vypracoval: Bc. Matěj Vačkář

Obor: Učitelství dějepisu a českého jazyka a literatury pro střední školy (His-Čjl)

Ročník: 2.

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

České Budějovice 29.7. 2021

.....

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé diplomové práce, doc. PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D., za jeho odborné vedení. Dále bych chtěl poděkovat všem, kteří mi jakýmkoli způsobem pomohli. Slova díky patří i všem, kteří mi poskytli rozhovor, jmenovitě tedy panu Ing. Miloslavovi Podholovi a panu Ing. Josefovi Troupovi. Především bych ale chtěl poděkovat samotné Křemži, která mi byla 25 let domovem.

Anotace

Předkládaná diplomová práce se zabývá historií městyse Křemže ve 20. století. V úvodu práce jsou věnované dvě kapitoly metodám, se kterými se pracuje po celou dobu práce, mikrohistorii a orální historii. Poté jsou v práci představeny i dějiny předcházející 20. století, ale stěžejní část práce se věnuje obdobím 1. světové války, první republiky, 2. světové války, rokům 1945-48, každodennosti do roku 1989 a následným devadesátým rokům 20. století. Velké dějiny 20. století, jako 1. i 2. světová válka, jsou v práci zachyceny, ale pro celé 20. století je klíčová každodennost. Pro Křemži tyto dějiny nejsou nikterak výjimečné, vlastně pouze opisovala celorepublikové dějiny, ovšem i to je jeden z důvodů výběru práce. V první republice jsou zachyceny jak radostné momenty jako výstavby nových budov, tak i velké strádání a chudoba. Za 2. světové války je zachycen běžný život obyvatelstva, kteří se snažili žít dále svoje životy. Stejně tak je v práci ale zachycená odbojová činnost některých obyvatel, a i následné represe. V další části se práce věnuje každodennosti za éry komunistického Československa a v závěru předkládá největší změny, se kterými přišla devadesátá léta ve Křemži.

Annotation

This diploma thesis deals with the history of the small town Křemže in the 20th century. In the introduction part, two chapters are dedicated to methods which are used throughout the work, microhistory and oral history. Then the history of the previous 20th century is presented in the work, but the key part of the work is dedicated to the period of the First World War, the First Republic, the Second World War, 1945-48, everyday life until 1989 and the subsequent nineties of the 20th century. The great history of the 20th century, such as the First and Second World Wars, is interpreted in the work, but everyday life is the key point for the entire 20th century. For Křemže, this history is not anything special, in fact, it only described the national history, but this is also one of the reasons for choosing this topic for the thesis. In the First Republic chapters, there are described joyful moments such as the construction of new buildings but great hardship and poverty as well. During the Second World War, the everyday life of the population who tried to live their lives is shown.

However, the work also presents the resistance activity of some inhabitants, as well as the subsequent repression. In the next part, the work deals with everyday life during the era of communist Czechoslovakia and in conclusion there are presented the biggest changes that came to Křemže in the 1990s.

Obsah

Obsah	6
Úvod.....	7
1 Metody.....	14
1.1 Mikrohistorie.....	15
1.2 Orální historie.....	19
2 Obecně o Křemži a její historii do roku 1914	23
3 Křemže za 1. světové války a za první republiky	37
3.1 1. světová válka.....	37
3.2 První republika	42
4 Křemže mezi lety 1938-1947	53
5 Křemže mezi lety 1948-1988	68
6 Rok 1989 a devadesátá léta	80
Závěr	85
Seznam pramenů a literatury	87
Seznam příloh	92

Úvod

Mikrohistorické práce, které se zabývají pouze určitým územím, jsou dnes velice oblíbeným tématem napříč historickým spektrem. Většinou se historikové vracejí k místům spojeným s jejich životem a zpracují dějiny daného území komplexně, přitom jednoznačně s citem a láskou pro daný region. Když jsem zvažoval, o čem bude pojednávat moje diplomová práce, jako první se mi vybavila Křemže. Vzpomínal jsem na všechny ty přednášky, kterých jsem se zúčastnil jako dítě a jak moc mě fascinovaly její dějiny. Jedna z prvních historických přednášek, kterých jsem se kdy zúčastnil, se věnovala středověkým dějinám Křemže, konkrétně jejímu zakladateli, Janu Smilovi z Křemže, a popisu místa, kde se pravděpodobně nacházel jeho hrad. Když jsem se dozvěděl, že hrad stál někde na náměstí, vlastně kousek pod mým domem, přišlo mi, že dějiny jsou mi blíží než kdy předtím. Proto jsem se rozhodl, že moji kvalifikační práci věnuji právě Křemži, jejíž dějiny mě odmalička zajímaly. Přišlo mi přirozené inspirovat se jednou z mých oblíbených publikací, *Příběhem Ouběnic*¹ od Josefa Petráně a zpracovat moji Křemži podobným způsobem. Dějiny Křemže byly zpracované zejména ve středověku, a to především díky pramenům, dochovaným ve spojitosti s Rožmberky, kteří sídlili v nedalekém Českém Krumlově. Vzhledem ke kulturně-historickému kontextu představím stručně v práci také starší dějiny městysu Křemže.

Výrazně větší část bude věnována dějinám 20. století. Křemže nebyla nikterak výjimečným místem, které by vybočovalo z dějinných událostí dvacátého století. Ovšem právě tyto důvody mě začaly lákat, jelikož každodennost je oborem, který se mnohdy v historii opomíjí. V poslední době se ovšem každodennost dostává do popředí a věnují se jí historici napříč všemi obdobími. O každodennosti ve středověku pojednává třeba publikace od Františka Šmahela a Martina Nodla: *Člověk českého středověku*.² Na tuto publikaci pak navázali u nakladatelství Argo jihočeští historici v okolí Václava Bůžka s publikací *Člověk českého raného novověku*.³ Dalším zajímavým příspěvkem do tématu každodennosti je kniha od Jiřího Štaifa, která vyšla opět v nakladatelství Argo, *Modernizace na pokračování: Společnost v českých zemích (1770-1918)*.⁴ Každodenností

¹ Josef Petráň, *Příběh Ouběnic: mikrohistorie české vesnice*, Praha 2001.

² František Šmahel – Martin Nodl (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002.

³ Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.

⁴ Jiří Štaif, *Modernizace na pokračování: společnost v českých zemích (1770-1918)*, Praha 2020.

v 19. století se zabývala skupina historiků a historiček z prostředí Pardubické filozofické fakulty: Tomáš Jiránek, Milena Lenderová a Marie Macková a jejich *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*.⁵ Dnes velice populární jsou ale pořád blízké dějiny každodennosti 20. století. Mezi nejvýraznější počiny tohoto typu patří kniha, kterou editoval Jaroslav Pažout, *Každodenní život v Československu 1945/48–1989*⁶ a pak různé monografie, které se zabývají různými jednotlivostmi každodennosti, jako *Dovolená s poukazem: Odborové rekreace v Československu 1948-1968*.⁷

Rozhodl jsem se proto tedy začít s historií Křemže od 1. světové války a zkusit se následně zaměřit na každodennost v první republice, která byla sice v mnoha ohledech jedinečná a úžasná, stejně tak se ale projevovala bída a útrapy nižších vrstev obyvatelstva. V současnosti do jisté míry probíhá idealizování první republiky skrze různé seriály jako *Četnické humoresky* či seriál *První republika*, ovšem zde je zásadní ono známé zkreslování minulosti, kdy vyzdvihujeme jen to krásné, a to špatné přecházíme. V první republice ve Křemži jsem se rozhodl zaměřit zejména na novinové články a další, zkusit zpracovat běžný život v této době. Neméně zajímavým tématem za první republiky je bezesporu vznik církve československé husitské a soupeření s tradiční katolickou církví spjatou s Vatikánem. Je totiž důležité, že v první republice bylo poprvé od Bílé hory husitství legální, a dokonce až vyzdvihované proti klasické katolické církvi. Křemže ani v tomto ohledu nebyla nikterak výjimečná, a proto kromě kostela svatého archanděla Michaela, stojí pár minut chůze dál Husitský kostel. Náboženské dějiny proto nebudou v této diplomové práci opomenuty.

Další část práce jsem se rozhodl zasvětit 2. světové válce. Chtěl jsem zejména představit roli, kterou hrála Křemže, jakožto městyň ležící nedaleko rakouských hranic. Chtěl bych ukázat, kam Křemže za druhé světové války náležela, jak vypadala každodennost během války a jestli se zde kupříkladu neděla nějaká odbojová činnost, či jiné zajímavé drobnosti. V závěru této kapitoly bych se chtěl podívat, kým byla Křemže osvobozena, zda Rudou armádou, či Američany, a jak na to konkrétně vzpomínají lidé ze Křemežska.

⁵ Milena Lenderová – Tomáš Jiránek – Marie Macková, *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, Praha 2009.

⁶ Jaroslav Pažout (ed.), *Každodenní život v Československu 1945/48-1989*, Praha 2015.

⁷ Alžběta Kratinová, *Dovolená s poukazem: odborové rekreace v Československu 1948-1968*, Praha 2014.

Následně jsem se věnoval situaci a každodennosti po válce až po únorový převrat v roce 1948 v Praze, jestli se nějak konkrétně projevoval ve Křemži. Těžištěm se mi pak ale stane každodennost za éry komunismu. Tady jsem se rozhodl pracovat opět s novinovými články, dále různými prameny, které ukazovaly rozvíjející se urbanizaci Křemže. V neposlední řadě jsem se rozhodl zapojit do práce i dnes pro soudobé dějiny téměř nezbytnou orální historii a vyzpovídat pamětníky onoho období a porovnat jejich vzpomínky s již známým příběhem a tím ukázat, jak se zde žilo.

V závěrečné fázi jsem se rozhodl věnovat Sametové revoluci, tedy zejména reflexi tady u nás, jelikož jsem si pamatoval z nějaké jiné přednášky, že i zde se tvořilo Občanské fórum, a proto jsem se o tom rozhodl pohovořit s přímými účastníky. Stejně tak jsem se ale rozhodl neskončit hned rokem 1989, ale pokračovat dále a zjistit od bývalého starosty Křemže, jak se zde utvářela politická reprezentace, jaké měla problémy v prvních letech, s čím se konkrétně musela zabývat a kdy vykročila za navrácením statusu městyse, který má Křemže dodnes.

V průběhu celé práce jsem se rozhodl pracovat s velkými dějinami České republiky a vždy je porovnávat právě s děním ve Křemži, aby bylo vidět, jak takový menší městys prožíval každou jednotlivou událost. Je totiž důležité, abychom si dovedli představit, že velké dějiny nepojednávají pouze o historii Prahy, ale že veškeré takovéto události se pak promítají i na menší územní celky, jejíž příběhy sice mnohdy nejsou nikterak zajímavé, ale právě svojí „normálností“ ukazují, jak to bylo ve většině obcí či městysů v rámci celých Čech.

Hlavní pramennou základnu v této kvalifikační práci budou tvořit kroniky Křemže, uložené ve státním oblastním archivu v Třeboni, jejichž digitalizáty jsou volně dostupné na stránkách „*digi.ceskearchivy.cz*“.

Dalším cenným pramenem se mi pak staly rozhovory, které jsem osobně nahrál s několika pamětníky z osobností Křemže, zejména z řad politické reprezentace.

Neméně zajímavým pramenem, který jsem se rozhodl v rámci práce zpracovat, se staly různé novinové články, které se mi v rámci rešerše podařilo najít. Zde jsem sice narazil na veliké úskalí, a to na časté zmatečné označování Křemže. Důvodem toho je přílišná fonetická podoba s názvem rakouského Krems an der Donau, v českém jazyce většinou označována jako Kremže, někdy Křemže a v nejlepším případě Rakouská Kremže. Mnohdy ale až dle zařazení do určitého sloupku (třeba zahraniční novinky) či dle jmen, která se v článku vyskytují, bylo možné rozeznat, o jakou Křemži se tedy vlastně jedná.

Křemežský měsíčník, který vychází od devadesátých let 20. století a který nese název *Křemežsko* se mi stal dalším cenným zdrojem. Byly v něm mnohdy zachycené zajímavé příběhy z každodennosti Křemže napříč dvacátým stoletím, které v širším historickém kontextu poskytují ucelenější obraz o životě v Křemži.

Středověké dějiny, spojené zejména s osobností Jana Smila z Křemže, byly popsány ve stejnojmenné publikaci od Jaroslava Polácha.⁸ Představuje počátky Křemže a v další části pracuje s příběhem pozoruhodné osobnosti Jana Smila z Křemže a popisuje jeho soupeření s výraznou osobností první poloviny patnáctého století, s Oldřichem II. z Rožmberka. V rámci teoretické části jsem se rozhodl přidat navíc drobné kapitoly, které se zabírají dvěma již zmiňovanými metodami, a to tedy mikrohistorií a orální historií. S metodou mikrohistorie jsem se blíže seznámil zejména v publikaci od Martina Nodla,⁹ který představil celé dějiny mikrohistorie a její jednotlivé specializace, tedy čím konkrétně se může zabírat. To jsem pak porovnal s ještě jednodušším popisem historiků Jiřího Zounka a Michala Šimáněho.¹⁰ V závěru mikrohistorie jsem se pak zkusil podívat na nějaké další pohledy, jako třeba v pracích Albana Bensa¹¹ či Lucie Storchové.¹²

Vhodné publikace k poznání metody orální historie pochází především z pera Miroslava Vaněka. Nejvíce jsem pracoval s monografií *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*¹³ a pak s o něco málo starší monografií, kterou napsal sám Vaněk, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*.¹⁴

⁸ Jaroslav Polách, *Jan Smil z Křemže: život tábořského hejtmana a loupeživého rytíře*, České Budějovice 2011.

⁹ M. Nodl, *Dějepisectví mezi vědou a politikou: úvahy o historiografii 19. a 20. století*, Brno 2007.

¹⁰ Jiří Zounek – Michal Šimáně, *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*, Brno 2014.

¹¹ Alban Bensa, *Od mikro-historie ke kritické antropologii*, In: Alban Bensa (ed.), *Úvahy nad 20. stoletím: problém a výzva pro společenské vědy (historie - antropologie - sociologie): antologie francouzských společenských věd*, Praha 2000.

¹² Lucie Storchová, *Conditio humana - konstanta (č) i historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*. In: Lucie Storchová (ed.) *Sborník příspěvků z workshopu "ANTROPOLOGIE - HISTORIE - TEORIE"*, Praha 2007.

¹³ Miroslav Vaněk – Pavel Mücke, *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*, Praha 2011.

¹⁴ M. Vaněk, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004.

První světovou válkou se v našem prostředí zabývalo vícero historiků, mezi nejvýznamnější práce patří publikace Ivana Šedivého *Češi, české země a velká válka 1914-1918*,¹⁵ Jaroslav Křížek a jeho *První světová válka*¹⁶ a Zdeněk Jindra se svojí *První světovou válkou*.¹⁷ Neméně zajímavou je pak práce samotného Tomáše Garrigue Masaryka *Světová revoluce – Za války a ve válce 1914-1918*.¹⁸ Nejzajímavějším se ovšem v České republice stalo téma vzniku samostatného Československa v roce 1918. Mezi nejnámější práce tohoto typu patří kniha od Jana Rychlíka *1918: Rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československa*¹⁹ a publikace od Jiřího Kovtuna věnovaná jednoduše Masarykovým zásluhám o vznik Československa pojmenovaná *Masarykův triumf*²⁰ a v neposlední řadě Klimkovo *Vznik ČSR*.²¹ Československo by nemohlo vzniknout, kdyby předtím nedošlo k rozpadu Rakouska-Uherska, tomu se věnoval ve své knize Bernard Michel.²² Pokud se ovšem historici chtějí zabývat vznikem Československa, nesmí nikdy opomenout velice důležité legionáře, i z tohoto důvodu se řada historiků věnuje výhradně tématu legií. Jednou z nejdůležitějších knih tohoto typu je publikace historika Roberta Saka *Anabáze: drama československých legionářů v Rusku (1914-1920)*²³ a pak práce zaměřované obecněji na zahraniční odboj jako Pichlíkovo *Bez legend. Zahraniční odboj 1914-1918 (Zápas o československý program)*.²⁴ Pro lepší pochopení lokálních dějin poslouží publikace Jakuba Drozda, nazvaná *Pomníky Velké války na jihu Čech*,²⁵ která se zabývá různými pomníky připomínající 1. světovou válku a příběhem stojícím za nimi. Pro porovnání je dobré pracovat s publikacemi zahraničních historiků, kteří též napsali velice rozdílné knihy věnované právě této válce. Winterova *První světová válka: [fakta,*

¹⁵ Ivan Šedivý, *Češi, české země a velká válka 1914-1918*, Praha 2014.

¹⁶ Jaroslav Křížek, *První světová válka*, Praha 1968.

¹⁷ Zdeněk Jindra, *První světová válka*, Praha 1987.

¹⁸ Tomáš Garrigue Masaryk, *Světová revoluce-Za války a ve válce 1914-1918*, Praha 1925.

¹⁹ Jan Rychlík, *1918: Rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československa*, Praha 2018.

²⁰ Jiří Koftun, *Masarykův triumf*, Praha 1991.

²¹ Antonín Klimek, *Vznik ČSR*, Praha 1998.

²² Bernard Michel, *Smrt dvouhlavého orla. Rakousko-Uhersko 1916-1918*, Praha 1994.

²³ Robert Sak, *Anabáze: drama československých legionářů v Rusku (1914-1920)*, Jinočany 1995.

²⁴ Karel Pichlík, *Bez legend. Zahraniční odboj 1914-1918 (Zápas o československý program)*, Praha 1991.

²⁵ Jakub Drozd, *Pomníky Velké války na jihu Čech*, Praha 2018.

svědectví, souvislosti]²⁶ a Warnerova publikace, která nese opět stejný název, tedy *První světová válka*.²⁷

Následně vzniklé první republice věnovali soustavně už během jejího vzniku. Jednou z prvních prací je *Z dob naší první republiky* od Kamila Krofty.²⁸ Další osobou, která prožila první republiku, a zanechala o ní své paměti je známý literární vědec Václav Černý, jehož *Paměti I. 1921-1938* editovala Hana Pospíšilová.²⁹ Neméně zajímavou je ale publikace výrazně pozdější, *Republika československá. 1918-1939*.³⁰ Politickému systému se soustavně věnovala Eva Broklová, která svoji knihu nazvala *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918-1938*.³¹ Další historici se pak věnovali stejně jako Broklová politickému systému, konkrétně se ale zaměřili na politického hegemonu první republiky, úspěšnou Agrární stranu a zejména pak na jejího předsedu Antonína Švehlu. Vladimír Dostál napsal monografii věnovanou historii Agrární strany: *Agrární strana. Její rozmach a zánik*.³² Navázal tím na svou předchozí publikaci, která byla věnována osobě Antonína Švehly.³³ Jak název nově vzniklého státu napovídá, k Čechům se přidal stát nový, a to Slovensko, jehož dějinami za první republiky se věnuje Michal Stehlík ve své knize *Slovensko, země probuzená. 1918-1938*.³⁴

Mezi prameny z 2. světové války patří vzpomínky Edvarda Beneše, kterých vydal vícero a v nichž se snaží zejména obhájit své politické kroky.³⁵ Tématem Mnichovské dohody se zabýval P. E. Caquet ve své monografii *Zvon zrady*.³⁶ Následné druhé republice se věnovali Jan Gebhart s Janem Kuklíkem v stejnojmenně nazvané

²⁶ Jay Murray Winter, *První světová válka*, Praha 1995.

²⁷ Philip Warner, *První světová válka*, Ostrava 1997.

²⁸ Karel Krofta, *Z dob naší první republiky*, Praha 1939.

²⁹ Václav Černý, *Paměti I. 1921-1938*, Brno 1994.

³⁰ Dagmar Hájková – Pavel Horák (edd.), *Republika československá. 1918-1939*, Praha 2018.

³¹ Eva Broklová, *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918-1938*, Praha 1992.

³² Vladimír Dostál– Magda Bilíková – Hana Nováková, *Agrární strana. Její rozmach a zánik*, Brno 1998.

³³ V. Dostál, *Antonín Švehla*, Praha 1990.

³⁴ Michal Stehlík, *Slovensko, země probuzená. 1918-1938*, Praha 2015.

³⁵ Edvard Beneš, *Mnichovské dny. Paměti*, Praha 1968.

Týž, *Odsun Němců z Československa. Výběr z Pamětí, projevů a dokumentů 1940-1947*, Praha 2002.

³⁶ P. E. Caquet, *Zvon zrady. Mnichovská dohoda a Československo 1938*, Praha 2020.

monografii.³⁷ O životě za protektorátu napsal Deflet Brandes v knize *Češi pod německým protektorátem*.³⁸ Obrazovým průvodcem napříč celou 2. světovou válkou je *Druhá světová válka - Unikátní obrazový průvodce od Blitzkriegu k Hirošimě* od Richarda Holmese.³⁹ Komplexně v celosvětovém měřítku je pak 2. světová válka zachycená v monografii od Johna Keegana v stejnojmenné knize.⁴⁰ Každodenností v rámci válečného Československa se zabýval Jiří Doležal, který se zaměřil na kulturu za protektorátu, například školství, písemnictví či kinematografii.⁴¹ A obdobím po válce, tedy třetí republiky, se věnoval Karel Kaplan ve své monografii *Pravda o Československu 1945-1948*.⁴² Pro záležitosti nacistické okupace na Českobudějovicku a následného osvobození byla v rámci práce využita práce Miroslava Pecha a Václava Vondry.⁴³

Období komunismu v Československu jsou zpracované například v literatuře od Zdeňka Kárníka a Michala Kopečka.⁴⁴ Osobnější pohled podává Jaroslav Mezník v monografii nazvané *Můj život za vlády komunistů*.⁴⁵ Ideály a specifika Pražského jara popsal Jiří Vančura.⁴⁶ Na následné období normalizace se zaměřil Milan Otáhal.⁴⁷

Poslední část literatury se věnuje období Sametové revoluce, kterou zpracoval například Vilém Prečan⁴⁸ či Jiří Suk.⁴⁹

³⁷ Jan Gebhart – Jan Kuklík, *Druhá republika 1938-1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*, Praha – Litomyšl 2004.

³⁸ Deflet Brandes, *Češi pod německým protektorátem*, Praha 1999.

³⁹ Richard Holmes (ed.), *Druhá světová válka. Od Blitzkriegu k Hirošimě*, Praha 2016.

⁴⁰ John Keegan, *Druhá světová válka*, Praha – Plzeň 2002.

⁴¹ Jiří Doležal, *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996.

⁴² Karel Kaplan, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990.

⁴³ Miroslav Pecha – Václav Vondra, *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození: 1939-1945*, České Budějovice 2004.

⁴⁴ Zdeněk Kárník – Michal Kopeček (edd.), *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*, Praha 2003-2005.

⁴⁵ Jaroslav Mezník, *Můj život za vlády komunistů (1948-1989)*, Brno 2005.

⁴⁶ Jiří Vančura, *Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968*, Praha 1990.

⁴⁷ Milan Otáhal, *Normalizace 1969-1989*, Praha 2002.

⁴⁸ Vilém Prečan, *Charta 77 (1977-1989): od morální k demokratické revoluci. Dokumentace*, Bratislava 1990.

⁴⁹ Jiří Suk, *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize: (od listopadu 1989 do června 1990)*, Praha 2009.

1 Metody

Příběhy, které všichni čteme, ať už jsou historické nebo umělecké, jsou o to zajímavější, čím překvapivější je děj či události, které se v něm odehrávají. Proto samozřejmě název svádí k nějakému šokujícímu příběhu, který Křemže ve 20. století prožila, a přitom tento městys pouze opisoval celorepublikové dějiny. Proto jsem si při výběru metod vzpomněl na jednu z historických knih *Příběh Ouběnic* od Josefa Petráně,⁵⁰ kde autor skvěle popisuje život běžné vesnice od středověku až do roku 1918. V následujících řádcích se pokusím na tento koncept navázat. Stěžejní část bude časově vymezena léty 1914–1989, místem pak bude zdánlivě bezvýznamná Křemže. Nejdůležitější metodou, se kterou budu po celou dobu pracovat, je bezesporu právě mikrohistorie. Petráň díky této publikaci představil širší historické vědecké obci metodu, která již sice pravděpodobně byla v historickém povědomí, minimálně hrstka historiků s ní již pracovala, ale nikdy se nestala hlavní metodou. S Petráněm mám společnou zejména jednu věc, a to že jsme si místo, které jsme se rozhodli zpracovat, nevybrali náhodou. Josef Petráň⁵¹ se v Ouběnicích narodil v roce 1930, jak je uvedeno na přebalu jeho knihy. Proto se mu stala publikace srdeční záležitostí, což můžeme snadno vypožorovat z předmluv, či krásné básně Josefa Topola, kterou vybral na úvod publikace. Já jsem tedy Křemži zvolil ze stejného důvodu, strávil jsem zde mládí, svá dětská léta a nedokázal jsem si představit, na jaké jiné téma bych napsal kvalifikační práci. Historie Křemže byla sice zpracována napříč historickými články či publikacemi, ovšem pouze ve středověku, protože se k ní váže mnoho pramenů, které jsou spojené s Českým Krumlovem a rodem Rožmberků.⁵² Největší pozornost byla bezesporu věnována domnělému zakladateli Janu Smilovi z Křemže.⁵³ Pro doplnění kulturně-historického kontextu budou v práci začleněny také nejstarší dějiny, těžištěm se ovšem stane 20. století. Křemže žila poměrně běžným životem, což se dozvídáme z kronik, denního tisku,

⁵⁰ J. Petráň, *Příběh*.

⁵¹ Josefovi Petráňovi věnovala v roce 2020 Jihočeská univerzita monografii s podrobným popisem jeho díla: V. Bůžek (ed.), *Dílo Josefa Petráně a současná historická věda: pocta Jihočeské univerzity českému historikovi*, Praha 2020.

⁵² Mezi tyto články a publikace patří například Anna Kubíková, *Jan Smil z Křemže a jeho doba*, Výběr 47, 2010, č. 3, s. 135-143; Robert Šimůnek, *Jan Smil z Křemže. K postavení nižší šlechty v jižních Čechách v první polovině 15. století*, Jihočeský sborník historický 66-67, 1998, s. 3-12.

⁵³ J. Polách, *Jan Smil*.

či z vyprávění pamětníků. Konkrétně ona vyprávění jsou pro dějiny dvacátého století typická, proto další metoda, která zažívá rozkvět od roku 1989 je orální historie, se kterou jsem též pracoval. Orální historie si u nás již získala pevné základy, a to zejména díky Miroslavu Vaňkovi a jeho publikacím o orální historii. I proto, když se zabýváme dvacátým stoletím, je téměř nemyslitelné tuto metodu vynechat. Jako každá metoda je samozřejmě plná úskalí. Orální historie může přinést zkreslený pohled na dějinné události, jelikož se ve vzpomínkách pamětníků mohou více či méně uplatnit subjektivní pocity. Způsobeno je to především tím, že např. na období dětství či mladí nahlížíme s přibývajícím věkem v důsledku vytěšňování negativních vzpomínek v mnohem kladnějším světle. Vzpomínky např. na život v období normalizace tak mohou být idealizované a vnímané pozitivně, jelikož si pamětník vybaví jen hezké chvíle s přáteli, první lásku apod. Důkladná kritika pramene je tak nezbytná. Přesevše vše je však metoda orální historie přínosná, jelikož zachytí pohled jednotlivce.

1.1 Mikrohistorie

Jednoduše definovat mikrohistorii je veskrze nemožné. V různých publikacích se objevují různá přirovnání, která mají naše pochopení toho vědního oboru zjednodušit. *Obrazně řečeno jde o nahrazení pohledu teleskopem pohledem mikroskopem.*⁵⁴ Dalším přirovnáním jsou pak parašutisté a houbaři, které si zakládá na tom, že „parašutista“ vidí celek pouze v širších souvislostech, kdežto „houbař“ vidí i maličkosti, které jsou naopak před parašutisty skryty.⁵⁵ Je zřejmé, že u mikrohistorie je důležitý posun v měřítku. Není tedy nutné zachytit dějiny celé kompaktní, ale vybrat si určitého člověka, území, vrstvu společnosti a tomu se věnovat co do největších detailů. Přičemž v rámci onoho soustředění historik pracuje s různými metodami, které jsou typické pro jeho práci, snaží se ale hledat zejména další a další prameny, které ještě více prohloubí znalosti o daném tématu.

Počátky mikrohistorie můžeme najít již v padesátých letech dvacátého století a jsou spojeny zejména s ego-dokumenty různých výrazných osobností a následným

⁵⁴ Jiří Zounek – Michal Šimáně, *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*, Brno 2014, s. 61.

⁵⁵ Tamtéž.

soustředěním se pouze na ně a jejich příběhy.⁵⁶ Celkově je tak Martin Nodl rozděluje tři základní roviny mikrohistorie:⁵⁷

1. Mikrohistorii, jejímiž hrdiny jsou doposud přehlížení reprezentanti spodních pater společnosti,
2. Mikrohistorii konfliktu,
3. „Demografickou“ či „populační“ mikrohistorii.

Současně s tím ale uvádí, že uvedené dělení nevzniklo samo od sebe a počátky má právě v padesátých letech, kdy se zvedla vlna zájmu o tyto antropologické směry v rámci historie. Za první práci svého druhu pak Martin Nodl považuje historickou monografii, která se snaží zpracovat veškeré ego prameny a představit biografii pratského obchodníka Francesca di Marca Dattiniho.⁵⁸ Oproti dalšímu vývoji se tyto publikace z osmdesátých let ale nezabývaly osobnostmi spodních vrstev obyvatelstva.

Každý článek, který se podrobněji věnuje mikrohistorii, by měl obsahovat dvě jména: Carlo Ginzburg a Carlo Poni. Jako v našem měřítku bereme za ukázkovou mikrohistorickou práci Petráňův *Příběh Ouběnic*,⁵⁹ tak v celosvětovém měřítku je za základní kámen bezesporu považována kniha *Sýr a červi*.⁶⁰ Když Martin Nodl hovoří o těchto dvou historících, konkrétně o jejich vidění podstaty mikrohistorie, vysvětluje metaforickým jazykem, že se jedná o analyzování *úzce ohraničených fenoménů (venkovská společnost, skupina rodin či konkrétní jednotlivci) takřka pod lupou*.⁶¹

Celkově Martin Nodl uvádí, že vznik mikrohistorie v Itálii byl pouze jakousi reakcí na francouzskou dějepisnou školu, která se v opozici zabývala dějinami mentalit. Někdy bývá ona zaměřenost na venkovský lid, kterou se prokazovali italští historici, přihlášením se k levicové až komunistické ideologii. Taková tvrzení ovšem Martin Nodl odmítá s odkazem na podobnou náchylnost ve Francii v sedmdesátých letech, a přesto opačnému historickému uchopení. Sám Carlo Ginzburg se hlásil k odkazu Françoise Fureta, jehož teoretické práce byly roku 1973 zveřejněny společně s reflexemi dalšího

⁵⁶ M. Nodl, *Dějepisectví*, s. 203.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Iris Origo, *Merchant of Prato: Francesco di Marco Datini*, New York 1957.

⁵⁹ J. Petráň, *Příběh*.

⁶⁰ Carlo Ginzburg, *Sýr a červi*, Praha 2000.

⁶¹ M. Nodl, *Dějepisectví*, s. 203.

významného francouzského historika Jacquesa Le Goffa ve studii *Dějiny a etnografie*.⁶² Ovšem Carlo Ginzburg se tím rozhodně nepřihlašoval kompletně k myšlenkám, které ve studii zaznívaly. Martin Nodl naopak vysvětluje, že Carlo Ginzburg odmítal Francois Furetův europocentrismus a zejména se neshodoval v metodách výzkumu, kde Francois Furet pokračoval ve významné pozici sériových, etnologických výzkumů, které pak byly aplikovány na předmoderní společnost. Oproti tomu Ginzburg a další italští historici nedávali klíčovou roli sériovým výzkumům, ale naopak se záměrně zaměřovali na mikrohistorické postupy. Martin Nodl přesně vystihuje, že onen posun k nižším vrstvám společnosti, které do té doby byly považovány pouze jako maximálně statistické údaj, posouvá opět historiografii více k vyprávění, což můžeme asi nejzřetelněji vypočítat právě v díle *Sýr a červi*. Carlo Ginzburg ale napsal mikrohistorických prací vícero. Známy je též příběh a myšlenkový svět italského malíře Piera della Francesca, který vydával Carlo Ginzburg od roku 1981 v turínském nakladatelství pod názvem ediční řady: *Microstorie*.⁶³

Mikrohistorie ale samozřejmě není pouze Ginzburg, další známé knihy z devadesátých let jsou třeba *Masopust v Romansu*⁶⁴ od francouzského historika Emmanuel Le Roy Ladurieho, *Velký masakr koček*⁶⁵ od amerického historika Roberta Darntona, či *Dějiny rituální vraždy*⁶⁶ od Ronnieho Po-Chia Hsia. Ovšem tato díla se lišila od Ginzburgových a Ponihových prací tím způsobem, že se zaměřovala zejména na hraniční momenty, výjimečné události, či nějak vyhocené konflikty. Martin Nodl konkrétně uvádí, že tito historici se věnují „neobvyklé normalitě.“⁶⁷

Kdybychom se měli zaměřit na mikrohistorii v českém prostředí mezi první historiky, kteří se vědomě snažili postupovat mikrohistorickým způsobem, bychom museli zařadit historika Jaroslava Čechuru a jeho práce o Broumovské rebelii.⁶⁸ Ovšem Nodl rovnou uvádí, že Čechurovi se nepodařilo úplně, co si předsevzal, jelikož se musel

⁶² Tamtéž, s. 204.

⁶³ Tamtéž, s. 208.

⁶⁴ Emmanuel Le Roy Ladurie, *Masopust v Romansu: od Hromnic po Popeleční středu 1579-1580*, Praha 2001.

⁶⁵ Robert Darnton, *Velký masakr koček a další epizody z francouzské kulturní historie*, Praha 2013.

⁶⁶ Ronnie Po-Chia Hsia, *Trident 1475: Příběh jedné rituální vraždy*, Praha 2015.

⁶⁷ M. Nodl, *Dějepisectví*, s. 214.

⁶⁸ Jaroslav Čechura, *Broumovská rebelie*, Praha 1997.

potýkat zejména s tím, že měl k ruce jediné prameny, které byly již upraveny vzdělanci, především broumovským správcem Husseliem. Další prací vědomě pracující s metodou mikrohistorie je dle Martina Nodla publikace od Františka Šmahela o povstání v roce 1483.⁶⁹ Většího významu a uznání ale bezesporu dostala již několikrát zmiňovaná kniha od Josefa Petráně.

Alban Bensa ale ve své knize upozorňuje, že mikrohistorie nemůže bezhlavě přebírat veškeré nerozlišené masy dokumentů: *Mikro-historie si naopak zakazuje provedení celkové interpretace na základě nerozlišené masy dokumentů, kterou lze libovolně utvářet podle toho, jak se to teoriím hodí: Ginzburg, Levi a jejich následovníci činí jádrem svých výkladů přesně vymezené, někdy dokonce výjimečné společenské situace, které vylupují z jejich souvislostí a pozorně je pitvají.*⁷⁰ Výjimečné momenty, jaké myslí Levi či Ginzburg, se dají vykladat různými způsoby, bezesporu mezi ně patří války, které lidi dokázaly vždycky vytrhnout z jejich běžného života. Přesně proto velkou část své práce věnují právě válkám a jejich vlivu na obyčejnou vesnici jako je Křemže.

Jedním z náročnějších názorů na mikrohistorii jsou myšlenky Lucie Štorchové, která se snaží vysvětlit ve své publikaci, v čem se liší uchopení mikrohistorie; že mikrohistorie se nemusí snažit uchopit dějiny pouze skrze vyhrocené momenty, ať už se jedná o války a další, ale že třeba kulturu můžete poznat i během normálního stavu: *Významné však je, a upozorňuje na to také Fatkehauer, že mikrohistorii lze považovat za produktivní kritiku makroanalytických přístupů tam, kde posiluje odmítavé stanovisko vůči sklonům k substancionalistickému pojetí procesů a struktur. Tento desubstancionalizační či deesencializační význam mikrohistorie koresponduje s postmodernistickým, foucaultovským přesvědčením, že „objekty“, například kultura či diskurz, se dají nejlépe poznat na svých hranicích či okrajích, nebo s Ginzburgovým zájmem o „neobvykle normální.“*⁷¹

O mikrohistorii se zmiňoval i Miroslav Vaněk ve své knize *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*,⁷² kde ji porovnal s orální historií, když hledal její počátky v Itálii. Připomněl, že mikrohistorie v Itálii v sedmdesátých letech nesdílela zálibu v soudobých dějinách, více se věnovala novověkým dějinám. Přesto ale Miroslav

⁶⁹ F. Šmahel, *Pražské povstání 1483*, Pražský sborník historický 19, 1986, s. 35-102.

⁷⁰ A. Bensa, *Od mikro-historie*, s. 8.

⁷¹ L. Storchová, *Conditio*, s. 33.

⁷² M. Vaněk – P. Mücke, *Třetí strana*.

Vaněk předkládá jednu značnou podobnost: *společný však měla zájem ve studiu života, představ a vůbec „vnitřního světa“ obyčejného člověka. Je proto možné říci, že orální historie i mikrohistorie, obě ruku v ruce, představují součást zřetelné tendence v demokratizaci bádání o minulosti bez ohledu na téma či období a významný italský přínos pro studium dějin obecně.*⁷³

Mikrohistorie je jednoduše řečeno stále poměrně mladou, těžko specifikovatelnou metodou, skrz kterou ale došlo k vytvoření úžasných historických publikací. Mikrohistorie bude jistě získávat na významu, jakmile se jasně vymezí a historici s ní budou bezesporu pracovat i nadále.

1.2 Orální historie

Orální historie je jedna z nejpůsobivějších historických metod, se kterými můžeme v současnosti pracovat. Její název pochází ze Severní Ameriky, kde se uchýtl pojem „oral history“ a to zejména u amerického spisovatele, novináře a historika Allana Nevinse a jeho spolupracovníků z Kolumbijské univerzity v New Yorku.⁷⁴ V českém prostředí se v prvotních pracích snažili pracovat s jinými pojmy, Vaněk uvádí „*vyprávěné dějiny*“ u Milana Otáhala a sebe samého, nebo pojem „*mluvená historie*“ u Zdeňka Beneše. Nakonec ale získal převahu doslova přeložený pojem *orální historie*.⁷⁵

Před rokem 1989 bohužel ještě neměla pevně daný řád, a proto až s osobou Miroslava Vaňka zažívá opravdovou renesanci. Sám Vaněk uvádí, že jedna z prvních prací podobného stylu (pokud nepočítáme třeba poměrně komplikovanější *Hovory s T.G.M.*⁷⁶) je dílo Miroslava Otáhala a Zdeňka Sládka.⁷⁷ Jelikož autoři doplnili informace o proměnlivých listopadových dnech roku 1989 mnoha rozhovory.⁷⁸

Já osobně jsem již na škole nahrával rozhovor s mojí prababičkou do maturitní práce a mojí metodologickou zkušenost jsem opíral o Vaňkovy práce. Kdybych si měl na první stručnou definici půjčit Vaňkova slova, použil bych větu: *Laicky a zcela v*

⁷³ Tamtéž, s. 33.

⁷⁴ Tamtéž, s. 9.

⁷⁵ M. Vaněk, *Orální historie: metodické a "technické" postupy*, Olomouc 2003.; M. Vaněk – P. Mücke – Hana Pelikánová, *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.

⁷⁶ Karel Čapek, *Hovory s T.G. Masarykem. Souborné vydání*, Praha 1937.

⁷⁷ M. Otáhal – Zdeněk Sládek, *Deset pražských dnů: 7.-27. listopad 1989*, Praha 1990.

⁷⁸ M. Vaněk, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004, s. 48.

*elementární rovině řečeno orální historie je obraz (lidské) minulosti popsany vlastními slovy.*⁷⁹ Jedná se samozřejmě o značné zjednodušení, které ale vesměs vystihuje rozdíl oproti dalším již zaběhlým postupům. Není nutné pracovat s písemnými prameny, nemusíme se pít po denících či jiných pramenech, ale jednoduše se na bádání téma zeptáme přímého účastníka. Samozřejmě už z daného popisu váženému čtenáři vyvstává největší úskalí orální historie. A to, že bohužel je značně časově omezená a v současnosti ji můžeme používat pouze pro druhou polovinu dvacátého století. Dříve samozřejmě neexistovaly nahrávací zařízení, stejně tak neexistovala pevná pravidla vedení rozhovorů a další důležité informace, a proto nám orální historie pomáhá pouze v novodobých dějinách.

Vaněk poněkud podrobněji definuje orální historii takto: *Jedná se o řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.*⁸⁰

Vaněk dále rozvíjí konkrétní náležitosti orální historie, zejména představuje, že nejdůležitějším článkem je v tomto případě bezesporu paměť a s tou je nutné nadále určitým způsobem pracovat a její význam následně extrahovat. Důležitou roli v tomto případě ale samozřejmě hraje výborně připravený tazatel. Je to jeden z nejdůležitějších prvků při nahrávání rozhovorů. Nestací si zjistit pár drobných informací o dotazovaném a jeho době, ale mít konkrétně připravenou osnovu otázek a té se držet a zejména rozumět dotazovanému tématu. Následný rozhovor, který probíhá mezi výborně připraveným tazatelem a dotazovaným, je samozřejmě nahráván, ať už pouze formou zvukové stopy nebo i audiovizuální stránky. Tím práce s rozhovorem nekončí, ten musí být následně přepsán a pak uložen, ať už v rámci nějaké práce, nebo v nějaké publikaci či knihovně k dalšímu bádání. Miroslav Vaněk ale zmiňuje jednu důležitou věc a je vhodné ji uvést, jelikož samozřejmě každý i třeba náhodně nahraný rozhovor, není pramenem orální historie: *Důležité je poznamenat, že orální historie je systematickou prací, která nezahrnuje náhodná (a často i např. tajná a „investigativní“) nahrávání, stejně tak se*

⁷⁹ M. Vaněk a P. Mücke, *Třetí strana*, s 8.

⁸⁰ Tamtéž, s. 8.

*netýká zaznamenaných hovorů, odposlechlů, nahraných osobních poznámek, nebo jiných zvukových a audiovizuálních nahrávek, které postrádají dialog mezi tazatelem a dotazovaným.*⁸¹

Vaněk výborně popisuje zejména rozdílnost orální historie oproti dalším historickým vědním oborům nebo metodám. Tady sám Vaněk říká, že ještě není pevně dáno, kam orální historie vlastně patří; že dokáže stát jako samotný historický obor, ale stejně tak je na ní nahlíženo jako na historickou metodu, a to zejména díky vztahu k jedinci, konkrétní živé osobnosti, která sděluje svůj příběh: *Právě díky většímu respektu k „člověku-jedinci“, který si historik „půjčuje“ od sousedních disciplín (především od etnologie a antropologie), je možné sledovat odlišnosti v postojích jednotlivců, barvitost jejich výpovědi a následně je srovnat s jinými druhy pramenů. Bez komparace se totiž lze jen těžko obejít, pokud dotyčný badatel nechce být vystaven riziku, že „absolutizuje“ a upřednostní své dílčí závěry, často s nádechem „definitivnosti.“*⁸²

Proto je orální historie defacto nepostradatelnou metodou, se kterou historik musí pracovat, pokud se zabývá druhou polovinou 20. století. Výpovědi dotazovaného totiž nejsou pro tazatele svaté. V rozhovoru by neměl přímo konfrontovat dotazovaného, ale nechat ho říct svůj příběh, maximálně lehce upozornit na nějakou nesrovnalost. Ovšem tazatel si v tomto případě nesmí plést svojí roli s investigativním žurnalistou. Zde nechá dotazovaného říct svůj příběh, který se později přepíše a stává se z něj historický pramen, který stejně jako všechny historické prameny následně může být podrobený kritice při porovnání s dalšími již známými prameny.

Miroslav Vaněk dále rozvíjí otázku, zda orální prameny jsou nebo nejsou subjektivní. Popisuje, že v dřívějších letech byly orální prameny historiky zpochybňovány, jako moc subjektivní. Miroslav Vaněk ovšem dále rozvíjí myšlenku, že ona objektivita, o které tito historici mluví, není obsažena ani v klasických pramenech, jako jsou písemné či hmotné prameny.

Jedním z největších problémů orální historie je paměť, zejména však její selektivita. Té se věnoval Miroslav Vaněk a jednoduše vysvětluje, že problém u selektivity paměti je ten, že pokud nějakou myšlenku nepřijímáme, vytlačíme ji ze své paměti. Naopak pokud nějaké myšlenky plně věříme, opakovaně se utvrzuje v tom, že ona myšlenka je správná. Neméně zajímavé pak je uchovávání vzpomínek, jelikož snáze

⁸¹ Tamtéž, s. 9.

⁸² Tamtéž, s. 13.

si pamatujeme informaci, která se snáze vypráví formou příběhu nežli nějaký deskriptivní popis.⁸³ Miroslav Vaněk dále uvádí, že je možné vyzorovat u narátorů, že různé traumatické vzpomínky se snaží přejít, ať už se jedná o podstoupení mučení či výslechů a další.⁸⁴

U následného interview či rozhovoru je pak důležité narátorovi ukázat před rozhovorem a v průběhu rozhovoru ho v tom utvrzovat, že jeho odpovědi nejsou podrobovány žádným hodnotícím soudům.

⁸³ Tamtéž, s. 95.

⁸⁴ Tamtéž, s. 96.

2 Obecně o Křemži a její historii do roku 1914

Jak vznikl název Křemže je velice těžké identifikovat. Profesor Antonín Profous⁸⁵ uvádí zajímavý vývoj jména Křemže. Jako první vystupuje ve 13. století osada *Smilenburg*, tedy *Smilův hrad*, který dostal název podle svého zakladatele Jana Smila,⁸⁶ ale důležité je poznamenat, že v této době byla Křemže součástí vedlejšího Chlumu, o čemž též Antonín Profous referuje. V té době se již nachází i první zmínka o dnešním kostelu sv. Michaela, který tehdy nesl název opět z němčiny *Engelwert*, tedy *Andělský ostrov*.⁸⁷

Podstatný je ale zejména prvotní výskyt slova Křemže, který se objevil dle Profouse v adjektivu Křemežský, konkrétně se jednalo o Křemežský potok. Z toho logicky vyplývá, že Křemže získala svoje jméno právě až následně po pojmenování onoho potoka, ten ve Křemži protéká spodní částí městyse a v těchto případech je časté, že následně vesnice převezmou jméno dle říčky, která zde protéká. Ovšem dle Profouse, zde není možné hledat počátek jména v německém jazyce, ani v slovanském jazyce nedává jméno smysl. Proto se Profous rozhodl podívat ještě dále, a to na předchozí obyvatele tohoto území, tedy na Kelty. Tam Profous uvádí irské slovo *crem* (čteno *krem*), což znamená v překladu česnek. *Kremisa mohlo znamenati „česenková“⁸⁸ řeka,“ jež protékala krajinou s porostem česenkovým.*⁸⁹ Konkrétní vývoj jména Křemže je popsán na oficiálních stránkách Křemže, přičemž se jedná právě o drobný výtah z Profouse:

- 1266 Zmilenburch,
- 1281 Zmilenberg,
- 1364 Krzemz,
- 1369 Krzemsza,
- 1385 Krzemze,
- 1447 Křemže.

Pokud bychom měli zůstat ještě chvíli u jazykových zajímavostí spojených se Křemží, podíváme se na publikaci Jaroslava Zaorálka⁹⁰ o lidových rčeních, kde se právě

⁸⁵ Antonín Profous, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny II*, Praha 1949.

⁸⁶ Tamtéž, s. 384.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Archaický výraz pro česnek.

⁸⁹ A. Profous, *Místní jména*, Praha 1949, s. 384.

⁹⁰ Jaroslav Zaorálek, *Lidová rčení*, Praha 1947, s. 157.

Křemže vyskytuje. Uvádí dva zajímavé příklady, první výraz: *Jdi do Křemže kudly kopat!* myšleno ve velice negativním duchu, konkrétně to znamená sloveso: *táhni!*⁹¹ Dalším výrazem pak je možnost, jak odpovědět na otázku: *Kam jdeš? – Do Křemže pro trojníčky n. pro ořechy.* Což tentokrát znamená: *Netřeba ti vědět.*⁹²

Znak Křemže je podrobně popsán v díle Jiřího Čarka,⁹³ který vysvětluje problém s potvrzením znaku, jelikož křemežský znak se značně podobá znaku Dubenských z Chlumu. Poprvé se tak dle Čarka objevuje znak Křemže v roce 1444, ovšem znakové privilegium Křemže určitě neměla. Zažádala o něj v roce 1884, ovšem k potvrzení privilegia nakonec nedošlo, zřejmě zejména z finančních důvodů. Přesto byl ale pravděpodobně znak schválen, jelikož si ještě v témže roce Křemže nechala pořídit pečetidlo se svým znakem a o dva roky později si nechala udělat plechovou desku se znakem, kterou pravděpodobně umístila nad vchod do radnice. Konkrétně Čarek popisuje znak takto: *Na červeném štítě je stříbrná střela kosmo položená, špicí k pravému rohu štítu. Nad štítem je turnajský helm, s červeno-stříbrnými pokryvadly. Na helmu je zlatá královská koruna, ze které vyrůstají dvě rozložená červená křídla, přes která je podobně nakoso položená stříbrná střela jako na štítě.*⁹⁴ (Příloha 1).

Dnes má Křemže necelé tři tisíce obyvatel, konkrétně na svých stránkách uvádí poslední aktualizované číslo 2850 obyvatel. Území celé obce pak odpovídá velikosti 2685 ha.⁹⁵ Křemže se nachází v údolí, kterému se říká Křemežská kotlina, a které se nachází mezi dvěma kopci, z jedné strany je nejvyšší vrchol Blanského lesa, tedy Klet' (1084 m n.m.) a z druhé strany se nachází Haberské pohoří s vrcholem Klukem (741 m n.m.). Pod správu Křemže pak ještě spadá mnoho okolních osad, konkrétně se jedná o tyto: Chlum, Loučej, Lhotka, Chlumeček, Stupná, Vinná, Chmelná, Bohouškovice, Mříč, rozhledna Klet' a zřícenina hradu Dívčí kámen.⁹⁶

V následující kapitole jen představím krátce osudy těchto přilehlých osad, jelikož jsou propojeny s následujícím výkladem dějin Křemže. V rámci práce totiž nehodlám

⁹¹ Tamtéž, s. 151.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Jiří Čarek, *Městské znaky v českých zemích*, Praha 1985.

⁹⁴ Tamtéž, s. 214.

⁹⁵ Internetové stránky městysu Křemže. [online]. [cit. 2021-06-14]. Dostupné z: <https://www.kremze.cz/mestys/o-obci-1/soucasnost/>.

⁹⁶ Tamtéž.

zpracovávat pouze dějiny Křemže, ale i přilehlých osad, které ke Křemži náleží a jejich dějiny často ovlivňovaly nálady v celé Křemži.⁹⁷

Bohouškovice dostaly svůj název zřejmě podle Pribizslause de Bohouskow, o kterém se objevila první zmínka v roce 1312. V roce 1483 se pak název přibližují dnešní podobě a zní Bohusskovicze, stejný název se pak vyskytuje i v dalších zmínkách v 17. století. Pak s postupnou germanizací se objevuje nový název – Bohauschkowitz. V Bohouškovicích kdysi býval zemanský dvůr, o čemž vypovídá katastr u č. p. 4 a k němu se později přidali i další sedláci. Na konci 18. století v mapách prvního vojenského mapování je vidět výraz Bohoušhkowitz (Příloha 2). V roce 1869 měla osada dokonce na 95 obyvatel a zažívala rozkvět způsobený a delším časovým úsekem plným míru. V první polovině 20. století se ovšem objevily dvě války, do té doby nevídané rozměrem, a i proto v roce 1990 měla osada pouhých 23 obyvatel, přičemž při posledním sčítání lidu dosahovalo číslo pořad pouhé třetiny původního údaje z roku 1869.⁹⁸

Chlum má starší historii nežli Křemže, proto i v současnosti mezi obyvateli dochází k různým potyčkám o to, kdo má větší historii, a tudíž mít i vůdčí roli v rámci městyse. První zmínka o Chlumu je z třináctého století, konkrétně z roku 1279, kdy se již rovnou nazýval Chlum (což znamenalo menší kopec) a od té doby si název uchoval, v současnosti se pro lepší orientaci mnohdy uvádí název Chlum u Křemže. Na místě dnešního dvora s č. p. 1 stála dříve tvrz, která byla sídlem pánů Dubenských, kteří v Chlumu žili dalších 300 let, než ho prodali bohatému rodu Častolárů. Ke konci 18. století se Chlum objevuje též ve vojenských mapách z konce 18. století (Příloha 3). Počet obyvatel v Chlumu je velice kolísavý, v roce 1869 zde žilo 485 obyvatel, po válkách až do revoluce necelých 400 a při posledním sčítání lidu v roce 2011 již 564 obyvatel a jsem si jist, že až se zveřejní výsledný počet z letošního sčítání lidu, číslo bude ještě vyšší, možná přes 600 obyvatel. Chlum totiž zažívá stavební rozmach, zejména stavby rodinných domů.

Chlumeček má svůj název podle menšího kopce, který se nachází nad touto drobnou osadou. Poprvé se jeho jméno vyskytlo v roce 1440. První dům, tedy dům s č. p. 1, byl postaven v dobách, kdy osada patřila ke zboží kláštera ve Zlaté koruně. Jedna z verzí názvu se vyskytuje v mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768 v podobě

⁹⁷ František Nejedlý, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.

⁹⁸ Český statistický úřad, veřejná databáze. [online]. [cit. 202-06-24]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-a-domu-podle-vysledku-scitani-od-roku-1869>.

Chlumetzka (Příloha 4). V roce 1869 měl Chlumeček dokonce 151 obyvatel, na počátku devadesátých let to číslo odpovídalo sotva třetině, tedy 42 obyvatel. Zajímavé je, že v tomto případě zde není žádný výrazný stoupající trend; i při sčítání lidu v roce 2011 byl počet obyvatel 44.

Chmelná poprvé se vyskytla v pramenech v roce 1374 jako Chmelna a tuto zkrácenou verzi si uchovala až do roku 1916, kdy se prodlužuje poslední samohláska a vzniká dnešní verze Chmelná. Zde název zcela napovídá, co konkrétně se v osadě odehrávalo, že se zde pěstoval chmel, který později sklízel klášter ve Zlaté koruně pro svůj pivovar. Chmelná je i postupně se snižujícím počtem obyvatel poměrně jiná, v roce 1900 měla zatím nejvíce, konkrétně 262 obyvatel, pak po válce na 158 obyvatel, v devadesátých letech opět pokles na 125 a při posledním sčítání dokonce pouze 113 obyvatel.

Další osada v pořadí je **Lhotka**, která nemá počátky jako ostatní vesnice ve 13. či 14. století, ale první zmínka pochází dokonce až z roku 1543 a to jako Lhotka, pak v 17. století dle Nejedlého se začal používat německý název Mehlhuttel, následně v roce 1881 tvrdší výraz Lhota a v roce 1916 návrat k původnímu názvu, který se používá dodnes. Lhotek byla ale samozřejmě spousta, svůj název měla, jelikož byla osvobozena na nějakou dobu od berní, a to do určité lhůty – „*lehoty*“ a proto tedy výraz Lhota. Počet obyvatel má podobný vývoj, tedy z prvotních zaznamenaných 150 osob z roku 1869 až 68 z roku 2011.

Loučej je umístěním jednou z nejkrásnějších osad, nacházející se na kopci kousek od Blanského lesa. Poprvé se uvádí v roce 1440 jako Luczey, pak na počátku 17. století jako Lauczieg, pak se opět ujal německý výraz Lutschau. V této podobě se vyskytuje i v mapách prvního vojenského mapování (Příloha 5). Z této podoby došlo ještě ke změně na Laučege a z toho již přirozeně na dnešní Loučej. *Název dostala podle osadníků, kteří házeli kopím (tj. luče“).*⁹⁹ Zde je pokles obyvatel markantní, z roku 1880, kdy měla Loučej prozatím nejvíce, a to 300 obyvatel, až na 96 osob z posledního sčítání.

Mříč patří mezi největší osady spadající pod Křemži. První zmínka o ní je v roce 1440 a tenkrát byla pojmenována výrazem Smrzyecz, dále pak Smrzieczie, v roce 1612 již podobnější Mržiczi, pak jak jako v předcházejících případech hrál prim německý výraz, zde Rietsch, v roce 1844 se ale vrací Mržitdch, o 14 později další změna na Smříčí a pak Mřítsch, ze které už se plynule přešlo na dnešní Mříč. Přičemž určit, z čeho vznikl

⁹⁹ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 11.

název je poměrně snadné, podle smrkových lesních porostů, jak konkrétně uvádí Nejedlý. Tady se poprvé můžeme bavit o opačném trendu, tedy místo zmenšujícího se počtu obyvatel, zde můžeme pozorovat pomalý růst, z prvotních 218 na dnešních 254 obyvatel. Nárůst obyvatel byl v minulosti ovlivněn vybudováním železniční tratě České Budějovice – Černý Kříž, jejíž první úsek do Kájova byl uveden do provozu roku 1891. V současnosti trend pokračuje především vhodným situováním na hlavní silnici do Českých Budějovic.¹⁰⁰

Předposlední z představovaných osad je **Stupná**, jejíž název byl odvozený od stupy či stoupy, což bylo drtidlo.¹⁰¹ Celkově vývoj názvu není tak dramatický jako v předcházejících případech, začalo se s krátkým označením Stupna v roce 1387 a již v roce 1550 se natrvalo uchytil výraz Stupná. K této osadě ovšem patří i pozoruhodná samota Katovy, o nichž se v pramenech nepíše prakticky nic, pouze počet samot, které se tam nacházejí a jsou to pouhé čtyři domy. U Stupné můžeme ale pozorovat stejný trend jako u většiny osad, tedy postupný pokles počtu obyvatelstva o dvě třetiny, z původních 322 obyvatel z roku 1869 na dnešních zhruba 110 obyvatel.

Poslední je nejnovější osada **Vinná**, která byla založena dokonce až v 19. století, konkrétně v roce 1834. Toto území totiž dříve patřilo ke statku Chlumeček a bylo nazýváno „Winá Hora“, což je zřetelně vidět na mapách z konce 18. století, kde se nevyskytují ještě žádné domy a je zde pouze označení již zmiňované osady (Příloha 6). K osídlení se přihlásilo 6 mladíků ze dvora v Chlumečku, dostali tedy přidělený kus půdy a zde si mohli postavit obytnou budovu, stáj, kůlnu a stodolu. Samozřejmě to nebylo „jen tak“, každý „kolonista“ přitom podepsal i smlouvu, podle které musel platit roční předem stanovenou pozemkovou činži a musel i vykonávat 26 dní roční roboty.¹⁰² O 35 let později měla Vinná již 48 obyvatel. Nakonec ale po první a druhé světové válce počet výrazně klesl, v druhé polovině 20. století zde žilo okolo pěti osob a při posledním sčítání číslo dosahovalo číslovky patnáct.

Zajímavou osadou, kterou bych ještě rád zmínil, je již dávno zaniklé **Boří**, jež stálo u staré stezky vedoucí od Křemežského potoka pod Dívčím Kamenem. Stoupala mírně do lesa, který dnes nese název Bory, tam se „vyhnula“ tzv. Němé strouze a

¹⁰⁰Milan Binder – Jiří Kafka – Jan Viktora, *Železnice Českobudějovicka: od počátku po současnost*, České Budějovice 2018, s. 195.

¹⁰¹ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 11.

¹⁰² Tamtéž, s. 12.

pokračovala k dnešní železniční zastávce ve Vrábči. Ale samozřejmě určit úplně konkrétně rozložení, je dnes již velice náročné. Vesnička se prvně objevila v roce 1379, kdy odváděla peníze na blízký Dívčí Kámen. Název Boří měla po borovém lese, ve kterém se nacházela. Pak ale přišla třicetiletá válka a vesnice zanikla, jako spousta dalších vesnic po této, v té době určitě největší válce v dějinách. Další možností je zánik již za vlády Jiřího z Poděbrad z důvodu různých nepokojů na jihu Čech. Ovšem abychom mohli prokázat, kdy konkrétně k zániku došlo, bylo by potřeba podrobných archeologických výzkumů.

Jak se přesvědčíme v další části, za velice nebezpečné museli, ať už Dubenští či Smilové, považovat zejména jihočeské Rožmberky¹⁰³. Ti totiž razili podobnou strategii jako například Přemysl Otakar II., který chtěl narušit převahu tehdejších Vítkovců, a proto založil uprostřed jižních Čech, České Budějovice, jako protiváhu vrchnostenského Českého Krumlova. Omezit moc silného šlechtického rodu Vítkovců se mu defacto podařilo, jelikož České Budějovice tvořily uzemní klín do jinak vrchnostenské oblasti. Rožmberkové postupovali obdobným způsobem. Založením Dívčího kamene, který byl nedaleko od hranic s Křemží, vybudovali silný opěrný bod v blízkosti panství Smila z Křemže. V některých pramenech se Dívčímu kameni říká i německým názvem Maidstejn, proto vznikl lidový název Menštejn. Rožmberkové zvolili velice strategicky výhodné místo na vysokém skalním ostrovu mezi řekou Vltavou a Křemežským potokem. Zakládací listinu pak Rožmberkům vystavil sám císař Karel IV., který v té době pobýval v Mohuči. Zakládací listina se dodnes dochovala, je datována dne 1. července 1349 a podle ní měl hrad být nazván právě Dívčím kamenem.¹⁰⁴ Adjektivum „dívčí“ dostal hrad údajně proto, že ho nechali postavit bratři Jošt, Oldřich a Jan pro svých pět svobodných sester, aby zde v lesích byly chráněny před rušným městským životem. Rožmberkové samozřejmě po zakládací listině dlouho neváhali a nechali postavit mezi lety 1350-1360 Dívčí kámen. Hrad nebyl ale pouze výhodně postaven u hranic se Křemží, ale též byl správním střediskem okolního území, kterému se říkalo zboží menštejnské. Součástí byly okolní vesnice Holubov, Krásetín, Planá, Kroclov, Homole, Jamné, Boří, Třisov, Vrábče, Opalice, Čertyně a Zaluží. Přičemž tyto všechny vesnice musely do Dívčího kamene

¹⁰³ Rožmberkům se věnovali například Jaroslav Pánek, *Poslední Rožmberkové (Velmoži české renesance)*, Praha 1989; V. Bůžek, *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.

¹⁰⁴ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 19.

odvádět roční poplatky.¹⁰⁵ Za povšimnutí stojí krátkodobé věznění krále Václava IV. před následným přesunem do dnešního Rakouska. Nejznámějším dlouhodobým obyvatelem byl bezesporu Oldřich II. z Rožmberka, o kterém ještě uslyšíme ve spojitosti se zakladatelem Křemže, Janem Smilem. Oldřich II. se na Dívčí kámen přestěhoval již ke konci svého politického života, kdy jeho synové již plně přebrali vůdčí roli. Ovšem ani zde nebyl Oldřich spokojený, zejména si stěžoval na svého syna Jana, který mu údajně neposkytoval veškeré smluvně domluvené statky. V roce 1461 tak byla s pověřením Jiřího z Poděbrad uskutečněna mezi otcem a synem dohoda, přičemž Oldřich II. se přestěhoval zpátky do Českého Krumlova, kde strávil zbytek života. Dívčí kámen měl poté na hradě pouze malou posádku, která se postupně ještě více zmenšovala. Proto v roce 1513 vydal Petr z Rožmberka pokyn k tomu, aby hradní posádka odvezla vše potřebné a cenné a hrad opustila. Další zmínka o Dívčím kameni je až z roku 1541, kde už se o něm mluví jako o: „Maydsteyn zámek zbořený.“¹⁰⁶ Důvod, proč zde mluvím o Dívčím kameni, který minimálně pozičně připadá spíše k vedlejšímu Holubovu, je ten, že od roku 2005 i Dívčí kámen náleží právě Křemži, jak uvádějí internetové stránky Dívčího kamene.¹⁰⁷

Když se ovšem vrátíme k samotné Křemži, můžeme si představit její dějiny, které jsou velice zdařile zdokumentované. Již od 13. století vlastnila Křemži jedna z větví pánů Bavorů ze Strakonic, kteří se jmenovali Dubenští z Chlumu.¹⁰⁸ Nejedlý dále uvádí, že centrem jim nebyla Křemže, ale sousední Chlum. V roce 1318 se však bratři Dubenští, Jindřich a Smil dohodli na rozdělení majetku a Jindřich si ponechal starší Chlum a Smil založil tzv. Křemežskou větev. Ve Křemži si dokonce postavil i hrad na místě staré tvrze. Máme zdokumentované i jeho nástupce, což byli jeho synové Beneš a Přibík. V roce 1383 se pak objevuje písemná dohoda mezi farářem Odolenem z Košina a farářem z Kamenného újezdu, že vesnice Třisov bude přifařena ke Křemežské farnosti. Tento farář byl přítom na faru dosazen právě bratry Přibíkem a Benešem z Chlumu v roce 1369.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 22.

¹⁰⁷ Internetové stránky Dívčího kamene. [online]. [cit. 2021-06-17]. Dostupné z <http://www.divcikamen.cz/historie-1/>.

¹⁰⁸ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 15.

Všechny tyto indicie pořád směřují k tomu, že Křemežský kostel sv. Michaela musel být postaven zřejmě již ke konci 13. století.¹⁰⁹

Nakonec se prosadil v další generaci Přibíkův syn Smil z Křemže, kterému se podařilo Křemži již značně rozšířit. Nejedlý uvádí že již v čtrnáctém století ke Křemži za Smilova života patřila Loučej, Chlumeček, Stupná, Bohouškovice, Mřičí, Slavče, Hradce, Lipí, Černý Dub, Vrábče, Záhorčice, Zaluží, Radostice, Čertyně, Kamenný újezd, část Rojšína a dvory v Krásetíně a Roudném. Smilův syn Jan, bezesporu nejznámější člen rodu, pak kromě všech těchto vesnic, díky své loupeživé činnosti za dob husitských válek dokázal získat i velké jmění. Po smrti Oldřicha II. ovšem dle Nejedlého synové Jindřich a Jan z Rožmberka Křemži prodali Přibíkovi a Benešovi z Chlumu, kteří se nejprve museli zavázat, že už znova ve Křemži neobnoví již zbořený hrad. Jak to ale mezi bratry bývá, docházelo u nich často ke sporům, a proto se nechal Přibík vyplatit a od roku 1457 se stal Beneš z Chlumu jediným vlastníkem Křemže. Nejedlý dále uvádí, že Benešův syn Přibík mladší byl ženat s Markétou z Dlouhé vsi, jelikož ale jejich jediný syn zemřel krátce po Přibíkovi mladším, všechn majetek zdědila Markéta. Správa takového území ovšem byla nad její síly, a proto 4. dubna 1547 prodala Markéta své chlumské statky Janu Častolárovi z Dlouhé vsi. O Bubenských jsme mluvili zejména ohledně jejich znaku, který se později objevuje i ve znaku Křemže. V roce 1550 byl na popud Jana Častolára položen základní kámen kaple sv. Voršily. Tuto svatou zvolil z důvodu, že byla zároveň patronkou Častolárovy dcery. Bohužel o tři století později, v roce 1855 do kaple uhodil blesk a značně ji poničil. Pak v následujících letech postupně chátrala, až byla v roce 1862 zcela zbourána. Na počátku dvacátého století se rozhodl situaci změnit křemežský rodák Josef Cába, který působil jako kněz – probošt v Jindřichově Hradci. V roce 1905 nechal postavit novou kapli, která zde stojí dodnes.¹¹⁰ Kaple stojí na dnešním hřbitově a při příjezdu od Chlumečka se návštěvníkům naskýtá ten známý výjev, kdy je vidět kaple sv. Voršily a za ní pyšně stojí novogotický kostel sv. Michaela.

Dne 3. května 1668 prodal syn Oldřicha Lukáš z rodu Častolárů chlumský statek Eggenbenberkům žijícím v nedalekém Českém Krumlově. Ti pak připojili Chlum do

¹⁰⁹ Petr Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 17, 2007, č. 8, s. 2.

¹¹⁰ Tamtéž, 17, 2007, č. 6, s. 16.

svého krumlovského panství.¹¹¹ Ani toto spojení ale nemělo dlouhého trvání, jelikož Eggenberkové¹¹² během pouhých 51 let vymřeli a Chlum zdědili Schwarzenbergové.¹¹³

V další části se věnuji každodennosti během 18. a 19. století v rámci Křemže. Celé dějiny napříč státy jsou protkány i řadou značně smutných událostí, a obyvatelé Bohouškovic si na počátku 18. století prožili své. V roce 1710 se asi někdy po jedné hodině odpoledne zřítila celá chalupa a o život přišly dvě malé děti.¹¹⁴ V témže roce se udála ale další událost v Bohouškovicích. S pověřením úřadu v Českých Budějovicích vypravily Bohouškovice jednoho obyvatele na moravské hranice, kde byl pověřen zajímavým úkolem, byl totiž nucen pronásledovat a chytat uherské cikány. *Na cestu dostal pušku, opasek, sekané olovo, střelný prach a na 14 dní peníze na stravu.*¹¹⁵ Jak úkol splnil už bohužel prameny neříkají, každopádně o pět let došlo v Bohouškovicích k další tragédii. Konkrétně byla v roce 1715 v Bohouškovicích vyvražděna celá osmičlenná rodina. Tento hanebný čin údajně provedli kočovní cikáni.¹¹⁶

Na počátku 19. století pak Křemže zažila pár poměrně silných zemětřesení, konkrétně jsou zachycena zemětřesení dvě. První se událo 4. července 1817 před devátou hodinou a údajně bylo tak silné, že se lidé poohlíželi, kolik domů spadne. Přesně škody ale nebyly zaznamenány. Další zemětřesení na sebe nenechalo dlouho čekat a došlo k němu již o rok později, konkrétně 28. listopadu 1818 okolo půlnoci, což probudilo skoro celou Křemži ze spaní, ovšem počet škod opět není znám.¹¹⁷

¹¹¹ Tamtéž, 17, 2007, č. 5, s. 14.

¹¹² Těm věnovala monografii A. Kubíková, *Eggenberkové: z bankéřské lavice na knížecí stolec*, Praha 2016. Nebo společně s dalšími rody z jižních Čech Pavel Juřík, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenberkové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008.

¹¹³ Schwarzenbergům se věnovali zejména historici z prostředí filozofické fakulty jako Zdeněk Bezečný, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005; Z. Bezečný – Martin Gaži – Martin C. Putna, *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2013; Rostislav Smíšek, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.

¹¹⁴ P. Mejzlík, *Kalendárium, Křemežsko* 17, 2007, č. 7, s. 15.

¹¹⁵ Tamtéž s. 2.

¹¹⁶ Tamtéž, 17, 2007, č. 6, s. 16.

¹¹⁷ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 140.

V roce 1840 postihl Křemži velký požár. Není úplně jasné, jak k němu došlo. Mejzlík uvádí, že mezi lidmi se uchytila verze, kdy podle lidového podání šla hospodyně pro něco na půdu, a přitom si svítila loučí. Požár vypukl v domě č. p. 10, kterému se říkalo u Hamerníků. K požáru došlo na Popeleční středu a jelikož byl silný vítr, požár se rychle šířil i na okolní domy. Nakonec v okolí náměstí shořelo 25 domů a bylo to pro centrum města neštěstí i z toho důvodu, že většina domů neměla dle Mejzlíka pojištění.¹¹⁸

Již v roce 1848 byl v Chlumečku na pozemku tehdy knížecího dvora odhalen pomník, který připomínal zrušení roboty v témže roce. Jedná se o přírodní neopracovaný kámen, který již dnes nemá desku s popiskem.¹¹⁹ V témže roce se narodila pozoruhodná osobnost z 19. století z prostředí Křemže, a to Vojtěch Cipín. Ten po studiích v nedalekých Českých Budějovicích nastoupil do kněžského semináře a následně byl vysvěcen na kněze. Křemežská, či spíše Česká kotlina, mu však byla malá, a proto na výzvu kněze a misionáře Josefa Hessouna odcestoval přes oceán do Ameriky. Tam působil jako farář a misionář v Ahnapee a v Kellnerville v diecési Greenbay ve státě Wisconsin v USA. Určitě se nejedná o posledního rodáka z Křemže, který se podíval až do USA, ale o jednoho z prvně zdokumentovaných bezesporu ano.¹²⁰

Vyhláškou místodržitelství ze dne 13. prosince 1863 č. 72309 byla tehdejší vesnice Křemže povýšena opět na městys. Kronikář Schneider uvádí, že se pouze jednalo o navrácení titulu, který mělo již od dob Častolárů, kdy se Křemži běžně říkalo městečko.¹²¹

Křemži stejně jako další územní celky napříč Českem ovlivňovala úmrtí malých dětí, ať už z příčin různých nemocí či jiných tragédií. Dne 24. června se utopila teprve čtyřletá dcera Vojtěcha Pomyje v mlýnské stoce u Křemežského potoka. Bez mála dva měsíce potom, 23. srpna pak došlo k prvnímu všeobecnému očkování ve Křemži, kdy se všeobecné očkování dětí konalo v budově tehdejší školy.¹²²

Na počátku srpna roku 1870 byla založena první četnická stanice na území Křemže. V domě č. p. 43, kde se stanice nacházela, byla rovněž kasárna pro posádku o rozsahu tří mužů. Poloha stanice ovšem v průběhu let byla několikrát přemístěna, nejdříve

¹¹⁸ P. Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 18, 2008, č. 3, s. 3.

¹¹⁹ Tamtéž, 17, 2007, č. 8, s. 6.

¹²⁰ Tamtéž, 17, 2007, č. 4, s. 12.

¹²¹ SOkA, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1923-1926 (1927), p. 79.

¹²² Tamtéž, p. 84.

do č. p. 68, pak č. p. 25, následně číslo č. p. 12. a nakonec číslo č. p. 120. Zažila tedy 4 přesuny, než se postavila budova nová i se šatlavou, která fungovala až do sedmdesátých let 20. století, kdy byla tehdejší veřejná bezpečnost ve Křemži zrušena. V devadesátých letech ovšem byla opět obnovena a vydržela zde až do přesunu policejní hlídky do Českého Krumlova v roce 2013. Dnes je budova stále vlastněna policií, ale již zde není stálá posádka.¹²³ Současný starosta Křemže, Ing. Josef Troup, odchod stálé posádky považuje za velkou chybu, jelikož četníci, později policie, zde měla tradici a výsledky (Příloha 26).

Dne 25. května 1876 byl ustanoven dobrovolný hasičský sbor, přičemž Křemže při jeho založení vyšla ze zemského zákona o nebezpečnosti ohně. Kronikář Schneider dále uvádí, že stanovy dobrovolných hasičů pak byly potvrzeny místodržitelstvím v Praze dne 14. ledna 1882.¹²⁴

V práci již padlo několik zmínek o kostelu sv. Michaela, který stál ve Křemži pravděpodobně od konce 13. století. Nakonec ale postupně chátral (Příloha 7), a proto byl na popud faráře Tomáše Pfausera, postaven nový kostel. V roce 1879 do Křemže dorazily stavební plány nového kostela, podle kterých se z původního měl dochovat pouze presbytář a sakristie a kolem něj postavený nový kostel. Ten byl vysvěcen konkrétně 23. října 1887 biskupem Martinem Říhou. Byl postaven ve novogotickém stylu a navržen podle schwarzenberského dvorního stavitele Damasca Devoreckého¹²⁵ (Příloha 8).

Dne 28. srpna 1890 začala slavnostním výkopem stavba důležité železniční trati České Budějovice-Kájov. Začalo se v Českém Krumlově v místech dnešního vlakového nádraží. Stavba se obešla bez výraznějšího počtu mechanizačních strojů, ovšem byl zde nasazen až nebývale vysoký počet dělníků (Příloha 9). Výstavba trvala nakonec pouhých 15 měsíců, a tak mohl být 9. listopadu 1891 slavně zahájen provoz této železnice,¹²⁶ která byla součástí KEB dráhy, tedy Kaiserin Elisabeth-Bahn (Dráha císařovny Alžběty). Rozvoj nebyl ale pouze na železnici, ve stejném roce jako výstavba železnice začala i výstavba silnice mezi Rojšínem, Chlumem, Křemží a Mříčím. Silnice byla až do roku 1952 prašná s výjimkou úseku u „letišť“, který nechali Němci za 2. světové války vybetonovat. Počet vozů, který zde jezdil, nemohl být na počátku nikterak veliký,

¹²³ P. Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 17, 2007, č. 8, s. 6.

¹²⁴ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1923-1926 (1927), p. 31.

¹²⁵ Tamtéž, p. 96–100.

¹²⁶ P. Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 17, 2007, č. 8, s. 6.

málokdo si mohl dovolit vůz, ale i tak to umožňovalo obyvatelům Křemže rychlejší přesuny.¹²⁷

Dne 26. prosince 1900 došlo k další tragédii, kdy tři místní hoši šli společně na led na křemežském rybníce. Chlapci na rybníce bruslili, když se s nimi prolomil led. Dva chlapci utonuli, jednalo se o Vojtěcha Máchu a Josefa Reitingera. Třetí chlapec, Alois Kostka, byl zachráněn. Hrdinům, kterým se podařilo zachránit alespoň jednoho z chlapců bylo později na okresním hejtmanství vysloveno uznání.¹²⁸

Křemže jako městys dostala v roce 1905 nařízeno, aby si vybuodovala veřejné osvětlení, minimálně na náměstí a hlavních ulicích. Proto se tedy v květnu sešli zastupitelé a rozhodovali se, dle jakých kritérií zvolí výběr osvětlení. Firma Casl z Prahy, nabídla Křemži osvětlení pomocí acetylenových svítilen. To se ale v již rozvíjející době elektriky nelíbilo zastupitelům v čele se starostou Janem Čížinským a místostarostou Josefem Čížkem, kteří tedy propagovali již zmiňované elektrické řešení. Nakonec tedy byli pověřeni, aby se informovali v Písku, kde již elektrické osvětlení bylo, jak mají nadále postupovat.¹²⁹ V dalším roce představil Josef Čížek radě návrh na zřízení elektrárny, kterou se rozhodl zřídit ve svém mlýně. Obecní rada s tím souhlasila a podepsala s Čížkem smlouvu, přičemž požádala firmu Františka Křížíka o vypracování projektu a rozpočtu na danou věc. Ovšem kvůli potřebným znalostem ohledně provozu elektrárny musel Josef Čížek nastoupit do učení v Praze do firmy Františka Křížíka a ten mu udělil výuční list v lednu 1908. V témže roce do Křemže dokonce přijel sám František Křížík, aby oficiálně zahájil provoz nové elektrárny v křemežském Čížkově mlýně. Byla to velká sláva, která byla zakončena poměrně komickou událostí. Pan Čížek při slavnosti nechal rozsvítit na střeše tehdejší školy opravdu silnou obloukovou lampu, která svítila možná více, nežli sám pan Čížek očekával. Dokonce v okolí padlo podezření, že musí jít o požár a do Křemže přijela hasičská hlídka. Pokud bych se měl vrátit k samotné elektrárně, tak tu pohánělo vodní kolo, které dodávalo energii dynamu o výkonu zhruba 6 kW a stejnosměrným napětím 120 Voltů (Příloha 10). Díky této elektrárně se pak dařilo v Křemži osvětlovat ulice pomocí deseti pouličních světel. Dále odebíralo elektřinu šest soukromých odběratelů. Ještě během prvních let už vodní kolo přestávalo stačit, proto

¹²⁷ František Sarauer, *Vlakem i autobusem*, Křemežsko 27, 2017, č. 8, s. 10.

¹²⁸ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1923-1926 (1927), p. 124.

¹²⁹ Bedřich Čížek, *100 let elektřiny pro veřejné osvětlení a domácnosti v Křemži*, Křemže 2006, s. 22-24.

Josef Čížek koupil a následně zabudoval tzv. Francisovu vodní turbínu o výkonu 10,2 koní od firmy Škrlandt z Českých Budějovic.¹³⁰

Jedním z nejzajímavějších konfliktů napříč historií Křemže, je bezesporu tzv. “spor o vodu.“ Tak běžná věc, jako proud potoka, přinesla pozoruhodný počet sporů. Až do 16. století tekla veškerá voda přirozeně na křemežskou stranu. Pak ale v roce 1594 prodali majitelé Chluma, bratři Oldřich a Jindřich Čatolárové, vodu z křemežského potoka poslednímu Rožmberkovi Petru Vokovi, přičemž z tohoto důvodu část vody z potoka měla téct na vodní kola mlynářům do Chvalšín.¹³¹ Zajímavý je i postoj k rodině prodejců vody, jelikož v křemežském kostele za oltářem je zasazen náhrobní kámen Jana Čatolára, jehož potomci vodu prodali. Proto se v pamětech lidí uchovaly výjevy, kdy mlynáři procházející podél oltáře na náhrobní kámen vždy plivli na znamení pohrdání mužem, co jim prodal vodu.¹³² Pokud se podíváme prakticky, jak se pracovalo s onou prodanou vodou, tak za Ktišským mlýnem bylo dělidlo vody, přičemž prodaná voda šla strouhou do Březovického rybníka a odtud dál kanálem do Chvalšinského potoka. To bylo řízeno dřevěným prahem, který byl zasazený do koryta potoka. Na německou stranu šla pouze šestina vody. Tím ale příběh jednoho potoka zdaleka nekončí. Ona úmluva o vodě z doby Petra Voka totiž byla dodržována jen dočasně, jelikož další zmínka z roku 1782 uvádí, že mlynář z Březíkova dokonce ucpal otvory na prahu, kterými voda protékala na křemežskou stranu, a proto veškerá voda tekla do Chvalšín. Čeští mlynáři v reakci nechali vyvolat řízení, které se konalo 19. července 1782. Řízení se zúčastnili samozřejmě jak čeští, tak němečtí mlynáři. Rozhodčími sporu byli knížecí obročí Ferdinand Hromada a knížecí správce Kristian Stegmüller. Výsledkem tohoto řízení byla dohoda, že čtyři díly vody potečou na německou stranu a zbývající dva díly na českou stranu. Na předěl potoka pak umístili dřevěné dělidlo, které mělo udržovat odpovídající podíl vody. Tím ale stále spor nekončil a táhnul se historií dál. V průběhu 19. století si delší dobu němečtí mlynáři stěžovali, že na českou stranu teče vody více. V roce 1834 si stěžovali oficiálně, a proto 21. července přímo pod Ktiší došlo k další domluvě o podílu vody. Tentokrát umístili kamenný práh na předěl potoka, který rozděloval proud vody poměrně komplikovaným rozdílem 12:5 v neprospěch českých mlynářů. Spor pokračoval i ve 20. století, kdy v roce 1922 byl poměr opět změněn, tentokrát 5:1 pro německé

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ F. Nejedlý, *Z dějin*, 26-28.

¹³² P. Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 17, 2007, č. 8, s. 2.

mlynáře. Vidíme tedy, že vždy německá strana, tedy strana Chvalšinská, měla převahu. Přírozený konec tomuto sporu udělal rok 1948, tedy odsun Němců, poté tekla veškerá voda na českou stranu.¹³³

¹³³ Tamtéž.

3 Křemže za 1. světové války a za první republiky

3.1 1. světová válka

První světová válka byla válečným konfliktem, který do té doby svět ještě nezažil. Proto dostala přívlastek „Velká válka“. Lidé si v této době neuvědomovali, že po prožitých hrůzách by mohl nastat ještě horší válečný konflikt. Jakým momentem začala 1. světová válka je všem obecně známo. Po atentátu na nástupce trůnu Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu došlo k vyhlášení ultimáta Rakouskem-Uherskem Srbsku. Ti ovšem nemohli podmínky ultimáta splnit, a tak došlo k vyhlášení války. V odborných publikacích zaznívá fakt, že atentát byl ve skutečnosti pouze záminkou, jelikož státy jako Německo se na válku již delší dobu připravovaly. Samotné Německo totiž během 19. století nezískalo tolik kolonií, a bylo proto bylo mírně frustrované a připravené na válku. Jak probíhala 1. světová válka je známé, Němci zkusili rychle dobýt Francii, použili tzv. Schlieffenův plán, pomocí kterého měli obsadit francouzské území přechodem přes neutrální Belgii a následně přesunout vojsko na východ, kde mělo Rakousko-Uhersko napadnout carské Rusko. Rychlý útok, pro který se uchýlil německý výraz *blitzkrieg* ovšem nevyšel. Postup německé armády se zastavil po prohrané bitvě na řece Marně. Frontová linie se zastavila a před doplněním sil a dalším útokem vojska vytvořila provizorní obranné linie. K dalším velkým ofensivním postupům však již nedošlo a následné čtyřleté boje se povětšinou odehrávaly se zanedbatelnými územními zisky či ztrátami. Ve snaze odvrátit neustálé setrvání ze zákopových liniích, používali obě strany nejrůznějších technických vymožeností k pomyslnému získání trumfu. Němci jako první použili tanky v roce 1916 na Sommě. To se ale jednalo o menší využití, první masivní nasazení bylo až v bitvě u Cambrais v roce 1917. Další novinkou se stal bojový plyn, který Němci použili ho u belgického města Ypres a proto dostal název Yperit. Stejnou novinkou bylo využívání letadel zejména k průzkumům terénu. Na bombardování byly používány kupříkladu vzducholodě. Známé je zejména bombardování Londýna z roku 1915. Válka měla být rychlá, říkalo se do Vánoc budeme doma, a přesto trvala čtyři roky, bez nějakých výraznějších pokroků. Neustálé bezvýsledné boje ekonomicky vyčerpávaly válčící strany. Docházely zásoby jídla, vázlo zásobování. Proto válka v roce 1918 skončila, když postupně kapitulovala vojska zemí Rakouska-Uherska a Německa. Následky byly ihned zřejmé, Rakousko-Uhersko se rozpadlo na menší demokratické státy. Pro Čechy byla válka náročná zejména kvůli branné povinnosti, kdy muselo mnoho mužů do Rakousko-Uherské armády. Pro vojáky to musela být nesmírně náročná situace,

jelikož mnoho z nich mělo k Rakousku-Uhersku odpor a přálo si ať už větší autonomii v rámci monarchie, nebo přejít do područí na první pohled spřízněného Ruska, nebo vznik autonomního státu. Proto v prvních letech vojáci velice často padli do zajetí a následně se snažili začít za druhou stranu bojovat. Důvěra k přeběhlíkům zejména v Rusku byla velice chladná, až s přibývajícím časem, a ne s úplně dobře se vyvíjejícím průběhem, bylo vojákům umožněno bojovat. Svůj podíl na tom má bezesporu Tomáš Garrigue Masaryk, který vyjednal oficiální založení legií. Legionáři pak bojovali ať už na východní či italské frontě. Problém po válce byl zejména v návratu těchto mužů do vlasti. Legionáři z italské fronty se mohli navrátit ještě v roce 1918 a nějakým způsobem se zorientovat v nově vzniklém státě a začít spokojeně žít. Legionáři působící v Rusku měli návrat do vlasti mnohem složitější. V Rusku se totiž s Velkou říjnovou revolucí změnila politická situace a legionáři se stali nebezpečnými, proto docházelo k častým střetům s Rudou armádou. Nejznámější je zřejmě Čeljabinský incident,¹³⁴ kdy došlo k vážnému ozbrojenému střetu československých legionářů, kteří poté, co byli zajati někteří z nich Rudou armádou, pomohli svým bratrům pryč z vězení při ozbrojeném konfliktu. Následkem toho se podařilo legionářům zmocnit celého Čeljabinsku. V putování po tzv. transsibiřské magistrále docházelo ještě k mnoha dalším střetům, kdy si museli legionáři prostřílet cestu až do přístavu ve Vladivostoku. Problém u legionářů vracejících se z Ruska, byl ten, že se vrátili mnohdy až dva roky po válce. Proto bylo velice náročné se se zorientovat v novém světě, který na ně doma čekal.

Vyhlášení války se samozřejmě projevilo i ve Křemži. Jak kronika městyse, tak kronika školní referuje o vyhlášení. Záznam z křemežské školní kroniky přiblížil dění před vyhlášením války 28. července 1914. V obci probíhala mobilizace, která v prvních dnech byla pouze částečná, později všeobecná. Kronikář Alois Blažek byl v textu loajální vůči stále silnému mocnářství, což je patrné například ze subjektivního ultimáta, které obdrželo Srbské království. Autor kroniky uvedl, že podmínky stanovené Rakousko-Uherskem byly spravedlivé a že Srbové nechotou potrestat viníky atentátu ohrožují Rakousko-Uhersko. Dále je patrné, že záznam vznikl v rané fázi války. Kronikář popsal odhodlání vojáků, kteří se *hrnuli se ke svým praporům, zanechávající svého zaměstnání*.¹³⁵ Z učitelů, kteří narukovali do armády, byli jmenováni Robert Vondruška,

¹³⁴ R. Sak, *Anabáze*, s. 28.

¹³⁵ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obecné a měšťanské školy 1906-1935, p. 75-76.

c. k. okresní školní inspektor a učitelé Vojtěch Heral, Alois Cipín a Jan Váňa. Již bez konkrétních jmen byli zmíněni otcové žáků křemežské školy.¹³⁶

Další zápis se objevil ve pamětní knize obce Křemže, kde je podrobně popsán začátek války a začátek následných strastí. Kronikář Václav Schneider zde projevuje větší politický rozhled, přičemž přidává názor, že o válku nejvíce stálo Německo: *Jako blesk roznesla se dne 28/7 1914 zpráva o vypovězení války ze strany Rakouska proti Srbsku. Mělo se za to, že za vypovězení války stalo se následkem zavraždění rakouského následníku trůnu Frant. Ferdinanda a jeho choti Žofie v Sarajevu dne 28/6 1914., avšak nebyla okolnost tato příčina jediná. Válka tato byla již dlouho připravována ze strany Německa, jež se snažilo dobýti si světové panství v Evropě a k tomu mu mělo Rakousko dopomoci. Atentát sarajevský dobře se k tomu hodil.*¹³⁷ Následně rozvíjí myšlenky, že Rakousko se pustilo do boje bez větší rozvahy, a to, jelikož se spoléhalo na Německo, že jim pomůže k vítězství. Můžeme tedy upozorovat, že ač jsou kroniky z jedné doby, vyzněním jsou zcela odlišné. Mohl zde být jenom přece posun v čase, kdy to vypadá, že kronikář Schneider zachycoval události spojené s válkou, až poté co válka skončila. Oproti tomu z Blažkových zápisů je cítit větší bezprostřednost, a proto je možný zápis ihned se začátkem války. Stejně tak ale můžeme spekulovat, že pokud Blažek zapisoval právě v roce 1914, nemohl vědět, jak válka skončí a podobný zápis by byl pouze aktem sebezáchovy. Dalším důvodem rozdílného vyznění textu může být i jiná politická orientace obou kronikářů. Z Blažkových zápisů vypadá, že mohl být monarchistou, oproti tomu z následných kronikářských zápisů pana Schneidera vypadá, že se mohlo jednat o demokraticky smýšlejícího muže první republiky.

V druhé části svého příspěvku ovšem podrobně líčí, jaké problémy zažívali lidé přímo ve Křemži, že nejdříve mnoho mladých lidí odešlo na bojiště, ale s přibývajícím časem a vojenskými neúspěchy nastupovali do služby i lidé starší do 50 let. Následně líčí, že trápení nezažívali jen muži na frontě, ale i lidé doma. Kronikář uvádí, že na prvním místě byly dodávky pro vojsko, takže byl zastaven volný prodej obilí, dobytek a dalšího. Jídlo lidé dostávali pouze na přiděl, což jim nemohlo stačit. Proto si lidé opatřovali tyto suroviny na černo, často chodili k mlynáři a draze si koupili další mouku. Bylo to ale velice nebezpečné, protože se vystavovali riziku chycení ze strany četnictva. Zvláště když

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž, Pamětní kniha Křemže 1923-1926 (1927), p. 150-151

k mlynáři mohli jít jenom po setmění, a proto existovalo riziko, že potkají četníka, který měl zrovna noční pochůzky.

Křemže během války žila dál svým životem. Nejvíce ji ovlivňoval samozřejmě odchod značné části mužů do války a všudypřítomná chudoba. Lidé se snažili pouze nějak přežít a doufali, že se jejich synové, manželé, vrátí z války zpět domů. Je velice obtížné říct, kolik z těchto mladých mužů se domů už nevrátilo. František Nejedlý se dopracoval k číslu 130 a ani toto číslo nemusí být konečné.¹³⁸ Konkrétní jména padlých se snažili ukázat obyvatelé Křemže hned za první republiky na různých památnících. Jako první postavili pomník padlým v roce 1924 v nedalekém Holubově. O čtyři roky později na ně navázal Chlum se jmény padlých z Chlumu, Loučeje a Lhotky. Jako poslední pomník postavila Křemže, která zvěčnila jména 23 vojáků padlých ze Křemže a z Chlumečka. Pomník si Křemže nechala udělat od sochaře Jana Vítězslava Duška, který na něm představil truchlící matku vlast, která se vděčně sklání nad umírajícím vojínem.¹³⁹

O každodennosti v rámci válečné Křemže máme jenom drobné střípky. Válka zasahovala i do věcí pro městyš velice důležitých. Již v roce 1907 Křemže zažádala o vznik elektrárny na Dívčím kameni. Povolení jim bylo uděleno ale až dva týdny před začátkem války, která pak zastavila plánovanou výstavbu, s níž se začalo ihned po válce.

Dne 28. března 1917 v noci se vloupali neznámí pachatelé do nádražní budovy ve Křemži a uloupili zde železniční ohnivzdornou pokladnu, ve které se v té době nacházelo přesně 540 korun. Dále odcizili různé další předměty. Podle stop se mohlo jednat o několikačlennou tlupu potulných cikánů a kramářů.¹⁴⁰ Nebyl to ale jediný incident, který se stal v prostředí železnice v tomto roce. V listopadu zastřelil přímo u železniční stanice ve Křemži četnický závodčí z Českého Krumlova prchajícího nebezpečného lupiče Jana Dubského z Blatné. Zastřelil ho v sebeochraně, jelikož lupič po něm střílel z revolveru.¹⁴¹ Zajímavý, ale určitě nikterak výjimečný, je pak novinový článek z března roku 1918: *Po třiceti měsících se přihlásil. Jan Buzek z Holubova u České Křemže, byl jako voják po 30 měsících nezvěstný a veškeré pátrání bylo bezvýsledné. Žena jeho je považována za vdovu. Jaké bylo její radostné překvapení, když dne 26. února dostala od něhu zprávu, že se opět nalézá na rakouské půdě. Dle všeho byl 2 1/2 roku v zajetí, ale nic o tom nepíše. Druhý*

¹³⁸ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 123.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ P. Mejzlík, *Střípky z historie nádraží Křemže*, Křemežsko 24, 2014, č. 2, s. 8.

¹⁴¹ Tamtéž.

den dostala opět lístek, kde ji žádá o zaslání peněz. Nalézá se v Sedmihradsku v c. k. shromaždišti pro zajatce.¹⁴²

Konec války byl ve Křemži velice euforický a byl spjat se vznikem samostatného Československa. Obyvatelé Křemže se o vzniku dozvěděli hned 28. října, a tak se lidem, kteří čekali na vlakové zastávce, vyskytl poměrně nečekaný výjev, když čekali na večerní vlak jedoucí z Českých Budějovic. Vlak již z dálky zářil, jelikož byl ověčený českou vlajkou a pokud by lidi neupozornil mašinfira zapískáním vlaku, určitě by toto prozradil hlasitý zpěv cestujících, kteří zpívali píseň *Hej Slované*, která byla za Rakouska-Uherska zakázaná. Část cestujících na zastávce vystoupila a šla slavnostním průvodem do Křemže a všem oznamovala, že vzniklo samostatné Československo. Následovala scéna, která je typická pro celé Československo těchto dní. Dav se přesunul k tehdejší poště, kde s nadšením strhl rakouského dvouhlavého orla a nastalo všeobecné veselí. Záhy se začali vracet zpět vojáci, a nakonec i legionáři, kterým byla postavena slavobrána.¹⁴³ Po návratu byli legionáři velice váženými. František Sarauer¹⁴⁴ představuje konkrétní jména všech legionářů z prostředí Křemže a v jakých legiích se konkrétně vyskytovaly (Legie působící v Rusku mají LR, legie působící v Itálii LI, legie působící ve Francii LF a dobrovolníci působící v Srbsku beze zkratky):

<u>Obec</u>	<u>Jméno</u>	<u>Datum narození</u>	<u>Legie</u>
Chlum	Antonín Janoušek	10.1.1886	LR
	František Trapl	30.9.1879	LR
Loučej	Josef Kouba	5.5. 1880	LR
	Matouš Leksa	18.9. 1879	LR
	Jan Prajer	4.5. 1879	LR
	František Reitinger	31.3. 1890	LR
	Matěj Dominik	18.2. 1887	LR
	Josef Drnek	6.3. 1895	LR
	František Matoušek	19.11. 1892	LI
	Pavel Nováček	12.1. 1885	
	Petr Trapl	26.6. 1893	LR
Křemže	Josef Bíca	8.1. 1894	LR

¹⁴² *Právo lidu*, 6. 3. 1918.

¹⁴³ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 123.

¹⁴⁴ F. Sarauer, *1. světová válka a naši legionáři*, Křemežsko 24, 2014, č. 3, s. 2-3.

	Alois Blažek	27.6.1877	LR
	Jan Blažek	29.3. 1891	LI
	Jan Carda	30.4. 1889	LI
	Martin Domin	5.11. 1883	LI
	Martin Kříž	11.11. 1892	LR
	František Lekeš	15.12. 1882	LR
	Josef Mičan	24.8. 1896	LI
	Josef Pecka	31.1. 1895	
	Stanislav Stanko	6.5. 1896	LF
	František Schneider	8.3. 1881	LR
	Miloš Šimeček	15.2. 1879	LR
	Josef Trapl	1889	LF
	Jan Valík	24.5. 1881	LR
	Jan Zimmermann	21.12. 1890	LI
Mříč	Jan Bárta	14.6. 1889	LI
	Antonín Ferebauer	10.6. 1881	LR
	Jan Hinterholz	3.9. 1892	LR
	Karel Troup	8.1. 1889 v Praze	LI
Chlumeček	František Šturma	1.1.1884	LI
Vinná	Tomáš Blatterbauer	1.12. 1894	LI
Stupná	Jan Černý	8.1. 1893	LR
	Tomáš Švarc	19.12. 1892	LR
	Matěj Vlček	22.2. 1895	LI
	Rudolf Vlček	14.7. 1899	LI
	Matěj Vyžrálek	11.2. 1880	LR
Chmelná	Ferdinand Bartoš	24.5. 1884	LF

3.2 První republika

První republika byla velice rozporuplným místem. Ještě v 21. století se objevuje jak v povědomí lidí, tak v kultuře, první republika jako místo plné večírků, blahobytu a žádného strádání. Přitom málokteré období v našich dějinách mělo tak silně rozevřené nůžky mezi bohatými a chudými. Období první republiky trvalo pouhých dvacet let, mezi lety 1918-1938.

Každodennost ve Křemži odrážela problémy v celém státě, ale i radosti v celém Československu. Velký respekt u všech obyvatel za první republiky měla skupina legionářů. Ve Křemži proto zažádali o schválení Jednoty Československé obce legionářské ve Křemži, přičemž jim to schválila Zemská politická správa dne 3. února 1920.¹⁴⁵ V témže roce se ovšem ve Křemži objevil značný problém, jelikož se v prostředí Křemže vyskytovali vrazi koček, kteří tak činili, zejména pro své vlastní obohacení z následného prodeje kožichu. V novinovém příspěvku se pozastavují zejména nad tím, že to je odsouzeníhodné nejenom ze zřejmých důvodů, ale zejména proto, že po válce se zvýšil počet myší, a právě v tomto jim kočky pomáhaly.¹⁴⁶

V roce 1921 zakoupil Sokol za 7500 korun pozemky od ředitelství schwarzenberského panství – Český Krumlov. Rozsáhlý pozemek byl přezdíván u Doubků. Sokol sice byl ve Křemži založen již v roce 1913, ale od počátku neměl vlastní prostory, a tělocvičnu si pouze pronajímal. Pozemek Sokola ještě v roce 1921 oplotili a následně používali jako venkovní sportoviště a od téhož roku se zde konaly pravidelné slety, z nichž plynul pravidelný příjem. Utržené finance střežili na výstavbu sokolovny. V roce 1923 spolek zavedl členskou daň, která vynesla do roku 1927 na 10 tisíc korun. Dohromady se podařilo sokolům za 14 let existence našetřit 62 tisíc korun, a proto se mohli reálně zabývat plánem na výstavbu vlastní budovy. Kroky k tomu ale učinili už v roce 1921, kdy odhlasovali, že je na čase začít s výstavbou sokolovny. K tomu byl vytvořen zvláštní stavební odbor, jehož součástí byli starosta Šimeček, František Sklár, František Diviš, Vojtěch Heral, Josef Růžička, František Cába, Rojm. Kropáček, Václav Dítek, František Hrubeš a stavitel František Bohatý z Holubova. Úkolem tohoto seskupení bylo zejména sehnat vhodné návrhy na výstavbu sokolovny. Sokolové si ale uvědomovali, že zakoupený pozemek „u Doubků“ je moc vzdálený centru Křemže, a proto se dohodli s doktorem Maškem, od kterého odkoupili za výrazně sníženou cenu pozemek na bývalém tržišti nedaleko obchodního domu Františka Divíše. Za účelem vytvoření architektonického návrhu oslovili architekta Chocholu z Českých Budějovic a inženýra Pražáka z Prahy. V témže roce Křemži navštívil architekt Hynek Schneider, který v té době působil jako profesor na státní průmyslové škole v Jaroměři. Když zjistil, že už se konají reálně kroky k výstavbě sokolovny, sám se nabídl stavebnímu odboru, že vypracuje bezplatně návrh. Svou nabídku obhajoval tím, že jako rodák má k výstavbě

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 2-3.

¹⁴⁶ *Večer*, 18. 3. 1920.

větší vztah. Návrh rada přijala a velice ocenila i samotný architektonický návrh. Ten byl zhotovený v moderním slohu, přičemž byl rozdělený velice prakticky na různé místnosti jako sály, tak i na ostatní, jako místnost divadla, šaten, bytu pro sokolníka a další. Dne 26. ledna 1926 tak byl jednomyslně schválen Schneiderův návrh. Stavební odbor dostal praktické úkoly, tedy vybrat řemeslníky, vhodné zdivo, a hlavně zajistit potřebný úvěr. Jako první dali práci již zmiňovanému Františkovi Bohatému z Holubova, který měl obstarat zednické práce. I ostatní sokolové se ale činili a vozili na místo cihly, či převáželi dřevo do Mříčí na pilu k Františkovi Fišerovi, a poté nařezaná prkna zpět do Křemže. Dále přiváželi kámen či písek, díky čemuž se jim dařilo ušetřit jak za cestu, a navíc dostávali značnou slevu. Nakonec se rozdělila práce následovně. Tesařské práce měla na starost pila Františka Fišera, hlavní dělnickou práci Ferdinand Bartoš z Loučeje. Pracovalo se pod firmou Joka z Českých Budějovic. Truhlářskou práci dostala akciová společnost Dřevodílny rovněž se sídlem v Českých Budějovicích. Zámečnickou práci dostal na starost František Pešl z Holubova. Pokrývání střechy budoucí sokolovny se ujal František Třupal z Chlumu. Sklářství se ujala další firma Josefa Špergera. Natěračskou práci zadali Josefovi Husarovi z Křemže. Zavedení a následné instalování elektrického osvětlení si vzali na starost František Cába a Bedřich Čížek, oba z Křemže. Stoly zhotovil Václav Zeman z Křemže, ale židle si nechali dovést z Prahy z firmy Thonet a Mundus. Když bylo vše vybráno a práce rozdělena, začalo se 1. dubna 1926 se stavbou zdiva. Místní stranický spolek „Smil“ ještě při stavbě daroval sokolům 6 tisíc na výstavbu jeviště. Dalším důležitým krokem odboru, který po celou dobu vedl stavbu, bylo zakoupení kinoaparátu, zřejmě v hodnotě 17 tisíc korun, přičemž kinoaparát brali ale jako investici, pomocí které se postupně podaří sokolům splatit úvěr. Dne 10. října 1926 byla opět svolána valná hromada z důvodu odsouhlasení zapůjčení dalších peněz, jelikož již bylo zřejmé, že budou potřeba na dokončení budovy. Bylo tedy sokoly odhlasováno zapůjčení dalších 40 tisíc korun. Práce uvnitř budovy na podzim šly tak rychle, že se mohli vnitřní prostory v omezené míře začít využívat. Stavba dokonce pokročila takovým tempem, že bylo možné slavit 28. říjen již v prostorách sokolovny. Jediné, co zbývalo dodělat, byly venkovní prostory.

Slavnostní otevření sokolovny se ovšem rozhodli odložit až na příští rok, až bude všechno hotové. Tím práce odboru nekončila, jelikož si jeho členové uvědomovali naléhavost splacení vysokého dluhu. Proto se sokolové ještě jednou sešli v roce 1926, aby se dohodli na výnosu z biografu, divadelních představení a různých besídek. První kulturní akce v sokolovně se odehrály hned v prosinci, kdy Sokol uspořádal na Boží hod

čajový večírek, který byl hojně navštívený. K oficiálnímu otevření došlo 13. srpna 1927, přičemž v té době už sokolovna řádně fungovala. Na pořadu dne byl program jak sportovní, tak i hudební a pěvecký. Druhý den se pokračovalo v zábavě, kdy přijelo mnoho vážených hostů a zaznělo hodně inspirativních projevů od lidí, kteří se podíleli na stavbě sokolovny (Příloha 11). Nakonec náklady na výstavbu sokolovny vyšly na 283 230 korun, z čehož řemeslné práce vyšly na 132 266 korun, materiál stál 102 010 korun a vnitřní zařízení přišlo na 48 953 korun.¹⁴⁷

V první republice byli lidé často nespokojeni se svojí životní situací, jelikož velice často strádali. Z tohoto důvodu posilovala například nově vzniklá komunistická strana, o které referovali v *Rudém právu*. V roce 1922 informují o počtech účastníků prvomájových manifestací. Ve Křemži se jich zúčastnilo na 200 osob.¹⁴⁸ Strádání obyvatelstva se ale promítalo i do větší míry kriminality. Příkladem je spor, který dospěl až k soudu, kdy listonoš František Sklár zpronevěřil peníze, které mu spoluobčané svěřili. Konkrétně zpronevěřil 7 tisíc korun, byl u soudu shledán vinným a odsouzen na šest měsíců podmíněčně a k uhrazení ukradeného obnosu.¹⁴⁹

Dne 8. července 1924 navštívil České Budějovice prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Všechny školy z jižních Čech při této příležitosti poslaly děti pozdravit prezidenta. Křemže nebyla výjimkou, kronikář Schneider referoval o nemalém počtu dětí ze Křemže, které měly tu čest vidět právě prvního československého prezidenta.¹⁵⁰

Na hoře Klet' byla 1. listopadu 1925 slavnostně otevřena nová turistická chata, která byla postavena Schwarzenberskou správou v Českém Krumlově. Dodnes nese název Terezina chata po manželce majitele Jana Nepomuka II. ze Schwarzenbergu, Terezii z Trauttmansdorff-Weinsbergu. Uvnitř se nacházely dvě velké místnosti, restaurace a kuchyň, dále tři noclehárny, jedna dámská se třemi lůžky, dvě pánské s 27 lůžky a čtyři hostinské pokoje s deseti lůžky (Příloha 12).

Postavení ženy za první republiky bylo silnější než v předešlých obdobích, v roce 1920 byla zakotveno v ústavě, že ženy jsou rovné mužům, a proto jim náleží volební právo. Článek z ledna 1928 ukazuje Křemži ve světle pořádání různých vzdělávacích kurzů pro „venkovské“ ženy. Ty se měly prvně sejít v neděli 22. ledna od 9:00 a

¹⁴⁷ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 203-212.

¹⁴⁸ *Rudé právo*, 4. 5. 1922.

¹⁴⁹ Tamtéž, 12. 5. 1923.

¹⁵⁰ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1923-1926 (1927), p. 184.

poslouchat přednášky na nejrůznější témata. Seminář na téma *Všeobecné poučení o státě a občanských povinnostech*, přednesl ředitel Švec z Českých Budějovic. Další přednášku *Postavení a úkoly ženy v zemědělství* vedla B. Merhautová-Vašatová, tajemnice Křemže. Poslední ze série přednášek byla „*Úkoly venkovského dorostu*“, o čemž měli poreferovat samotní zástupci dorostu. Zároveň s těmito přednáškami probíhal další kurz, který se věnoval dobovému diskurzu módy, šití a střihů, o čemž posluchače poučila Bohuslava Janoušková, jednatelka župního odboru z Českých Budějovic.¹⁵¹

Jednou z událostí, která ukazuje značnou bídu nižší vrstvy obyvatelstva, je ta ze zimy v roce 1928. O Vánocích totiž našel ve stanici v Holubově železniční zřízenec děvče, které bylo polomrtvé vysílením z hladu a zimy. Děvčeti dal najíst a napít a pak se vydal k jejím prarodičům do Třísova, u kterých bylo děvče na zimu, aby její matka mohla pracovat v Nové Peci. Oba prarodiče ale našli četníci již mrtvé ve svém domě. Děvče bylo s nimi po delší dobu zavřené v bytě a snědlo, co zrovna nalezlo a až později se vydalo ven. Oba zesnulí pak byli přemístěni do Křemže, kde se po provedení pitvy konal jejich veřejný pohřeb. Děvče následně šlo k pěstounům, jelikož matka neměla prostor se dívky ujmout.¹⁵²

Tuhé zimy byly každým rokem, v roce 1929 na Šumavě dosahovala sněhová kalamita na některých místech 3 až 4 metrů sněhu. To zasáhlo i nedalekou Křemži, kdy pravidelně jedoucí vlak jedoucí z Českého Krumlova přes Křemži do Českých Budějovic vykolejil a zapadl do sněhu. Nikdo naštěstí nebyl zraněn. Vypravený záchranný vlak dojel až do Křemže, kde ovšem také zapadl. Až po celodenní námaze se podařilo vlak vyprostit a uvolnit další cestu.¹⁵³ Zima byla velice náročná, pošta z Brloha nemohla vypravit autobus do Křemže a spojení mezi Křemží a Mříčím se udržovalo saněmi, maximálně jednou denně. Množství sněhu ovlivňovalo i výuku ve škole, jelikož už cesta do školy byla ztížena vánicemi po cestě a dále pak bylo těžké vytápět, byly vždy spojovány dvě třídy. Dalším problémem se ukázal být nedostatek vody, která v trubkách často zamrzala. Vlivem zimy lidé přetápěli své domovy a docházelo častěji k požárům, které bylo obtížné hasit. Z důvodu velkých mrazů docházelo také k umrznutí a vyhladovění zvíře, která se v důsledku toho stahovala více do center vesnic, kde dokázala nalézt alespoň nějakou potravu. Největším paradoxem těchto mrazů bylo ovšem to, že více zasažena byla nížinná

¹⁵¹ *Venkov*, 20. 1. 1928.

¹⁵² *Večer*, 4. 1. 1928.

¹⁵³ *Tamtéž*, 21. 1. 1929.

místa, jako je Křemže, a na horách taková zima nebyla. Nemocnice v jižních Čechách byly přeplněné a lidé umírali na chřipku a další nemoci. Mrazy trvaly až do začátku března, kdy se ve všech vesnicích začali preventivně připravovat na možné povodně při tání sněhu.¹⁵⁴

Mezi další drobné příběhy z každodennosti Křemže za první republiky patřil příběh mlynáře Jana Štěrbý z Chlumečku. Ten dorazil na trh do Českých Budějovic a podařilo se mu prodat pár volů, za které dostal obnos peněz. Když pak jel zpátky vlakem do Křemže, nechal se zlákat do hazardní hry, tzv. bulky, dnes známé pod pojmem skořápky. Muž, který ho zlákal, byl ve věku 40 až 50 let a povedlo se mu na mlynáři vyhrát 650 korun. Vystoupil pak na jedné ze zastávek po cestě. Mlynář poté co dorazil domů, došel na četnickou stanici celou událost nahlásit a četníci vyhlásili po muži pátrání.

Jedním z mnoha sebevrahů v historii Křemže byl Jakub Veselý. Ve věku 70 let se vypravil ze Křemže až do Znojma za svojí dcerou, která měla byt v Zelenářské ulici. Po pár dnech se pak v bytě své dcery zastřelil. Nenechal po sobě žádný dopis, ale nikde nezanechal žádné dluhy či jiné delikty, takže důvodem zastřelení bylo pravděpodobně stáří.¹⁵⁵

Chladné zimy pak střídaly teplejší jarní či letní dny. Když v květnu projížděl Křemží vlak, zapálily drobné jiskry z komína lokomotivy suchou trávu v okolí železničního náspu, ta se vznítla a zakrátko se požár rozšířil do vedlejšího lesa. Hasičům se sice podařilo požár zdolat, ale i tak byly škody značné, ale kronika ani další prameny neudávají přesný rozsah škod této události.¹⁵⁶

Křemže měla po celé 19. století a stejně tak počátkem 20. století problémy s obsazením pozice stálého doktora. V polovině 19. století zde ordinoval Dr. Josef Pešl, který se ale později přestěhoval do Mšece za Prahou. Nahradil ho tak v roce 1865 vojenský lékař M. Beckert, který zde ordinoval až do své smrti v roce 1885. Po jeho skonu nastoupil další vojenský lékař Dr. Vojta, ten zde ale vydržel jen rok a odešel působit na Slovensko. Pak byla Křemže nějaký čas bez doktora až do zřízení zdravotnických obvodů v roce 1889, přičemž byl o rok později vypsán konkurz na obsazení pozice místního doktora. Tím se stal MUDr. Matěj Petr (Příloha 13) v roce 1892. O deset let později se pak stala věc pro Křemži nevídaná, kdy se ve Křemži usídlil druhý doktor, Emil Spitz,

¹⁵⁴ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 234.

¹⁵⁵ *Lidové noviny*, 12. 4. 1931.

¹⁵⁶ *Večer*, 23. 5. 1932.

ten tu byl ale krátký čas, i z důvodu nedostatku praxe se záhy přesunul dál. Dále zde pokračoval tedy pouze MUDr. Matěj Petr, který se nakrátko pokusil přesídlit do Českých Budějovic, což se mu ale nepodařilo, a tak zůstal v Křemži. V dalších letech ale zkusil ulehčit svému úvazku, a proto se vzdal pozice obvodního lékaře, a tím se stal nově příchozí MUDr. Josef Mašek (Příloha 14), který pocházel z Markvartic.¹⁵⁷ Již při zápisu v pamětní knize obce Křemže vyzdvihuje kronikář Schneider jeho vlastenecké cítění a ochotu a pracovitost, přičemž v té době nemohl ani tušit, že doktor Mašek zde stráví zbytek života, bude ordinovat až do roku 1957, kdy nastoupí do důchodu, a nakonec si zde postaví i domek, kde stráví zbytek života až do roku 1975, kdy po jeho smrti se vypraví na jeho pohřeb snad celá Křemže, aby se s doktorem Maškem rozloučila.

V roce 1930 pro svůj pokročilý věk a zhoršující se zdravotní stav odevzdal starost o pamětní kroniku obce Křemže kronikář Schneider kroniku starostovi obce Šimáčkovi a odebral se na odpočinek. Starosta oslovil na počátku roku 1931 učitele z Křemežské školy, Václava Vondráška, aby se stal novým kronikářem. Ten byl ovšem sám vážně nemocný, a tak se kroniky ujal až v roce 1933. K překvapení všech necelý rok po odevzdání kroniky zemřel bývalý kronikář a respektovaná osobnost napříč Křemží, Vojtěch Schneider, zároveň též poštovník ve Křemži, po krátké chorobě 7. února 1931 ve věku 81 let. Jeho pohřeb se pak stal velkou událostí, které se zúčastnila většina spolků Křemže, a to přesto, že bylo přes půl metru sněhu.¹⁵⁸

Křemže stejně jako další části první republiky zažívala něco nového ve vztahu k bohu. K církvi římskokatolické,¹⁵⁹ kterou měla většina národa spojenou s Habsburky, se přidala církev, ve které byla prostoupena i otázka národní, proto dostala název Československá husitská církev. Její založení se promítá i do kroniky Křemže, kde kronikář Schneider klade její založení do roku 1920.¹⁶⁰ V další části příspěvku pak referoval o počátcích kázání přímo ve Křemži, přičemž první kázání proběhlo právě v roce 1920, kdy na improvizovaném oltáři poblíž budovy školy proběhlo kázání jednoho

¹⁵⁷ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1923-1926 (1927), p. 29.

¹⁵⁸ Tamtéž, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 250.

¹⁵⁹ Římské církvi se v tomto období věnuje zejména Marek Šmíd ve svých pracích: Marek Šmíd a kol., *Československo a Svatý stolec III. Diplomatická korespondence a další dokumenty (1917-1928)*, Praha 2015; Marek Šmíd, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015.

¹⁶⁰ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1923-1926 (1927), p. 9.

z duchovních československé husitské církve Dlouhého-Pokorného z Prahy. Dokonce i účast obyvatelstva byla veliká, proto když začalo pršet, obyvatelstvo se chtělo přesunout do kostela sv. Michaela. To jim ovšem nechtěli dovolit římskokatoličtí věřící, a proto došlo přímo u dveří do kostela k šarvátce, kterou musela rozehnat až místní četnická hlídka. V dalších týdnech se tak kázalo opět u školní budovy. Nakonec došlo ke kompromisu u obou stran a bylo dovoleno církvi československé, aby využívala kapli sv. Voršily, kde se pak konala kázání každý čtvrtek, přičemž tato kázání vedli postupně kazatel Grajcl a po něm duchovní Šlechta, oba z Českých Budějovic.¹⁶¹ Tato situace ale nemohla mít dlouhého trvání, jelikož římským katolíkům se nelíbilo užívání této budovy církvi československou, a proto byla v roce 1930 kaple vyklizena dle nařízení okresního úřadu v Českém Krumlově. U podporovatelů církve československé to vyvolalo značné překvapení, a proto se snažili domluvit na jiných prostorech, kde by mohli vést bohoslužby. Jelikož ale veškerá jednání byla bezvýsledná, padlo rozhodnutí na vybudování budovy vlastní. Ovšem finanční situace nebyla nikterak dobrá, a proto se ještě v téže roce konala valná hromada. Počet účastníků byl tak velký, že se musela nakonec přesunout ze školy do nově postavené Sokolovny ve Křemži. Valná hromada se usnesla jednohlasně pro vybudování vlastní kaple.

Ihned byl i schválen výbor, který se měl postarat o další záležitosti. Předsedou byl zvolen Ferdinand Bartoš, pokladníkem Vojtěch Hrabal, jednatelem František Sklár, a dalšími členy byli zvoleni Jan Hovičik, Vojtěch Honetšlegr, Šimon Mareš a Jan Vaněček. Prvním a velice důležitým úkolem byl výběr a zakoupení pozemku pro účely stavby. Po rozhodnutí stavebního odboru byl zakoupen pozemek od manželů Jana a Růženy Kmochoových za 6 tisíc korun československých. Mezitím již nadšení podporovatelé začali s přípravou materiálu, ještě v roce 1931 došlo k lámání kamene v lomu Vojtěcha Frajdy ve Mříčí. Rada se pak sešla 24. května 1931, aby projednala konkrétní náležitosti stavby, a hlavně kdo a jak moc hodlá pomoci se stavbou. Nadšení ovšem bylo tak veliké, že se dohodli, že začnou pracovat již druhý den, přičemž bylo potřeba sehnat povozy na přivezení kamene z již zmiňovaného lomu a pak ještě písek z Doubku, konkrétně z pozemku Františka Klimeše. Dne 25. května ráno opravdu bylo připraveno 45 lidí a 9 povozů. Ještě ten den bylo přivezeno 45 farů kamene a 32 fůr písku. Dále bylo odsouhlaseno, že práce bude pokračovat hned další neděli. Práce byla až moc rychlá, jelikož doposud nebylo rozhodnuto ani o stylu stavby a nebyly vypracovány ani žádné

¹⁶¹ Tamtéž, p. 9-10.

architektonické plány. Proto se zúčastnění na dalších poradách domluvili, v jakém slohu a jak velká budova bude a konkrétní plány potom vypracoval Antonín Domin z Chlumu, což byl stavební asistent. Zároveň slíbil, že pod jeho dohledem se provede technická stránka výstavby. Rada se opětovně sešla, tentokrát z důvodu konání stavební komise za účelem povolení této stavby. Práce pak pokračovaly dál, byly vykopány základy a za nedlouho se objevilo již i zdivo.

Na kontrolu byl ovšem vyslán architekt Ladislav Čapek z Prahy, přičemž ten stavební plány neschválil. Slíbil ale, že plány předělá, aby se mohlo ve stavbě pokračovat. V následujících dnech dorazily předělané plány od architekta Čapka a zároveň s tím přišlo nařízení Ústřední rady, ve které jasně zaznívalo, že se mají řídit pouze Čapkovým architektonickým návrhem. Práce pokračovaly dál a 17. října 1931 byla budova již v hrubých rysech hotova. Interiéry pak byly zařízeny zejména díky nezištným darům již zmiňovaného architekta, který kostelu daroval dlažbu, podstavec obložený mramorem, sochu Krista (dílo sochaře Drahounovského), umělecké vymalování sboru, originální lustry. Tento architekt se tedy stal mecenášem celého kostela, kdy si za architektonický návrh nevzal žádné peníze a poté daroval výbavu v hodnotě 60 tisíc korun. Kostel se pak upravoval, aby se mohl slavnostně otevřít. K tomu došlo 1. května 1932. Slavnosti se zúčastnil patriarcha Československé církve husitské Gustav Adolf Procházka, dále se pak zúčastnilo mnoho farářů z řád Československé církve husitské: Rudolf Šlechta (farář v Nuslicích), Mojmír Beneš (farář z Trhových Svinů), František Šťastný (farář z Českých Budějovic). Zúčastnil se i architekt celé budovy, Jaroslav Čapek. Mezi další cenné hosty patřil i zástupce diecéze, profesor Žlábek a mnoho dalších hostů. Slavnosti se celkem zúčastnilo zhruba tři tisíce osob a budova byla ohodnocena na 400 tisíc korun, ovšem náklady na výstavbu byly značně menší, cca 190 tisíc korun. Prvním duchovním, který se usídlil v nově vzniklém Husově sboru, se stal Josef Novotný. Tak se tedy stalo, že za obrovského úsilí místních obyvatel, byl za pouhý rok postavený Husitský kostel ve Křemži, který dokonale odpovídal tomu, jak to vypadalo s církví za první republiky.¹⁶²

Jednou z mnoha tragédií se stala smrt místního učitele Rajmunda Kropáčka, který zemřel v úterý 12. prosince 1933. Ze slov kronikáře Vondráška vyplývá, že spáchal sebevraždu, jelikož: *V rozrušení smyslů dal se přejeti vlakem u silnice vedoucí*

¹⁶² Tamtéž, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 254-258.

z *Holubova*.¹⁶³ Pohřeb se stal obecní záležitostí, které se zúčastnila celá škola a mnoho osobností Křemže, které později přednesli projevy na rozloučení se zesnulým.

Dne 8. dubna 1934 se konala sláva před budovou školy, kde byly vysázeny lípy Slovanské vzájemnosti. Vykopalo se pět jam, přičemž u každé z nich byl stožár, na kterém byla vlajka jednoho ze slovanských států a u každého stožáru byla zasazena právě jedna lípa na jejich počet. První byla zasazena lípa československá, následovala lípa jugoslávská, třetí byla lužickosrbská, pak bulharská a zakončovala to lípa ruská. Po zasazení byl prostor na proslovy, kdy promluvil řečník z každé této slovanské země. Pak se hrály hymny jednotlivých států. Celá Křemže přitom byla ozdobena prapory v zemských a státních barvách. Celou slavnost zdokumentoval fotograf Josef Seidel z Českého Krumlova.¹⁶⁴

V roce 1936 se prohloubila nemoc kronikáře Václava Vondráška, který záhy zemřel ve věku 75 let.¹⁶⁵ V pozici kronikáře ho nahradil nový učitel na křemežské škole Tomáš Šimeček, který nastoupil ve školním roce 1937/38 a kronikářem se stal až v roce 1938.¹⁶⁶

V roce 1937 objížděl na oficiálních cestách jižní Čechy tehdejší prezident Edvard Beneš, který zavítal i do Českých Budějovic a následně do Českého Krumlova. V obecní kronice se vyskytuje zmínka, že se za ním do Českého Krumlova vypravili členové sokola, děti ze školy a další osobnosti Křemže, aby se osobně s novým prezidentem seznámili a pozdravili ho.¹⁶⁷ Situace to byla velice obdobná jako u Tomáše Garrigue Masaryka, v kronice nepoznáme z popisu téměř žádný rozdíl ve významnosti návštěvy.

Dne 14. září 1937 zemřel Tomáš Garrigue Masaryk. Celá republika držela smutek a Křemže nebyla výjimkou, ihned po vyhlášení této zprávy byly vyvěšeny smuteční prapory na budově radnice. V obou kostelích ve Křemži se konaly smuteční obřady. V sokolovně připravili program na počest bývalého prezidenta. Na jevišti stála Masarykova busta, za níž byla černá výzdoba. Čestnou stráž u ní stáli jak legionáři, tak místní sokolové. Potom ředitel školy Schwazinger pronesl smuteční projev, a nakonec zahrál na housle Fibichův *Poem*. Potom jeden z členů učitelského sboru přednesl Kiplingovo *Když*

¹⁶³ Tamtéž, p. 264.

¹⁶⁴ Tamtéž, p. 266.

¹⁶⁵ Tamtéž, p. 277.

¹⁶⁶ Tamtéž, p. 293.

¹⁶⁷ Tamtéž, p. 280.

a následně celý učitelský sbor zahrál Dvořákovo *Largo* a nakonec studentky školy zazpívaly Masarykovu oblíbenou píseň *Ach synku, synku*.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Tamtéž, p. 282.

4 Křemže mezi lety 1938-1947

V další části práce jsou představeny dějiny Křemže mezi lety 1938-1945, konkrétněji mezi časovým úsekem zachycujícím vyhlášení mobilizace v Československu, následně období po podepsání Mnichovské dohody, ke kterému došlo 30. září 1938. Potom se zaměřuje na válečná léta, a tedy život v protektorátu, a dále se věnuje osvobození Československa v roce 1945 a končí až rokem 1947.

Počátek roku 1938 se ve Křemži nesl v obvyklém duchu jako za celé první republiky. Lednový článek v *Lidových novinách* ukazoval známý příběh dalšího nepovedeného podvodu, kterých se v práci objevilo již vícero. Byl zde představen příběh Františka Lukši, který byl propuštěn ze služby inspektora státních drah a nastoupil v 52 letech do důchodu. Jako penzi pobíral 18 908 korun, ovšem tyto peníze mu zřejmě nestačili, nebo se v důchodu nudil, a tak si našel práci novou u klenotnické firmy Sklar, která sídlila právě ve Křemži. Ta mu svěřila zboží v hodnotě 22 tisíc, které měl následně dále prodávat jakožto podomní obchodník. Prodej se mu ale vůbec nedařil, údajně neměl jak zdatnosti, tak trpělivost být prodejcem. Nakonec tedy Lukša zboží zastavil a obdržené peníze pravděpodobně obratem utratil, jelikož při provádění domovní prohlídky již nenašli žádné peníze, ale pouze zástavní lístky. Tak se tedy tento penzista ocitl před soudem, kde se hájil tím, že neměl žádné peníze a chtěl alespoň sobě a svému synovi koupit šaty. Byl shledán vinným a dostal tři měsíce tvrdého žaláře. Trest byl nepodmíněný, jelikož dle soudu se Lukša dopustil činu z lehkomyšlnosti. Viník přijal trest a ihned nastoupil do vězení.¹⁶⁹

Dne 21. května 1938 došlo k vyhlášení částečné mobilizace, která zasáhla i Křemži. Konkrétně došlo k mobilizaci příslušníků Stráže obrany státu (dále jen SOS), a tak ve 4:15 ráno pod vedením štábního četnického strážmistra Jakla a Tesaře odvedeno 22 vojáků SOS do Dobročkova u Prachatic. Kronikář zaznamenal konkrétní jména odvedených: *Mejzlík, Sklár F., Zeman, Pavelec J., Domin V., Jakubec J., Doležal J., Šnajdr F., Cába F., Kříž Aug., Veselý Rich., Dvořák, Doško, Švarc.*¹⁷⁰ Kromě mužů z SOS byli povoláni i záložníci: *Šimeček F., Stropek F., Nosek J., Kindlmann R., Sklár F., Klečka*

¹⁶⁹ *Lidové noviny*, 19. 1. 1938.

¹⁷⁰ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 290.

J., *Sklář Jan*¹⁷¹, ten ovšem nastoupil nemocný, a tak se záhy vrátil zpět. Druhý den nastoupili další muži: *Komárek, Znamenáček, Růžička* a 23. května *František Lán*.¹⁷²

Dalším z kroků mobilizace bylo hlídání železničního mostu u Holubova a silničního mostu přes Vltavu u Rájova. Most v Holubově první den hlídali železničáři, od 22:00 – 12:00 úkol přebrali sokolové, které pak už vystřídal vojsko. Pro místní bylo neméně zajímavé, když o dva dny později, tedy 23. května 1938, došlo k přesunu šesti vojáků do Chlumu na menší kopec, odkud měli pozorovat případné nálety. Nakonec ale v červnu došlo k demobilizaci, kdy se všichni vrátili zpět domů.¹⁷³ Další mobilizace na sebe ovšem nenechala dlouho čekat. Došlo k ní 14. září, tedy na první výročí smrti T. G. Masaryka. Částečná mobilizace byla vyhlášena, lidé očekávali blížící se strasti, přesto popisuje kronikář ulice Křemže, které byly přes den plné lidí, kde všichni debatovali nad budoucím osudem Křemže, ovšem hovořili klidně a věcně. Lidé se o pár dní později, 21. září, dozvídají v rozhlase, že Francie a Británie tlačí na Československo, aby ustoupilo Německu v pohraničí. Po tomto projevu se lidé spontánně vypravují ze svých domovů zpět do ulic a mnozí se slzami v očích řeší, co bude dál. Kronikář dál líčí podrobně události celých Čech a promítá je do Křemže. Vysvětluje, že již další den 22. září odstoupila Hodžova vláda polovojenské vládě generála Syrového.¹⁷⁴ Další naděje pak lidé ve Křemži vkládali do další návštěvy Nevilla Chamberlaina s říšským kancléřem Adolfem Hitlerem a s radostí uvítali 25. září vyhlášenou všeobecnou mobilizaci. Kronikář uvádí: *Byla to mobilisace jakou svět neviděl, mobilisace s velkým M*.¹⁷⁵ V noci 29. září, kdy se sešli říšský kancléř Adolf Hitler a předsedové vlád dalších tří zemí, Francie Édouard Daladiera, italského ministerského předsedy Benita Mussoliniho a předsedy britské vlády Nevilla Chamberlaina, tak zrovna v ten moment Křemží projel slovenský vojenský transport, který směřoval na pozice do Chvalšín. Šlo o první velký vojenský transport v celých dějinách, který projížděl zrovna Křemží. Ačkoliv byla tma, lidé se přesouvali ven a pozorovali jej. Ženy vařily kávy a čaje a nosily ostatním, všichni

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Tamtéž, p. 290-291.

¹⁷⁴ Generálům včetně Syrového se věnoval Jiří Fidler, *Generálové legionáři*, Brno 1999.

¹⁷⁵ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 297.

to pozorovali s respektem, ale zároveň s důvěrou ve vlastní obranu. O to smutnější bylo pro ně ve Křemži následující ráno, kdy se dozvěděli o Mnichovské dohodě.¹⁷⁶

Křemže pocítila podpis Mnichovské dohody, sice se nestala součástí odtrženého území připojeného k Německu, ale byla téměř u hranice, jelikož třeba do té doby vlastněná Klet' již spadala pod Německou říši. Křemežští obyvatelé si ale vážili, že zůstali v Československu, a proto křemežská mládež uspořádala akci na pomoc uprchlíkům, kteří museli narychlo opustit své domovy. Uspořádali na vlastní popud sbírku na pomoc. Dohromady se podařilo vybrat 500 korun, které byly následně poslány do Prahy na Ústředí pro pomoc uprchlíkům. Větší úspěch ovšem přinesla sbírka ve věcných darech a potravinách, které byly zaslány do Výboru pro pomoc uprchlíkům v Českých Budějovicích.¹⁷⁷ Křemže ovšem nepomáhala uprchlíkům pouze finanční pomocí, ale i v budově sokola poskytla prostory pro uprchlíky k přespávání. Další rodiny ze Křemže měly své známé doslova za kopcem, a proto jim teď poskytly střechu nad hlavou.¹⁷⁸ Lidé očekávali, kam až bude sahat demarkační linie, o jejichž hranicích slyšeli, ale detaily se lišily. Původně předpokládali že chloubka Křemežska Klet' zůstane součástí Československa. Ovšem již o pár dní později museli pozorovat, jak na Kleti visí říšsko-německá vlajka.¹⁷⁹

Dne 8. listopadu pak došlo v roce 1938 k drobnému zemětřesení ve 4:15, když se obyvatelé probudili ve strachu, že jim někdo ničí domovy. Teprve až ranní zprávy vysvětlily, že se jednalo o dozvuk zemětřesení v Turecku.¹⁸⁰ Ještě v listopadu došlo k zvláštní situaci, kdy se mezi lidmi tradovalo, že i Brloh se stane součástí Německé říše, a tak byla narychlo přestěhována základní škola z Brloha do Křemže, včetně veškerých pomůcek a nábytku. Část byla přestěhována do budovy školy a zbytek do sokolovny. K přesunu došlo 21. listopadu pomocí vojenských automobilů. Nakonec ovšem došlo k rozhodnutí o přesném rozdělení demarkační linie a Brloh zůstal český, takže o pouhé tři dny později se všechen nábytek a pomůcky zase vrátily zpět.¹⁸¹ Demarkační linie

¹⁷⁶ Tamtéž, 295-298.

¹⁷⁷ *Lidové noviny*, 21. 10. 1938.

¹⁷⁸ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 298.

¹⁷⁹ Tamtéž, p. 299.

¹⁸⁰ Tamtéž, p. 301.

¹⁸¹ Tamtéž, p. 302-303.

ovšem vedla pod Kletí přímo u hranic osad, které patřily do Křemže, tedy nad Loučejí, Chlumem, Krásetínem a Třisovem.¹⁸²

Zápis z obecní kroniky, který se vztahuje k vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava odráží nálady ve většině českých zemí, kronikář vyjadřuje své pocity absolutního zklamání ze západních mocností, jelikož se vrací opět k Mnichovu a pak už vyčítá další porušené sliby nacistickému Německu, které zabralo již okleštěné Česko a vytvořilo protektorát. Kronikář líčí události z 16. března 1939, kdy Hitler dorazil do Prahy a procházel se po Pražském hradě, přičemž kronikář konstatuje, že se mu podařilo získat celé Československo až nebývale snadno.¹⁸³

Po vzniku protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 došlo k jedné z mnoha tragédií. Chlapec ve věku deseti let, který se jmenoval Jan Jakeš, který byl synem chudé vdovy, jel s potahem po silnici ze Křemže směrem k Brlohu. Po cestě ho chtělo předjet auto, které řídil František Divišer ze Křemže. Když chlapce předjížděl, tak ho ovšem zachytil a způsobil mu vážná zranění, a proto byl ihned převezen do nemocnice v Českých Budějovicích, kde na následky poranění zemřel. Neštěstí se stalo terčem vyšetřování, protože ač František Divišer tvrdil, že mu chlapec skočil pod kola a již nemohl vůz zastavit, očití svědci tvrdili, že se jednalo o Divišerovu chybu.¹⁸⁴

Dne 17. listopadu protestovalo studenstvo Pražských vysokých škol proti okupaci Němci. Protesty byly ovšem krvavě potlačeny a studenti byli pozatýkáni a v mnoha případech buď zastřeleni nebo odvezeni do Německa na nucené práce. Tato událost přímo zasáhla i Křemži, jelikož protestů se zúčastnili dva studenti z Křemežska. Mezi zatčenými byl student práv Jaroslav Hála, který ale snad pro své mládí byl po třech dnech propuštěn. Druhým zatčeným se stal student medicíny, Jan Bůžek, který byl dokonce mezi odvedenými do Německa a domů se podíval až na Štědrý den.¹⁸⁵ Jednou z nejdůležitějších věcí pro obyvatele protektorátu se stal sport. Sport byl apolitický, nebyl tedy tolik kontrolován a lidé alespoň zdě nacházeli svobodu. Ještě v prosinci roku 1939 se v *Lidových novinách* objevil článek, který upozorňoval na začátek lyžařské sezóny. Tento článek ukazoval, kdy začnou konkrétní závody a informoval, že jihočeští lyžaři

¹⁸² Tamtéž, p. 308.

¹⁸³ Tamtéž, p. 309.

¹⁸⁴ *Lidové noviny*, 21. 8. 1939.

¹⁸⁵ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 314.

užívají právě sjezdové tratě na Kluku u Křemže.¹⁸⁶ Ještě v roce 1939 došlo k příkazu zatemňování v nočních hodinách, na což na Křemežsku údajně dávali pečlivý dozor místní četníci.¹⁸⁷

Zatýkání různých občanů se týkalo i Křemže. Když jel na počátku března roku 1940 z Českých Budějovic domů do Křemže místní učitel Jan Ochozka, byl zatčen na nádraží ve Křemži, odtud ho přesunuli zpět do Českých Budějovic, kde byl vězněn až do 15. září. V ten moment byl přesunut do Prahy – Zhořelce, kde byl držen pouhý měsíc, než ho přesunuli do Budyšína, kde byl vězněn až do května 1941. V květnu došlo k poslednímu přesunu do Prahy na Pankrác, kdy byl konečně v červnu propuštěn, ale nemohl již dále pracovat jako učitel.¹⁸⁸

Lidé za války zažívali bídu, kterou neprožívali ani za 1. světové války, ani za první republiky. Proto se mnohem častěji kradlo a usadil se známý výraz: *Kdo nekrade, okrádá rodinu*. V deníku *Večer* byl přímo zachycený příběh dalšího zloděje z prostředí Křemže z roku 1940. Hostinský Eduard Novák vlastní výčep ve Křemži delší dobu pozoroval, že se mu ztrácejí z pokladny drobné obnosy peněz. V období mezi dny 9.-12. lednem se nemohl dopočítat ani jednou. Proto byl v této době více ostražitý a 13. ledna se mu podařilo přistihnout zloděje při činu. Zlodějem byl místní štamgasta Emil Cába. Novákovi se sice za poslední dobu ztratilo více peněz, ale Emil Cába byl obviněn ze zcizení 1200 korun. Proto se dostal před soud, kde se přiznal ke krádeži, ale pouze k té inkriminované ze dne 13. ledna 1940. Soud mu nechtěl tuto lež uvěřit, a tak se Emil Cába prohlásil za duševně nemocného, a tudíž nemohoucího za své činy. Soud ovšem povolal lékaře, který žádné známky duševní nemoci nezaznamenal a jelikož měl za sebou již dvě drobné krádeže, dostal Emil Cába čtyři měsíce tvrdého žaláře.¹⁸⁹ Podvodníci ovšem nebyli jen z řad mužů, ale i žen.

Deník *Večer* tak představil další příběh, který nazval *Prolhaná služebná*. Po jižních Čechách totiž procházela žena, která okrádala drobné rolníky a dělala mnoho menších podvodů, nejčastěji od nich přijímala zálohy na nastoupení do služby, pak si ještě nějaké peníze vypůjčila a už ji nikdy nikdo neviděl. Naposledy byl její popis zachycen na Třeboňsku v březnu 1940. Následně žena ukradla fotografii u jednoho muže,

¹⁸⁶ *Lidové noviny*, 23. 12. 1939.

¹⁸⁷ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 313.

¹⁸⁸ Tamtéž, p. 315.

¹⁸⁹ *Večer*, 9. 3. 1940.

který ji u sebe nechal přespat, a potom chodila po jižních Čechách s fotografií a prosila o peníze, jelikož vysvětlovala, že se jedná o jejího bratra, který je ve vězení v Českých Budějovicích a ona nemá peníze, aby se za ním vypravila. Lidé v dobré víře jí peníze opravdu dávali a takhle obcházela dále, dokud nebyla chycena Křemežskými četníky. Až poté bylo zjištěno, že se jedná již o 24x trestanou ženu Marii Lukšovou, která se ke všem skutkům přiznala.¹⁹⁰

Totální nasazení českých občanů do Německa do továren na výrobu zbraní probíhalo ve dvou fázích. V první fázi byla nabídnuta dobrovolný výběr cesty za prací do Německa, přičemž ale velice záhy se vytratila ona dobrovolnost a obce byly nuceny podávat hlášení a seznamy lidí, kteří by mohli vycestovat za prací nejčastěji do Českých Budějovic, ve kterých se vyráběly zejména zbraně do války.¹⁹¹ Jedním ze symbolů protektorátu byla postupná germanizace společnosti, zejména dětí v rámci školy. Na počátku roku 1940 byla vytvořena německá třída, kam chodilo ovšem pouhých 16 dětí. Nakonec byl ovšem vyvíjen silný nátlak na rodiny smíšených manželství, na české obyvatele mající německé příjmení a další, až se nakonec počet studentů v německé škole téměř zdvojnásobil na 30 dětí. Dokonce v rámci poněmčení školy došlo i k výměně školníka za školnici, která byla manželkou Němce Kristlbauera, ač sama německy vůbec neuměla. Dalším krokem pak bylo povinné vyučování němčiny.¹⁹²

Jeden z mála článků z této doby se objevil v deníku *Večer*, kde byly zachyceny zvláštní obyčeje z pošumavského území. Křemže se tam vyskytuje při zmínce o výrobě dřeváků, pro které je typická. Je zde vysvětleno, že výrobou se nezabývají pouze rodiny, ale celé vesnice v okolí Křemže. V jihočeském dialektu se tak dřevákům říkalo ironicky „nemluvnata“, a to z důvodu, že na dlažbě znějí tak hlučně, a proto je žádný zloděj nemůže využívat při své náročné profesi, protože by ho vždycky chytili.¹⁹³

V roce 1941 došlo k dalšímu omezení pro Křemži, na začátku roku 1941 byl sokol rozpuštěn a sokolovna jim byla zabavena. V sokolovně se však dále promítaly filmy a výtělek šel přímo do Německa. Po napadení Ruska v červnu 1941 se dalším velkým nepřitelem nacistického Německa stali českoslovenští komunisté. Z tohoto důvodu byl zadržen Gustav Kříž, křemežský rodák, který byl zadržen přímo v práci v Českém

¹⁹⁰ *Večer*, 18. 4. 1940.

¹⁹¹ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 318.

¹⁹² Tamtéž, p. 319-320.

¹⁹³ *Lidové noviny*, 24. 8. 1940.

Krumlově, následně odvezen domů, kde u něj našli Stalinův obraz. Ihned byl převezen do Českých Budějovic, odkud ho sice propustili, ale pouze na krátkou dobu. Záhy byl opět uvězněn, tentokrát v Praze na Pankráci, odkud byl přemístěn do koncentračního tábora a následně do dalšího lágru v německém Dachau, což byl koncentrační tábor pro politické vězně. Pak strávil další čas ve vězení v Jihlavě, ale nakonec se vrátil domů.¹⁹⁴

Vyhrocenou situaci dokládá příklad z ledna 1941, kdy ve vlaku kontroloval průvodčí Karel Povolný platnost lístků a přistoupil k Bohdanovi Krátkému, který jel do Křemže, aby mu ukázal platný lístek. Ten ho začal slovně urážet, a nakonec došlo i na fyzické napadení. Průvodčí musel být dokonce ošetřen lékařem. Krátký se kvůli svému jednání dostal před soud, kde se vymlouval na vliv alkoholu, ale i tak mu byl udělen trest na tři měsíce tvrdého žaláře.¹⁹⁵

Jednou z mála radostí tak místnímu obyvatelstvu zůstával sport. Nadále se konaly v zimě pravidelné lyžařské závody, kde se dařilo v závodě sokolské župy vyhrát ve třídě starších Zimmermanovi z Křemže.¹⁹⁶

Úsměvným momentem byla i událost z července 1941, kdy se vdávala dcera nájemce obecního rybníka M. Divišová, která byla v den svatby smutná z malého počtu ryb ve svůj důležitý den. Místní rybáři ale nelenili a sešli se společně s rybáři z Holubova a dohodli se, že uspořádají závody v chytání ryb. Výsledkem soutěže bylo 19 pochytaných kaprů, přičemž rekordu dosáhl J. Novák, který sám ulovil 12 kaprů. Jednalo se o jeden z mála z úsměvných momentů v tomto roce, lidé se bavili zejména u velkého počtu smolařů, kterým se nepodařilo chytit nic, a naopak poztráčet velký počet háčků. Tohle byly přesně ukázky drobné každodennosti, které dokázaly lidi přivést na jiné myšlenky.¹⁹⁷

O dva dny dříve ale málem došlo k tragédii kvůli nepozornosti. Řezník z Křemže, jehož jméno v článku nebylo zmíněno, přijel do Zlaté koruny s Františkem Korčákem, zaparkovali před místním hostincem a šli dovnitř. Nakonec se do auta ale vrátil František Korčák, který o autech mnoho nevěděl, auto odbrzdil a netušil, jak ho řídit. Auto se tedy rozjelo ze svahu prudce dolů, kde narazilo do jednoho domu, kterému poničilo roh.

¹⁹⁴ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 322-323.

¹⁹⁵ *Večer*, 21. 1. 1941.

¹⁹⁶ *Tamtéž*, 22. 1. 1941

¹⁹⁷ *Tamtéž*, 15. 7. 1941.

Málem ale došlo k tragédii větší, jelikož vedle domu si zrovna hrály místní děti. Korčák tak byl udán soudu k posouzení tohoto případu.¹⁹⁸

Nadále pokračovaly i pravidelné lyžařské zájezdy na sjezdovku do Křemže (Příloha 15).¹⁹⁹ Křemže se začala účastnit hokejových soutěží v Jihočeském kraji. Většinou se jim proti větším týmům jako České Budějovice či Třeboň nedařilo a pravidelně prohrávali.²⁰⁰ Až v roce 1942 se Křemežským hokejistům podařilo vyhrát hokejový turnaj pořádaný v Nových Homolích, kdy zvládli porazit jak sousední Holubov, tak Planou výsledkem 3:0 a v posledním zápase porazili i Kamenný újezd a došlo tak k jedinému vyhranému turnaji Podkleťanu v historii.²⁰¹

Začátek roku ovšem začal další smutnou událostí, kdy před soudem stanul truhlář J. Cába, který byl souzen, že svou neopatrností zavinil smrtelný úraz své matce. Ta totiž potřebovala cibuli a vylezla proto na půdu nad truhlářskou dílnu, kde měli cibuli skladovanou. Vstoupila ovšem na slabou eternitovou desku, kterou byl pokryt otvor z dílny, propadla se na zde umístěné stroje a zemřela. Syn byl souzen, že otvor nezabezpečil, ale nakonec soud dospěl k názoru, že šlo pouze o nešťastnou náhodu a byl zbaven obvinění.²⁰²

Místní jednota Orel²⁰³ se snažila během války rozveselovat obyvatelstvo různými divadelními hrami. Ještě v březnu 1942 odehrála divadelní představení *Sedlák křivopřísežník*, ale o dva měsíce později byla jednota Orel rozpuštěna, jelikož byla posouzena jako nebezpečná národní složka.²⁰⁴

Dne 27. května 1942 došlo k atentátu na Heydricha, který následně na následky atentátu v nemocnici zemřel, a situace v protektorátu se krajně vyhrotila. Kronikář píše, že byla vypsána odměna v hodnotě 20 milionů korun na dopadení atentátníků. Následně probíhaly i přímo ve Křemži v noci domovní prohlídky v celé Křemži, které prováděli němečtí vojáci, kteří chodili dům od domu a kontrolovali po předložení bytového počtu

¹⁹⁸ *Lidové noviny*, 13. 5. 1941.

¹⁹⁹ *Večer*, 5. 12. 1941.

²⁰⁰ *Lidové noviny*, 17. 12. 1941.

²⁰¹ *Večer*, 7. 1. 1942.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Jednalo se o katolickou sportovní organizaci, která byla po Sokolu druhou největší sportovní organizací v první republice.

²⁰⁴ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 326.

osob, jestli všechno sedí a lidé někoho u sebe doma neschovávají. Prohlídky ve Křemži ale proběhly bez větších přečinů. O to strašlivější byly červnové události, kdy byly vyhlazeny Lidice a Ležáky, o čemž se vyjadřuje kronikář s neskrývavým strachem. Represe se pak projeví i přímo v Křemži, kdy byl 2. července přímo ve školní budově zatčen učitel Josef Kubeš, a ještě téhož dne byl v Českých Budějovicích zastřelen. Tuto tragédii připomíná dnes v radnici Křemže pamětní deska. Josef Kubeš byl zatčen při řízené akci proti odbojářům z řad učitelů v Jižních Čechách. Mezi zavražděnými byl i učitel z osady Slavče Bohumil Kozlík.²⁰⁵ Hned další den se nacisté zaměřili na vedlejší Krásetín, kde časně ráno zajali mnoho mladých mužů z Krásětína. Pár jich sice pustili zpět, ale osm z nich bylo zastřeleno v Táboře. Jména zastřelených jsou zachycena v kronice, jednalo se o Václava Bürgera (nar. 1906), Tomáše Frojdu (nar. 1869), Františka Frojdu (nar. 1909), Václava Bártu (nar. 1910), Jan Miesbauera (nar. 1917), Jana Nováka (nar. 1918), Karla Rytíře (nar. 1919) a Aloise Fišera (nar. 1921). Příčinou této tragédie bylo udání, jelikož rolníkovi Františkovi Frojdovi utekl čeledín a byl četnictvem do Krásětína zase přiveden. Tak se rozhodl Frojdovi pomstít a udal ho, že schovává v kompostu zbraně, které se tam podařilo skutečně najít. Dalším z důvodů poprav bylo poslouchání cizího rozhlasu či schvalování atentátu na Heydricha.²⁰⁶

V roce 1943 se Německu již přestávalo dařit ve válce, a tak se snažilo za každou cenu najít někde další peníze na vedení války. Jednou z možností obohacení německé pokladny bylo nalezení vzácných nerostů. Nejprve v okolí Křemže prozkoumali staré šachty na antracit u Holubova a pak se zaměřili na prozkoumání starých dolů na železnou rudu nad Červeným mlýnem nad Chlumečkem. Podařilo se jim zjistit, že se zde stále nacházel dostatečný výskyt nerostů, a proto pro snadnější těžbu byl podán návrh na vybudování polní dráhy. Původně dle návrhů měla trať začínat přímo v zastávce Křemže-Mříčí, nakonec ale byla posunuta za nádraží do mříčského lesa. Odtud měla vést nad parní pilou, protnou silnici od vlakového nádraží na Mříčí a pokračovat dál pod silnicí na Křemži. Před Křemží měla opět protnout silnici před Doubkem (část Křemže) a pokračovat přes polní cestu k Chlumečku a následně k Červenému mlýnu, kde se mělo právě těžit. Stavbu tratě měla vést organizace Todt, které místní přezdívali Toťáci. Se stavbou tratě se započalo na podzim, přičemž k práci byli povoláni různí lidé z okolí

²⁰⁵ Miroslav Pecha – Václav Vondra, *Českokobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození: 1939-1945*, České Budějovice 2004, s. 136.

²⁰⁶ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 329-330.

Křemže různých profesí, takže se zde sešli učitelé, úředníci či řemeslníci, tedy lidé, kteří neměli s podobnou prací žádné zkušenosti. Postup stavby kontrolovali němečtí vedoucí, kteří dohlíželi s revolvéry za pasem. Trať pokračovala svým tempem, dostala se až za Vackovský mlýn, kde s koncem okupace v roce 1945 navždy skončila.²⁰⁷

Rok 1944 se nesl opět v duchu další tragédie. V červenci se Vlastimil Zimmermann, 23 let starý syn Křemežského řezníka, pohádal se svojí manželkou. Následně se plný emocí vydal z domu pryč, dorazil na Holubovský most, kde se rozhodl skoncovat svůj život a skočil z mostu dolů.

Jednou z mála radostí, kterou lidé ve Křemži měli, bylo zřízení prázdninové osady pro 60 děvčat z Prahy. Dívky byly dobře vychované a místní si je rychle oblíbili.

Další neočekávanou zprávou se však místním stalo zatčení oblíbeného doktora Maška. Ten byl zatčen 28. listopadu a odvezen do Českých Budějovic. Tam strávil více než týden ve vazbě, než byl 8. prosince propuštěn.²⁰⁸

Němci se však nechtěli ještě vzdát možnosti těžby nerostných surovin, a tak když v Perku u samoty Krák v roce 1944 objevili ložisko niklové rudy, rozhodli se ji začít těžit. Do Křemže bylo na práci nasazeno okolo 300 lidí z Čech, zejména pak učitelů z uzavřených škol. Z místních se jednalo o Zdeňka Šimečka, Bohuslava Jungbauera a Antonína Terše. Na pomocné práce byly nasazeny i místní ženy ve složení Jiřina Pačlíková, Libuše Cílková a Žofie Webrová. Muži pracovali šest dní v týdnu s pracovní dobou mezi 9-13 hodinami, za což dostali plat 4,80 korun za hodinu. Ženy pracovaly celý týden s pracovní dobou mezi sedmi až osmi hodinami s hodinovou mzdou 3,60 korun. Ovšem s počátkem roku se pracující, včetně dohlížejících členů Todtovy organizace, rozutekli a nezbyl nikdo na práci. Koleje, které byly postaveny již za předchozích let, snad byly vyrvány a zůstala pouze část cesty ve Chlumečku a násep u Mřící.²⁰⁹

V roce 1945 Křemže již očekávala konec války, přesto byl tento rok jedním na události nejvíce plným rokem. V únoru se stala na železnici další nehoda, kdy přímo ve stanici Křemže-Mřící se dostal mezi nárazníky průvodčí vlaků Josef Kašpar a utrpěl vážná vnitřní zranění.²¹⁰ V březnu 1945 Američané bombardovali České Budějovice. Nálety se udály ve dnech 24.–25. března. V křemežské kronice je zachycen moment,

²⁰⁷ Tamtéž, p. 335.

²⁰⁸ Tamtéž, p. 336.

²⁰⁹ F. Sarauer, *Horníci na Křemežsku*, Křemežsko 30, 2020, č. 10, s. 8.

²¹⁰ *Venkov*, 13. 2. 1945.

jelikož kronikář stál zrovna u rybníků „v Blatcích“, když se ze severozápadu vynořilo sedm letadel, která mířila do Českých Budějovic, kde jim mělo být za cíl vlakové nádraží. Sám kronikář bombardování odsoudil a dospívá k názoru, že válka byla již rozhodnutá a došlo zbytečně k zničení velkého množství budov v Českých Budějovicích.²¹¹

Informace o Pražském povstání 5. května 1945 se rychle roznesly do celého Československa. Ve Křemži, když se doslechli onu zprávu z místního rozhlasu, vyrazili lidé s bezprostřední radostí na náměstí a společně debatovali, jestli už je všemu utrpení opravdu konec. Přitom z poštovní budovy vyvěsili českou vlajku. Vzápětí se přidala skoro celá Křemže a všude visely české vlajky.²¹² Ovšem radost místního obyvatelstva byla chvílemi moc horlivá. V té době se zde nacházelo pořád na 50 německých vojáků, kteří dohlíželi na těžbu niklové rudy. Místní učitel Ochozka, což byl důstojník v záloze, a místní četníci ve složení Šašek, Tesař, Čížek a Krátký, přiměli německé vojáky k odevzdání zbraní, přičemž je následně uložili do místní školy. Následný den ovšem Křemži přepadli příslušníci Waffen SS a donutili starostu Šimečka jim zbraně opět vydat a následně si ho vzali jako rukojmí a odjeli s ním až na kraj obce. Tam jenom díky zásahu jednoho z místních Němců, Ing. Lackenschweigera, nedošlo k nejhoršímu a starosta byl propuštěn.

V následujících dnech Křemží projíždělo mnoho německých vojáků, kteří chvátali směrem na západ, aby se mohli vzdát Američanům, kteří zrovna mířili do Horní Plané. Křemže tedy byla zaplněna automobily, transportéry, motocykly, někteří šli pěšky či na kolech. Dokonce přes Křemži projížděly i tanky, radši se ale vyhnuly chlumskému dřevěnému mostu, a proto jely radši přes Chlumeček směrem na Brloh. Obyvatelé Křemže jim naschvál pod husitským kostelem postavili barikády, ty ale tanky bez větších problémů překonaly.²¹³ Lidé se ovšem v nadšení chovali až moc neohroženě a některým se to stalo osudným. Na silnici se utíkajícím Němcům do cesty postavil místní rodák, 63 let starý zedník Matěj Skorunka ze Lhotky. Ovšem zpětně nelze pochopit, čeho se snažil dostáhnout. Pravděpodobně věřil, že se mu podaří utíkající Němce zastavit, přestože byl sám neozbrojený. Jeden z Němců ho tak zasáhl do jater a auto pokračovalo dál. Matěj Skorunka na následky postřelení zemřel. Další z neohrožených činů, které se dají přičítat euforii z blížícího se konce války, je čin 65 let starého zedníka a bývalého legionáře

²¹¹ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 341.

²¹² Tamtéž, p. 344-345.

²¹³ F. Sarauer, *Vzpomínka na rok 1945*, Křemežsko 20, 2010, č. 5, s. 8-9.

Josefa Kouby, který se vypravil v otevřeném terénu směrem k hajnici Dobrá voda nad Krásetínem, kde chtěl zatknout a zajistit německého hajného. Ten ovšem zpozoroval blízcího se ozbrojeného Koubu, a tak ho brokovnicí zastřelil.²¹⁴ I kvůli podobným tragédiím se starosta obce Šimeček s učitelem Ochozkou rozhodli se stále přebývajícím německými vojáky ve školní budově jednat o odzbrojení. Řadoví vojáci se zbraní rádi vzdali po krátkém jednání, náročnější bylo pořízení s Oberbauratem Knauerem, který se odmítal zbraní vzdát a až poté, co mu byl slíben nerušený odchod z protektorátu pryč, a ještě mu byla ponechána boční zbraň, rozhodl se též vzdát.²¹⁵

Další den 6. května 1945 pokračovaly hektické dny. Již krátce po půlnoci Křemží procházelo na 70 plně ozbrojených vojáků SS, kterým nikdo nebránil v průchodu. Situace ale ukazovala i zvláštní momenty, když se například Oberbaurat Knauer, kterému byl předtím slíben bezpečný odchod, přišel rozloučit a končil těmito slovy: *Přeji vašemu novému státu to, co mu Vy všichni ze srdce přejete*. Následně podal ruku, zvedl pravici a se slovy „*Heil Hitler*“ se vypravil pryč.²¹⁶ V půl druhé odpoledne pak Křemží projely tři vozy s důstojníky německé armády, kteří mířili na Český Krumlov. V té době ovšem v prvním poschodí školní budovy lidé ze Křemže pečlivě třídili odevzdané zbraně a druhy nábojů. Ještě tentýž večer se ale situace změnila, do Křemže přijela kolona německých aut s plně ozbrojeným vojskem. To se po povelu Oberbaurata Seewalda přesunulo do bojových pozic, uzavřelo ulice a obklíčilo místní školu, přičemž vyzvali všechny, kteří byli vevnitř, aby okamžitě opustili budovu. Poté všechny zbraně, které tam skoro celý den lidé pečlivě srovnávali, naložili do vozů. Vojsko ve škole objevilo ale i zásoby jídla a pití, nejvíce měli radost z velkého počtu likérů. Tyto potraviny naložili. Ty, které se jim již do vozů nevešly, byly uzamčeny ve třídách a klíčky odneseny pryč, přičemž starostovi Šimečkovi bylo pod osobní zodpovědností řečeno, že třídy musejí zůstat zamknuty. Následně starostovi na odvezené potraviny dali potvrzení a odjeli pryč.²¹⁷

Dne 7. května do Křemže přijela trestní výprava SS, složená z 65 plně vyzbrojených vozů. Jelikož zde bylo zanechané potvrzení z předcházejícího dne, obešlo se to bez nějaké přestřelky, ale byl pro jistotu s nimi do vozu naložen starosta Šimeček, kterého odvezli až za hranice protektorátu, kde byl propuštěn a mohl se vrátit zpět. Celý

²¹⁴ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 345.

²¹⁵ Tamtéž, p. 346.

²¹⁶ Tamtéž, p. 348.

²¹⁷ Tamtéž, p. 349-350.

den pak Křemží projížděly kolony aut, přičemž jejich počet pořád neustával ani v noci. Úprk to byl opravdu zběsilý a ukazoval, jak moc se Němci báli ruské armády, a proto chvátali do amerického zajetí. Kolony aut pokračovaly v dalších dnech a jejich počet byl pořád značný (Příloha 16). Podél cest tak ležely pohozené náboje či dokonce i různé zbraně. Obec tak musela vydat vyhlášku, kde žádala obyvatele, aby sebrané zbraně odevzdali obci. Často si je ale lidé nechávali, což potvrzuje příběh bývalého starosty Křemže, který vyprávěl, že v dětství si s kamarády hráli ve Křemži na kovboje, a přitom používali zbraně, které zbyly po Němcích (Příloha 25). Obec se nezaměřila ovšem jenom na sběr zbraní, ale i zanechané vozy měly být shromážděny v domě u Jakubce č.p. 174. Lidé se v těchto dnech průběžně scházeli na náměstí a vzrušeně debatovali o uplynulých událostech, pak ovšem přišel 9. květen a osvobození Prahy Rudou armádou a lidé už neskrývavě slavili konec války.²¹⁸

Konec války však neslavili všichni, v Krásetíně totiž došlo k další nešťastné události. Po událostech v Krásetíně v roce 1942 došlo k násilnému vystěhování mnoha statkářů, přičemž jedním z takto opuštěných usedlostí byl dům č.p. 33, do kterého se nastěhoval původem Němec z jižního Tyrolska Josef Würstel. Ten, když se doslechl o osvobození Prahy, bál se o svůj další osud, a tak zabil sebe, svoji manželku i dvě děti ve věku třinácti a jedenácti let. Manželka a děti zemřeli na následky podříznutého krku hned, on až následující den.²¹⁹

Dne 10. května 1945 došlo ve Křemži k výbuchu radosti. Lidé od rána slavili konec války, přičemž téhož dne projelo městysem několik Američanů (Příloha 15). Křemže slavila tyto události slavnostním pochodem, přičemž zde pronesl projevy starosta Šimeček a Josef Novotný. Lidé tyto projevy často přerušovali nadšeným potleskem. Nakonec lidé zazpívali sborově hymnu. Pak ovšem promluvil Jan Ochozka, který upozornil na přetrvávající nebezpečí, kvůli velkému množství pohozených zbraní, a tak se lidé sebrali a šli zpět domů. V následujících hodinách se zejména připravovali na slavnostní uvítání amerického vojska (Příloha 17). Ti dorazili chvíli po poledni, přičemž na svých vozech už měli radostné děti z Chlumu. V té době už byli vojáci ovšem pečlivě očekáváni a lidé už byli shromážděni po celé Křemži (Příloha 18). Jako první vojáci zastavili před budovou školy, kde jim podle předem připraveného scénáře starosta Šimeček předal dle slovanského zvyku na uvítanou chléb a sůl. Následně, aby

²¹⁸ Tamtéž, p. 351-352.

²¹⁹ Tamtéž, p. 352.

nezapomněli na tento pro Křemži výjimečný den, jim byly darovány dřevěné talíře s národními motivy. Následovala další vlna projevů, ve kterých zaznívaly různé patetické fráze, které ovšem dokládaly velký význam osvobození v očích lidí. Následně se lidé s vojáky na náměstí fotili, nejvíce se u vojáků držely místní dívky, které byly v národních krojích (Příloha 19). Tyto oslavy kazila jenom další z řady nešťastných náhod, kdy Václav Šesták z Krásotína byl zachycen a poražen spřežením splašených koní a následně zraněním o pět dní později podlehl. Jen o pár dní později šel domů Jan Plánský ze Mříčí z hlídky u sanitního skladiště, kdy na něj vystřelil neznámý střelec a Šesták následkům výstřelu podlehl, jelikož došlo k průstřelu plic. Bohužel případ zůstal nevyjasněný, a tak můžeme pouze spekulovat, jestli měla událost spojitost s válkou, nebo šlo o osobní mstu.²²⁰

Dne 29. června pak ve Křemži byla založena pobočka svazu československého sovětského přátelství. Delší dobu se již národní výbor rozhodoval o výběru lidových soudců, nakonec z Křemežska byli vybrány tyto osobnosti: Soukup, Novotný, Mejzlík, Weis, Němec, Znamenáček, Nechanská, Wimmerová, Schwarzingarová, Anderle. Němci v této době museli na Křemežsku nosit bílé pásky na ruce a černým označením N, aby byli odděleni od ostatních. Ještě v říjnu pak byla v dolech obnovena těžba, jelikož Němci zde opravdu našli ložiska manganu a rozličných železných rud, a tak bylo rozhodnuto o pokračování dolování.²²¹ Poté co bylo rozhodnuto o odsunu Němců, využil ještě v roce 1945 situace křemežský rodák František Sklár, který se rozhodl ujmout bývalé továrny v Adolfově-Holubově, kde založil Artypu, továrnu na papírové zboží, která se nachází na stejném místě dodnes.²²²

V únoru roku 1946 byla Křemži navrácena ukradená kronika, což vypovídá o tom, že zápisy v kronice z války tam byly dopsány až po tomto navrácení.²²³ O tom vypovídá zvolení nového kronikáře Jana Smutka v dubnu 1948, kdy kronikář dodává, že musel zpětně doplnit veškeré události od roku 1939.²²⁴ Na konci května se pak konaly volby do Ústavodárného Národního shromáždění, přičemž většinu ve Křemži dosáhla komunistická strana. V kronice se dále uvádí historie vzniku komunistické strany ve

²²⁰ Tamtéž, p. 356-357.

²²¹ Tamtéž, p. 358-360.

²²² F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 94.

²²³ *Šumavský hraničář*, 22. 2. 1946.

²²⁴ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 403.

Křemži, ke které došlo 20. května 1921, ovšem pouze v rámci skupiny podporovatelů. Dále jsou jména konkrétních členů komunistické strany ve Křemži a kolik z nich odebíralo *Rudé právo*. Oficiální založení samostatné organizace KSČ ve Křemži došlo opět v květnových dnech roku 1945 a předsedou byl zvolen klempíř Václav Beneš.²²⁵

Dále pokračovaly lidové soudy a byly předneseny rozsudky týkající se Křemže. Českobudějovickým lidovým soudem byla odsouzena k 18 letům vězení 39 let stará Růžena Kalivodová, žena německého vojína, která v průběhu celé války udávala. Dalším odsouzeným byl pak František Tošner, který byl pokárán za přílišný styk s německým komisařem ve Křemži, a dostal 2 měsíce vězení a pokutu 5 tisíc korun.²²⁶ Mezi odsouzenými byl ovšem i jeden trest smrti, který byl udělen Františce Cibulkové z Lhotky u Křemže a byl vykonán 19. února 1947.²²⁷ Během roku 1947 se na 300 osob rozhodlo využít možnosti osídlení vyklizeného pohraničí a odstěhovali se ze Křemže.²²⁸

²²⁵ Tamtéž p. 375.

²²⁶ Tamtéž, p. 376.

²²⁷ Otakar Liška, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*, Praha 2006, s. 41.

²²⁸ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 386.

5 Křemže mezi lety 1948-1988

Únor roku 1948 přinesl s sebou značné změny. Ve vládě došlo k výrazné politické krizi, jelikož se neustále zvětšovala moc komunistické strany. Došlo totiž k značným čistkám ve Sboru národní bezpečnosti, který vedl komunistický ministr Václav Nosek. Následně se rozhodlo 12 ministrů podat na protest svoji rezignaci. Mylně se domnívali, že se přidají i ostatní a případně dojde k novým volbám. Všechny ale překvapil prezident Beneš, který pod nátlakem předsedy vlády Klementa Gottwalda rezignaci přijal a nahradil rezignované ministry novými, kteří byli doporučeni komunistickou stranou a sympatizovali s ní. Následně se sice již k rezignaci přidal větší počet ministrů, ovšem tento krok již nebyl akceptován. Došlo ke jmenování druhé Gottwaldovy vlády a nový parlament si schválil novou ústavu, kvůli které získali moc v zemi komunisté, a začalo 41 let pod jejich neomezenou mocí.

Všechny tyto události byly pozorně sledovány i v Křemži, ovšem nakonec pozornost obyvatel upoutala další z mnoha tragédií. Dne 4. března 1948 na samotě zvané Červený mlýn František Valík v pomatení smyslů zavraždil svoji ženu Marii a její dvě dcery, kterým bylo čtyři a jeden rok. Následně se sám oběsil. S největší pravděpodobností se jednalo o rodinné spory, jelikož svoji dceru z prvního manželství, které bylo jedenáct let, ušetřil.²²⁹

Křemže následně v padesátých letech žila jako většina vesnic napříč republikou. V kronice v roce 1950 se píše, že se zde vyskytuje v té době snad největší nepřítel, který byl znázorňován i na různých propagandistických videích, mandelinka bramborová. Ihned byly nařízeny asanační práce, naplánovány pravidelné prohlídky bramborových trsů, na které měli dohlížet obyvatelé Křemže a děti z místní školy. Hned další zápis se pak podrobně věnuje založení místního JZD (Jednotné zemědělské družstvo). Jak moc se změnila situace a každodennost ve Křemži dokládá naprostá změna uchopení kroniky, když srovnáme s prvorepublikovým kronikářem Schneiderem. Klíčové již nebyly každý rok svátky založení Československa, narozeniny vážených osob jako byl dříve prezident Masaryk a další. Místo toho se každý rok v kronice objevovala informace o povýšení typu JZD, za nejdůležitější svátek byl považován 1. máj, kdy se konaly vždy ty nejvíce bujaré oslavy. Připomínali se výročí založení KSČ, objevovaly se ve Křemži organizace jako

²²⁹ Tamtéž, p. 388.

Svazarm²³⁰ a další drobnosti, které zcela změnily společenský život ve Křemži.²³¹ Městys přitom měnil svůj přístup ke svým obyvatelům, stejně jako stát ke svým občanům. V Bohouškovících měl zhruba čtyřicetihektarové zemědělství František Rypota, ovšem na podzim roku 1950 mu JZD odebrala traktor a samovazač. Na statku byli pouze manželé Rypotovi. Následně manželům udělili pokutu, za neplnění nepřiměřeně vysokých dodávek. Pokuta byla vyměřena na 50 tisíc korun a Rypota byl nucen k nástupu do trestu v délce tří měsíců. Jakmile však nastoupil, jeho žena byla ze statku vystěhována a na statek místo ní přišel František Přemil ze Slavče.

Jednou z největších radostí padesátých let byly sportovní úspěchy Růženy Budínové. Ta byla v časopise *Sokolský pracovník* uvedena pod záhlavím článku Naše naděje, jelikož se jednalo o přebornici v cyklistice.²³² Následně se pravidelně umísťovala v různých závodech, o čemž pravidelně referovaly celonárodní deníky. V roce 1955 se stala přebornicí v ČSR.²³³ O dva roky později se jí podařilo vyhrát další terénní závody.²³⁴

Škola na náměstí již delší dobu svým rozměrem nedostačovala velikosti Křemže, a proto už před 2. světovou válkou se vážně mluvilo o potřebě postavit budovu novou. Nakonec válka vše pozastavila, a tak až po jejím skončení se mohlo začít s výstavbou budovy nové. Byla dokončena a její provoz byl zahájen 1. září 1952. V letech 1961-1962 k ní byl dostavěn ještě druhý pavilon a v této podobě stojí škola dodnes (Příloha 20).²³⁵ Stavbu sice prováděly Pozemní stavby z Českého Krumlova, ale například vrchní dozor měl zaměstnanec Pozemních staveb Kudláček z Krásetína a stavební práce řídil další místní, František Fošun ze Mříčí. Většinu prací prováděli zejména místní lidé, a i proto práce trvalo jenom rok.²³⁶ Stará školní budova byla následně využívána jako dětský domov a následně byla v devadesátých letech přestavěna na dnešní budovu radnice.²³⁷

Jak se vyvíjel počet obyvatelstva a způsob života, začala se objevovat větší potřeba školek. Pro děti tzv. předškolního věku tak byl ve Křemži po roce 1945 využíván

²³⁰ Svaz pro spolupráci s armádou

²³¹ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Pamětní kniha Křemže 1927-1945 (1952), p. 400-444.

²³² Tamtéž, p. 472.

²³³ *Československý sport*, 28. 7. 1955.

²³⁴ Tamtéž, 24. 12. 1957.

²³⁵ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 44.

²³⁶ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obce Křemže 1953-1976, p. 531.

²³⁷ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 44.

Dětský útulek, který byl v Hunově vile č.p. 12, kterou získala obec po odsunu Němců. V roce 1951 pak budovu přeměnili na mateřskou školu s jedním oddělením. Jelikož ale počet dětí rychle rostl, byli nuceni v roce 1960 otevřít i druhé oddělení. Růst ale pokračoval, v šedesátých letech totiž pokračoval rozvoj Křemže, nastěhovalo se hodně rodin i s dětmi, a proto otevřeli i třetí oddělení a brzy ani to nedostačovalo. Jelikož budova by už další oddělení nezvládla, byly děti, které půjdou 1. září do školy, přesunuty do budovy školy. Situace byla tedy neudržitelná a bylo potřeba postavit novou budovu, jejíž využití by bylo pouze pro mateřskou školu. Nová budova byla otevřena v prosinci 1977 a pojala již dostačující počet dětí. Vedlejší Chlum si ovšem zakládal na vlastní mateřské škole, kterou měl od padesátých let. Jako první byla ovšem vedena jako zemědělský útulek v roce 1953 a o dva roky přeměněna na mateřskou školu. Stejně jako mateřská škola ve Křemži se ovšem v sedmdesátých letech školka přesouvala, v Chlumu do adaptované budovy, kterou pro tyto účely zakoupil řezník Čížek a kde stojí dodnes (Příloha 21).²³⁸

V roce 1961 došlo k dalšímu rozšíření zájmu o Klet', jelikož k ní byla postavena sedačková lanová dráha, která usnadňovala pokoření této hory. K zahájení provozu došlo 1. července 1961. Celkově byla dlouhá 1860 metrů, a překonávala výškový rozdíl 385 metrů. Dopravní lano je silné 28 milimetrů a je vedené přes 22 podpěr, přičemž na lanovce se nacházelo 102 sedaček, které byly schopné za jednu hodinu nahoru dopravit 220 cestujících.²³⁹

Církev byla jednou z nejvíce perzekuovaných složek obyvatelstva v Československu za éry komunismu. Jediné náboženství, které bylo pro komunisty přijatelné, byl marxismus-leninismus, a proto šli komunisté od padesátých let tvrdě proti všem náboženským skupinám v Československu. Mezi největší známé akce proti církvi byla Akce K, proces s Toufarem či chování ke kardinálovi Beranovi,²⁴⁰ který byl defacto vyhnán ze země. Ve Křemži vše pokračovalo v tomto ohledu beze změny. Stále byl farářem u místních velice oblíbený děkan Pařízek, který se ale rozhodl jít do důchodu v roce 1964. Proto ho 1. prosince téhož roku nahradil ve funkci faráře František Pernegr. Děkan Pařízek ovšem nikam neodešel a mezi duchovními římsko-katolické církve

²³⁸ Tamtéž, s. 49-50.

²³⁹ P. Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 17, 2007, č. 7, s. 2.

²⁴⁰ O kardinálu Beranovi napsali monografii třeba Bohumil Svoboda – Jaroslav V. Polc, *Kardinál Josef Beran: životní příběh velkého vyhnance*, Praha 2008.

docházelo k častým sporům. Vše vyvrcholilo 8. srpna 1965, když s příchodem zástupců konzistoře na náměstí ve Křemži, kde byl farář Pernegr po obsloužení ranní mše své hodnosti s okamžitou platností zbaven a tzv. velkou mši dokončil na rychle přivolaný farář z Brloha. O měsíc později pak byl do Křemže dosazen nový farář Josef Kníže, kterému se již povedlo usadit stabilně, a i proto mohla římsko-katolická církev ve Křemži nadále pokračovat.²⁴¹

Další významnou událostí pro Křemži bylo vyhlášení rekreačního rybníka, jelikož šlo o završení dlouholetého snažení. Nakonec ke schválení došlo v roce 1966, kdy byl Křemežský rybník zařazen do I. kategorie a byl určen zejména k rekreačním účelům. Obec následně investovala do úpravy pláže 12 tisíc korun, přičemž od ONV (Obecní národní výbor) obdržela dalších 7 tisíc korun. Proto mohlo dojít k zavezení břehu říčním pískem, k urovnání povrchu buldozerem, a tak došlo k drobné úpravě terénu. Na další rok bylo zadáno vybudování sociálního zařízení a potřebných převlékacích kabinek.²⁴² V témže roce se změnila pozice kronikáře, kdy Jana Smutka nahradila Anna Traplová, přičemž o tom informovala až později v nové kronice v roce 1977.²⁴³

Od vybudování železnice docházelo pravidelně k různým tragédiím. Jedna z největších se stala 10. května 1967 v 15:30 na železničním přejezdu ve Mříčí. Přes přejezd zrovna přejížděl na motorce náčelník Veřejné bezpečnosti seržant Florián, který vezl spolujezdce, kolegu VB Koclíře z Přední Výtoně. Pravděpodobně se seržant Florián nepodíval nebo podcenil situaci a narazil do vlaku. Florián přeletěl přes vlak a měl lehký otřes mozku a zraněná žebra, žádná vážná zranění. Spolujezdec byl zachycen i s motorkou a vláčen několik metrů a vážným zraněním následně podlehl. Zemřel ve věku 39 let, přičemž po něm zůstaly dvě děti ve věku šestnáct a třináct let. Případ byl ovšem předán k soudnímu vyšetřování a Florián dostal dva roky nepodmíněně a měl uhradit vzniklou škodu. Další nehoda na sebe nenechala dlouho čekat. V noci z 19. na 20. května způsobil značnou škodu opilý řidič Stanislav Uhlíř. Ten popíjel v hospodě ve Křemži až do zavírací doby a pak se vypravil do svého nákladního vozu. V tom mu ale byla zima tak začal jezdit, aby se zahřál. Narazil do pumpy na naftu na náměstí, pak zničil plot u Ferebauerů v Chlumečku a ještě utrhl uzávěr hydrantu u československého husitského kostela, takže celou noc z něj tekla voda. Řidiči byl ihned odebrán řidičský průkaz a byl

²⁴¹ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obce Křemže 1953-1976, p. 561.

²⁴² Tamtéž, p. 575.

²⁴³ Tamtéž, Kronika obce Křemže 1983-1986, p. 2.

poslán do nemocnice kvůli dechové zkoušce. Situace se následně dostala k soudu, kde dostal Uhlíř podmíněný trest a měl uhradit náhradu škody. Na to si půjčil nemalou sumu, ovšem následně veškeré peníze propil, a tak raději spáchal sebevraždu skokem pod vlak.²⁴⁴

Rok 1968 byl ve Křemži, stejně jako v celém Československu, velice hektický. Nejprve byli lidé nadšeni z demokratizujících kroků vedení strany, zejména zrušení cenzury v lidech probouzelo neskrývavou radost. Dalším důvodem k radosti jim byla výměna ve vedoucích funkcích komunistické strany, kdy předsedou ÚV KSČ se stal Alexandr Dubček a další změnou byla výměna prezidenta, kdy odstoupil Antonín Novotný a prezidentem se stal válečný hrdina obou světových válek, ve kterého lidé vkládali také velké naděje, Ludvík Svoboda. Toto období plné nadšení a víry v lepší budoucnost, víry v komunismus s lidskou tváří, dostalo název pražské jaro. O to větší zklamání lidé zažívali pouze o pár měsíců později, kdy 21. srpna 1968 do Československa dorazila armáda vojsk Varšavské smlouvy. Byl to pro veškeré obyvatele, ale i politiky, nesmírný šok a lidé nevěděli, co si mají počít. Všichni tento krok odsuzovali a zaznívaly jasné hlasy, že se jedná o násilnou okupaci. Nakonec ale situace utichla, vedení strany podepsalo tzv. Moskevské protokoly. Změnilo se vedení strany, kdy byl odejit Alexander Dubček a předsedou ÚV KSČ se stal Gustav Husák. Následně v sedmdesátých letech nastoupilo období tvrdé normalizace, tedy navrácení se k „normálním“ poměrům před pražským jarem.

Křemže rok 1968 prožívala jako zbytek republiky. Většina zápisů v kronice z tohoto roku se věnuje obrodnému procesu, ke kterému dochází v rámci celého Československa a změny jsou pozorovány s neskrývavým nadšením. Pak ovšem přichází již zmiňovaný 21. srpen 1968, přičemž o obsazení Československa se lidé dozvívali pouze z rozhlasu. Poprvé vojska Varšavské smlouvy vjela do Křemže 22. srpna 1968 v 7:55. Objevil se konvoj, který chtěl pokračovat dále na Chlum, lidé ale ve Křemži, stejně jako v mnoha dalších místech v Československu, ukryli cedule s názvy obcí, ulicemi a dalšími, a proto vojáci nevěděli, kudy mají jet. Zastavili se u místní pumpy, kdy žádali o benzín, ale obsluha pumpy jim ho odmítla dát. Již 21. srpna se ale usadily čtyři obrněné vozy na rozcestí ve Mřící. Vyrazila za nimi delegace v čele s předsedou národního výboru Ryndou a tajemníkem Jungbauerem. Chtěli se s nimi domluvit, ale vojsko se s nimi odmítalo bavit a další den z Mřící odjeli. Nakonec se vojáci usadili

²⁴⁴ Tamtéž, Kronika obce Křemže 1953-1976, p. 617-618.

v Hamrech (kousek od Dívčího kamene), kde si rozložili tábor. Bylo tam v součtu okolo 40 obrněných vozů a 16 raketometů. Po táboře jim pobíhalo okolo pěti prasat, která postupně vojska snědla. Začaly se objevovat letáky, které vyzývaly vojáky k odchodu domů, stejnými výzvami bylo popsáno mnoho domů ve Křemži a pokud někdo výzvu umyl, ráno se objevila nová.²⁴⁵ V Holubově v Artypě se tiskla *Jihočeská pravda*, jelikož po obsazení Českých Budějovic bylo nutné přesunutí pryč. Na vysílači Klet' pak vysílali redaktoři Tosek a Krull a vysílali zde ve spolupráci s Krašinem, přičemž je hlídali vojáci z Českého Krumlova.²⁴⁶ Ve Křemži, stejně jako v celém Československu, nikdo nevěděl, co bude dál, i proto se národní výbor ve Křemži rozhodl držet noční služby, kde museli být vždy minimálně dva členové rady, kteří zde i spali až do vystřídání další dvojicí. Panika se ale projevila i u běžných obyvatel, kteří vzali místní Jednotu útokem a nakupovali jídlo a pití do zásoby. Bylo proto nutné učinit omezení nákupu určitých surovin, zejména mouky, cukru či oleje. V Moskvě mezitím jednali nejvyšší představitelé vlády a pod nátlakem podepsali tzv. Moskevské protokoly, které legalizovaly jejich vstup do Československa.²⁴⁷ Dne 11. září přišli tak vojáci již po podepsané dohodě na Národní výbor v Křemži vyjednávat, co bude dál. Přišli v 11:30 a nabízeli pomoc místnímu JZD, která byla ale s díky odmítnuta. Po celou dobu návštěvy ale venku pro jistotu hlídkovali dva vojáci. Návštěvy se opakovaly, při příští návštěvě například požadovali stržení plakátu s protisovětskými hesly. Vždy když opouštěli národní výbor, nechávali na stolcích a dalších místech sovětské noviny. Při dalších návštěvách už ovšem nebyla venku hlídka. Nakonec se vojska dle domluv stáhla na určitá místa a ve Křemži už se nadále vojáci nevyskytovali. Poslední zpráva k srpnovým událostem zněla takto: *Vstup cizích vojsk do naší země vyvolal nejen u nás, ale v celém světě u většiny národů protest, nesouhlas a má velký politický ohlas.*²⁴⁸ Hned vedle tohoto příspěvku ovšem stojí, že na straně 666 a 753 se nachází dodatek, že došlo k přehodnocení situace, kvůli dalším získaným informacím. Uvádí se zde, že šlo o bratskou pomoc, kterou náš stát potřeboval

²⁴⁵ Tamtéž, p. 650-651.

²⁴⁶ F. Sarauer, *Osmičky v dějinách 20. století – 3. část*, Křemežsko 18, 2008, č. 8, s. 11.

²⁴⁷ Podepsali všichni přítomní, včetně Alexandra Dubčeka či Gustava Husáka, jedinou výjimkou se stal František Kriegel.

²⁴⁸ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obce Křemže 1953-1976, p. 653.

a další informace, které museli ve veřejném prostoru během normalizace zaznívat. Pod touto zprávou se ještě nachází razítko, že došlo k schválení tohoto dodatku v roce 1973.²⁴⁹

Další ukázkou každodennosti v rámci 60. a 70. let je příběh paní Marie Husarové, která proslula svými malovanými kraslicemi, které se dostaly až na expozici světové výstavy Expo do Bruselu v roce 1958 (Příloha 22).²⁵⁰ Později v dubnu roku 1968 měla výstavu v Jihočeském muzeu, kde vystavovala své práce dělané batikou a stejně tak jedinečné křemežské kraslice či výšivky a další práce. O výstavu byl velký zájem, a tak byla po 14 dnech přemístěna i do Českého Krumlova.²⁵¹ V roce 1970 běžel o Marii Husarové pořad v televizi, kde seznamovala Československo s lidovými zvyky o Velikonocích na Křemežsku, konkrétně diváky informovala o specifické výrobě kraslic.²⁵² Na křemežské kraslice upozorňovaly i další zdroje, jako oblíbený časopis *Květy*, kde se bylo uvedeno, že je místní umělci dělají už po staletí svým vlastním způsobem.²⁵³

Křemže po šedesátá léta prožívala nebývalý zájem o další byty a domy. Proto ke konci šedesátých byl podán návrh na výstavbu panelových domů, které by nabídly 38 bytových jednotek. Dlouhou dobu ale nemohla výstavba začít, jelikož místní občan Ing. Bína podal odvolání, že výstavba by mohla narušit jedinečný ráz krajiny. Hlavní problém ale byl, že panelové domy by stály přímo za domem jeho tchýně Cipínové. Proto se odvolával k pořad vyšší instanci, dokonce i do Bratislavy na Institut architektury. Odvolání bylo ovšem radou ve Křemži opět zamítnuto a mělo se záhy začít s výstavbou. Nakonec se s výstavbou začalo v roce 1968 a pokračovalo do roku 1969, kdy došlo ke kolaudaci a lidé se mohli přestěhovat do svých nových domovů. V únoru byl nejprve dokončen dům umístěný první ve směru od silnice. Poslední (tedy třetí panelový dům) byl dokončen v květnu. Dostali č.p. 209-211. Panelové domy staly se pak velkým lákadlem a bylo na ně upozorňováno i v dobovém tisku (Příloha 23).²⁵⁴

Doba normalizace probíhala na Křemežsku jako všude po republice, v kronice se obsahově vrátili do padesátých let a v dobovém tisku se objevovaly jen dobré a radostné

²⁴⁹ Tamtéž, s. 650-666.

²⁵⁰ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 66.

²⁵¹ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obce Křemže 1953-1976, p. 653.

²⁵² Tamtéž, p. 668.

²⁵³ *Květy*, 1. 4. 1972.

²⁵⁴ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obce Křemže 1953-1976, p. 624-672.

zprávy z budování socialismu. V roce 1970 radila místní Zdenka Bezděková v časopise *Zápisník* dalším ženám v Československu s tím, jak se vyrovnat s otázkou, že dalším ženám černá nádobí značky Aluspor. Zdenka Bezděková na to poradila ženám použít trochu octa, nebo v nádobí občas povařit zelí a černání že ihned zmizí.²⁵⁵ Křemže se snažila i dále rozvíjet služby svým občanům, proto v roce 1973 nabídla možnost pedikúry,²⁵⁶ která dojížděla vždy jednou týdně v pondělí. Služba byla nabízena až do roku 1989, ač později v kronice zaznívá, že služba byla značně prodělečná.²⁵⁷

V roce 1973 nastoupil do Křemže nový lékař, který jako první dokázal po různých doktorech získat dominantní funkci a navázat tím na doktora Maška. Jednalo se o MUDr. Václava Koudelku, který zde následně působil ve funkci doktora až do své smrti v roce 2017. Byl to velice oblíbený lékař, ke kterému chodila téměř celá Křemže, byl znám svojí ochotou, kdy chodil k lidem ve vážných případech až domů.²⁵⁸ Zejména ale proslul i svojí angažovaností v rámci sportu, kde trénoval a aktivně hrál badminton a podařilo se mu zde založit významný badmintonový oddíl, který vysílá do republikových kol své svěřence dodnes.

Lidé se v době normalizace více dívali na televizi, jelikož se snažili co nejvíce uniknout od politiky a dalších tísnivých zpráv a spíš se bavili u televizní tvorby, která byla značně podporována režimem. Jedna z místních obyvatelek, paní Neubaerová, zaslala do televize námět ze svého života do populární televizní série *Bakaláři* a její námět byl vybrán a následně zfilmován. Paní Neubaerovou následně pozvali do Prahy na slavnostní promítání a byl s ní natočen rozhovor. Televizní premiéra byla dne 12. dubna 1974.²⁵⁹

Jedním z prvků normalizace bylo opětovné sbližování se sovětským Ruskem. Křemže ani v tomto směru nevybočovala z řady, a proto dne 31. května 1975 přijela do Křemže sovětská delegace, která byla slavnostně uvítána na národním výboru, následně se přesunula do místní školy, kde jí byla ukázána většina tříd. Potom přijel autobus, který delegaci odvezl na Klet', kde je čekala večere s nápoji a dále byla zařízena exkurze televizního vysílače na Kleti. Tím slavnostní návštěva skončila.²⁶⁰

²⁵⁵ *Zápisník*, 17. 10. 1970.

²⁵⁶ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obce Křemže 1953-1976, p. 754.

²⁵⁷ Tamtéž, Kronika obce Křemže 1983-1986, p. 130.

²⁵⁸ Tamtéž, Kronika obce Křemže 1953-1976, p. 772.

²⁵⁹ Tamtéž, p. 917.

²⁶⁰ Tamtéž, p. 922.

Tragédie se nestávaly v tak velkém počtu jako v době válečných či poválečných, ovšem v březnu 1976 došlo k hrozivé události, kdy na hřbitově uhořel místní hrobař Jan Stanko. Ten prováděl úklid za hřbitovní zdí, aby zlikvidoval staré pohřební věnce a kytyce, a tak se je rozhodl zapálit. Ovšem vše vzplálo rychleji, než si Stanko myslel, a záhy se ocitl obklopen ohněm. Když se pokusil vyprostit ven, chytly mu šaty a gumové holínky se mu přilepily k tělu. Zpozorovala to kolemjdoucí žena, která mu zavolala pomoc a byl tak převezen do českokrumlovské nemocnice, ovšem popáleniny byly značné a on tak na následky zemřel.²⁶¹

Na počátku 80. let došlo ke zbourání jedné z budov na náměstí a bylo rozhodnuto, že se na jejím místě postaví dům pečovatelské služby. K počátku výstavby došlo v roce 1982, nejprve byly provedeny zemní práce, úpravy terénu atd.²⁶² Ovšem práce byly zpočátku pomalé, s pořádnou výstavbou se začalo až v roce 1983. Přes týden zde pracovala pracovní skupina Služeb pod vedením Václava Hejla, přičemž v sobotu byla připravena práce pro brigádníky, kterých bylo vždy mezi 10-15. Práce v tomto roce pokračovala téměř nepřerušovaně, a tak ke konci roku byla vytvořena na hrubé stavbě hodnota díla ve výši přesahující jeden milión korun.²⁶³ Práce pokračovaly i v roce 1984, objevovaly se sice občasné problémy se zásobováním materiálu, ale jinak práce postupovala rychlým tempem. Již se dělaly vnitřní omítky či se zabudovávala okna. V témže roce se prováděla i vodoinstalace a elektroinstalace po celé budově. V roce 1985 se již dodělávaly pouze nezbytné drobnosti, a tak mohla být 7. listopadu provedena kolaudace objektu, který je využíván ke stejným účelům i dnes.²⁶⁴ Následně se pečovatelský dům stal chloubou Křemže, jelikož si ho vybudovali občané sami, a tak se objevoval i v dobovém tisku jako ukázka pracovitosti místních.²⁶⁵

Kino ve Křemži stále sídlilo v sokolovně a bylo sice oblíbené, ale po celou dobu sedmdesátých i osmdesátých let značně ztrátové. V roce 1983 mělo příjmy 51 tisíc Kč a výdaje přitom činily 71 tisíc Kč.²⁶⁶ Se stejným problémem se ale kino potýkalo i později. Současný starosta Troup vysvětloval, že kino bylo i v devadesátých letech pro místní

²⁶¹ Tamtéž, p. 982.

²⁶² Tamtéž, Kronika obce Křemže 1983-1986, p. 42.

²⁶³ Tamtéž, p. 98.

²⁶⁴ Tamtéž, p. 248.

²⁶⁵ *Rudé právo*, 20. 7. 1987.

²⁶⁶ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obce Křemže 1983-1986, p. 104.

velice oblíbené, ale ztrátovost byla moc vysoká, a tak bylo nakonec zrušeno v roce 1993 (Příloha 26).

V roce 1985 začaly ve Křemži vycházet místní noviny *Zprávy z Křemežska*. Byly obnovenými novinami, které krátce vycházely před 25 lety. Noviny se tiskly v nedaleké Artypě v Holubově. Noviny obsahovaly informace o kultuře, různé zajímavé výtahy z místních kronik, informace o místním sportu a mnoho dalšího.²⁶⁷ Na tyto noviny navázal měsíčník *Křemežsko*, který začal vycházet v roce 1990 a vychází dodnes.

V roce 1986 se opakovala návštěva sovětské delegace z roku 1975. Program byl velice podobný, začalo se pohoštěním na místním národním výboru, pak se delegace přesunula do nové mateřské školky. Po krátké exkurzi na ně již čekala auta, která je vyvezla na Klet'. Tam je čekalo jídlo a pití, poté se přesunuli do hvězdárny na Kleti. Pak se ještě jednou vrátili do Křemže, aby se zúčastnili slavnostního večera v kině a další den odjeli pryč.²⁶⁸ Návštěv bylo ovšem vícero, ve stejný rok přijel na besedu v dubnu spisovatel Eduard Petiška, který se dostavil v rámci týdne Dětské knihy v Jihočeském kraji. Ten mluvil o práci spisovatele a přišel se na něj podívat plný sál lidí. Překvapením pro spisovatele byla návštěva dětí z mateřské školy, které mu věnovaly různé drobné dary, které samy vyrobily. Po besedě pak probíhala autogramiáda pro zájemce.²⁶⁹ Významnou pomocí pro místní obyvatele bylo v roce 1986 vybudování telefonní budky, která byla umístěna na náměstí v průjezdu u domu č.p. 12.²⁷⁰

V roce 1987 se Křemže stále pokoušela žít běžným kulturním životem, proto se konaly různé koncerty. Přijel například country zpěvák Michal Tučný a Tučňáci. Pro dárce krve se pak ve stejný rok uskutečnilo divadelní představení *Kdo trhl oponou* s oblíbeným hercem Jiřím Sovákem.²⁷¹

Pro velký úspěch při realizaci domu s pečovatelskou službou se Křemže rozhodla vybudovat vlastními silami i dům služeb. Začalo se v roce 1988, přičemž se začalo s vyzděním obvodových zdí a štítů, byly osazeny římsy, vybetonovány podlahy v přízemí, dokonce se podařilo i udělat izolaci v prvním patře. Celkově lze říct, že práce

²⁶⁷ Tamtéž, p. 250.

²⁶⁸ Tamtéž, p. 311.

²⁶⁹ Tamtéž, p. 325-326.

²⁷⁰ Tamtéž, p. 356.

²⁷¹ Tamtéž, Kronika obce Křemže 1987-1993, p. 35.

pokračovaly rychlým tempem.²⁷² Přesto se práce nakonec zpozdily a budova byla dokončena až v roce 1990.²⁷³

Něčím novým byl pro místní vliv rockové muziky na styl oblékání a úpravy vlasů. V roce 1988 v kronice zaznívá informace o vlivu drog na mladé, kteří je údajně užívají v mnohem větší míře, a nadále se vyskytuje podrobný popis, jak vypadají tzv. pankáči. Podle popisu jsou ostříhání na ježka, nebo mají část hlavy vyholenou a zbytek vlasů nabarvený nějakou barvou a vlasy mají následně vyčesány nahoru na kohouta. Kronikářka uvádí, že občané městysu se mohli s podobným mladým mužem setkat i ve Křemži, nebo při nějaké návštěvě Českých Budějovic. Na závěr ovšem uvádí, že se jedná o módní výstřelek a móda určitě rychle pomine. Jedná se o zajímavý vhled tehdejší většiny obyvatelstva na podobné změny, které nedokázaly lidé úplně pochopit.²⁷⁴

Jednou z nejznámějších osobností, které žily alespoň krátký čas ve Křemži, je herec Miloš Kopecký (nar. 1922). Byl to dobrý přítel místního doktora Aleše Hartmana. Často se společně navštěvovali, a proto nakonec na konci šedesátých let na doporučení svého přítele koupil slavný herec místní „Červený mlýn“, který byl znám kvůli hrozné tragédii z roku 1948, při níž byla vyvražděna téměř celá rodina (viz s. 59). Miloš Kopecký o tom rád mluvil v různých rozhovorech, kdy vysvětloval, že ona jediná dívka, která tuto tragédii přežila, mu následně mlýn prodala. Lidé mu často nechtěli tuto příhodu uvěřit, a proto to podával formou anekdoty.²⁷⁵ Ještě předtím ovšem překvapil Miloš Kopecký místní obyvatele, když se zde v roce 1964 rozhodl oženit.²⁷⁶ Svatba je zachycena v obecní kronice, konkrétně k ní došlo 11. srpna 1964, kdy se Miloš Kopecký rozhodl oženit s Janou Křečkovou (nar. 1939), jeho již čtvrtou manželku. Následnou svatební hostinu pak pořádali u doktora Hartmana doma. Nejvíce překvapivé pro místní ovšem bylo, když ještě v den svatby potkali Kopeckého se ženou, jak místo svatební cesty zamířili do křemežského rybníka.²⁷⁷ Později, když si manželé opravili Červený mlýn, trávili zde zejména v letních měsících většinu času. Na krajích pozemku byly cedule s upozorněním na zákaz vstupu a celkově nebyl Miloš Kopecký k místním úplně zdvořilý, podle

²⁷² Tamtéž, p. 78.

²⁷³ Tamtéž, p. 122.

²⁷⁴ Tamtéž, p. 114.

²⁷⁵ Miloš Kopecký a Petra Niederlová (ed.), *Co za to stálo--*, Praha 2009, s. 61-62.

²⁷⁶ F. Sarauer, *Náš soused doktor Štrosmajer*, Křemežsko 22, 2012, č. 2, s. 3-4.

²⁷⁷ SOaK Český Krumlov, Obec Křemže, *Kronika obce Křemže 1953-1976*, p. 577.

mnohých výpovědí byl u něho i problém s placením různým řemeslníkům. O to zajímavější návštěvy ale za ním jezdili. V roce 1969 za ním do Křemže přijel pro malé štěně herec Pavel Landovský s budoucím českým prezidentem Václavem Havlem. Miloš Kopecký byl ale znám svými psychickými problémy, měl maniodepresivní stavy, a proto rád trávil svůj volný čas v naprostém klidu ve Křemži. V roce 1985 moderoval v televizi pořad o emigrantech a jako pomstu mu místní napsali na mlýn velice hanlivý nápis. O dva roky později pak ovšem vystoupil s protirežimním projevem a listopadové události roku 1989 prožil v nemocnici s operací zhoubného nádoru na žaludku. V roce 1990 se pak zúčastnil i volebního mítinku, pronesl krátký projev a ochutnal místní „volební“ guláš. V dalších letech mu ovšem přibývaly zdravotní problémy a v roce 1996 zemřel.²⁷⁸

²⁷⁸ F. Sarauer, *Náš soused*, s. 3-4.

6 Rok 1989 a devadesátá léta

Konec 80. let se v Československu nesl v duchu stagnace. Politická špička byla pořád stejná a nedokázala adekvátně reagovat na změny ve světě. V roce 1985 nastoupil do čela Sovětského svazu Michael Gorbačov a ten začal v sovětském stavbu s přestavbou, tzv. perestrojkou. Muselo k ní dojít, jelikož ekonomicky celý Sovětský svaz upadal, a proto byly změny nevyhnutelné. V našem prostředí se ovšem komunisté jakýchkoliv změn báli. Předsedou ÚV KSČ se tak stal v roce 1987 Milouš Jakeš, komunistický politik, který pocházel z pouze pár kilometrů od Křemže vzdálených Nových Chalup u Nové vsi. Jeho projevy byly lidmi přijímány mnohdy s úsměvem. Události roku 1989 jsou pak ve znamení demonstrací, které začaly už při tzv. Palachově týdnu, tedy 30 let po nešťastném upálení studenta Jana Palacha. Demonstrace ovšem byly potlačeny. Významným momentem se však pro Československo stalo svatořečení Anežky České, ke kterému došlo 12. listopadu 1989. Mnoho Čechoslováků se vydalo na pouť do Říma a bylo jim to komunistickým režimem povoleno. O pět dní později, 17. listopadu proběhly velké demonstrace studentů v Praze, aby si připomněli výročí 50 let od zavření středních a vysokých škol nacistickým Německem (viz. s. 51). Pokojná demonstrace byla tvrdě potlačena bezpečnostními složkami státu. Tuto skutečnost lidé nedokázali vstřebat a začala aktivizace společnosti. Postupně začalo docházet k stávkám, kvůli kterým komunistický režim, který byl již takto ve špatném ekonomickém stavu, ztrácel další peníze. Dne 19. listopadu bylo následně v Praze v Činoherním klubu vytvořeno Občanské fórum (dále je OF), které spojovalo různé opoziční směry a vytvářelo další nátlak na komunistický režim. Stávky pokračovaly dál, a proto došlo k setkání předsedy vlády Ladislava Adamce a členů vlády s OF. Situace nabrala následně rychlý spád, i díky masovým demonstracím, které probíhaly na letenské pláni. Ladislav Adamec zkusil ještě v prosinci obměnit svoji vládu, ale to již nic nezměnilo, a proto musela celá vláda rezignovat. Následně v polovině prosince jmenoval novou vládu prezident Gustav Husák, jednalo se o první vládu po 40 letech bez převahy komunistů. Stejně tak byl na konci prosince zvolen prezidentem dramatik a disident Václav Havel.²⁷⁹ Symbolicky tím končí komunistická vláda v Československu, která trvala bez mála 41 let a nastává období demokracie.

²⁷⁹ Monografii o Václavovi Havlovi napsal Michael Žantovský, *Havel*, Praha 2014.

Ještě před listopadovými událostmi ale Křemže žila klidným životem dál. Mezi zajímavé události, ukazující prvky každodennosti, patří ta z 24. června 1989. V Křemži již několik let existovala skupina historického šermu, tzv. *Huntýři*. Onoho dne se rozhodli uspořádat na chlumské louce u cihelny bitvu, kterou nazvali *Křemežskou šarvátkou*. Během simulace této bitvy se spolu utkali císařští vojáci a české stavy. Bitvy se zúčastnilo na 100 šermířů, včetně markytánek, milenek a dětí či technického personálu.²⁸⁰

Křemže v listopadu 1989 pozorně poslouchala události, které se dějí v Praze. Kronikářka Traplová do kroniky přepsala známé prohlášení jako *Několik vět* či popsala okolnosti vzniku OF.²⁸¹ Formálně bylo OF ve Křemži založeno 26. listopadu 1989. První schůzky probíhaly na místní faře a po změně situace se mohly přesunout do místností národního výboru. Jako první krok při svém jednání byla vyslovena nedůvěra místnímu národnímu výboru a dalším krokem bylo zrušení jména Gottwaldovo náměstí.²⁸² Při rozhovoru s prvním starostou po roce 1989 Ing. Miloslavem Podholou, jsem se ptal proč jedním z prvních kroků bylo právě zrušení názvu náměstí. Mohlo jít o pouhé gesto? Miloslav Podhola mi toto potvrdil, přičemž dodal, že tomu náměstí tak stejně nikdo neříkal (Příloha 25). Následně byla všem občanům Křemže připravena anketa, kde byli dotazováni, zda jsou spokojeni se zástupci místního národního výboru. Většina obyvatel vyslovila jasný nesouhlas. OF ve Křemži se snažilo pořádat i různé akce, které měly v lidech vyvolat pocit sounáležitosti. O Vánocích uspořádali živý řetěz občanů z Chlumu, přes Křemži na Doubek. Potom před půlnoční mší zapálili svíce na počest obětem v Rumunsku, a ještě jim vybrali ve spontánní sbírce 15 tisíc korun. OF dosáhlo svého cíle a v lednu 1990 byl odvolán z pozice předsedy místního výboru Jan Bína a navržen na nového předsedu byl Miloslav Podhola. Ten mi vysvětlil, že v té době dělal v Českých Budějovicích na ČSAD a byl přímo osloven zástupci z OF, aby se této funkce ujal, sám se v OF nikterak silně neangažoval (Příloha 25). Dne 30. ledna se sešli zástupci všech politických stran činných ve Křemži a připravili společně návrh na složení nové rady místního výboru. Následný návrh byl projednán na veřejném shromáždění s občany v kinosále 6. února 1990 a byl nimi odsouhlasen. Potom v březnu došlo ke kooptaci nových členů a předsedou národního výboru se stal Miloslav Podhola, ten ovšem vzpomíná, že předcházející předseda Jan Bína mu s úsměvem říkal, že je rád, že ho

²⁸⁰ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obce Křemže 1987-1993, p. 175.

²⁸¹ Tamtéž, p. 131-135.

²⁸² F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 133.

nahrazuje právě on (Příloha 25). Pro větší informovanost občanů byla zakoupena kopírka, na které se tiskl *Zpravodaj OF Křemže*.²⁸³ Jednou z největších událostí roku 1990, která lidem ukazovala, že změny, které se dějí, jsou opravdu skutečné, byla návštěva amerického velvyslance. Došlo k ní 1. května 1990, kdy plukovník Bruckner dorazil do Křemže s manželkou krátce po poledni. Prohlédl si dům, kde byla po válce umístěna americká vojenská posádka, v doprovodu pamětníků z roku 1945 si prošel obec, a nakonec obdržel darem album fotografií, zachycujících události z osvobození.²⁸⁴

Ještě v květnu 1990 byla na náměstí navracena busta T. G. Masaryka, která se do té doby nacházela na půdě národního výboru.²⁸⁵ Před odhalením byla ovšem zrestaurována, k čemuž došlo na faře ve Křemži. Návrh na kamenný podstavec, který byl následně umístěn pod bustu, vypracoval Zdeněk Hořejší a následné kamenné práce provedl Antonín Sládek. V této podobě zde stojí busta dodnes (Příloha 24).

Ve dnech 8. a 9. června pak došlo k demokratickým volbám, prvním od roku 1946. Volební účast byla vysoká, zúčastnilo se 1704 voličů a pouze 37 osob nevolilo. Když jsem mluvil s Miloslavem Podholou, ptal jsem se ho, jestli on jakožto kandidát OF spustil nějakou kampaň, pro své zvolení. Řekl, že samozřejmě kampaň byla nutná, že rozjel svojí pověstnou „show“ a tím lákal voliče. Ovšem dále dodává, že za ním během krátkého času byla vidět už i jasná práce a cíl, kam se snažil směřovat, a i proto volby vyhrálo OF se ziskem 53 procent. Na třetím místě se ve volbách umístila komunistická strana se ziskem 10 procent. Když jsem se zeptal, jestli ho zaskočilo tak vysoké číslo pro komunistickou stranu, která přitom byla předtím jednohlasně odvolána z národního výboru, odpověděl, že vůbec ne. Byla zde a pořád je silná komunistická základna (Příloha 25).

V den voleb došlo ovšem i k další nešťastné události, když spoluzakladatelé křemežského OF Antonín Hrubeš a Jaromír Bartoš jeli do Dolního Dvořiště do komise u voleb, pokusili se předjet zaparkované auto, jehož majitel zrovna sbíral třesně a střetli se s protijedoucím nákladním autem u Plešovic. Antonín Hrubeš na následky nehody zemřel při přesunu do nemocnice a Jaromír Bartoš měl vážná zranění, a ještě v době tvorby kroniky, tedy v roce 1991 byl v nemocnici ve vážném stavu.²⁸⁶

²⁸³ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 133.

²⁸⁴ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obce Křemže 1987-1993, p. 224.

²⁸⁵ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 133.

²⁸⁶ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, Kronika obce Křemže 1987-1993, p. 229-230.

Se změnou politického vedení došlo i ke změně na pozici kronikáře obce. Odstoupila z pozice kronikářky Anna Traplová a byla nahrazena důchodcem Václavem Daňkem, kterému bylo v té době 69 let.²⁸⁷

Další ukázkou každodennosti v 90. letech 20. století je rozvíjející se podnikání. Křemže ani v tomto nebyla výjimkou, a tak ihned po volbách můžeme pozorovat založení nové živnosti, konkrétně opravy karosérií Vaňkem, jehož jméno kronikář neuvádí. Druhou založenou živností byly zámečnické, instalatérské či topenářské práce od Dalibora Vohradského.²⁸⁸

Nastalých změn se pokusil využít pyšný Chlum, který si byl vědom starší historie oproti Křemži, a proto se chtěl odtrhnout a stát se samostatnou obcí. Dne 20. září se tak sešla na žádost některých občanů Chlumu schůze, pro kterou byly zvoleny prostory JZD Chlum. Akce se zúčastnil i Miloslav Podhola. Probíhala velice živá diskuse mezi oběma stranami a poté bylo provedeno hlasování. Pro znovuzřízení hlasovalo pouze 22 přítomných, a tak tím snažení chlumeckých skončilo.²⁸⁹

Jednou z nejdůležitějších věcí, které se nové křemežské radě podařilo, bylo navázání partnerského vztahu s Rakouskou Krems an der Donau. Setkání dojednal Miloslav Podhola společně s doktorem Hotařem. Miloslav Podhola vzpomíná, že potřebné kroky ke sblížení provedl zejména doktor Hotař, přičemž to byl i nápad z jeho hlavy (Příloha 25). K návštěvě 24tisícového města došlo 23. května na pozvání místního starosty. Proto následně přijal pozvánku starosta rakouské Krems a přijel na návštěvu do Křemže. Byly navázány pevné přátelské vztahy, které se následně promítnou do prvního Křemežského veletrhu.²⁹⁰ Počet návštěv v roce 1990 ovšem neustával, a tak přijela i 1. května i ministryně obchodu a cestovního ruchu Vlasta Štěpová a kandidáti OF za Jihočeský kraj, mezi kterými byl i zpěvák Pavel Bobek.²⁹¹

Na konci listopadu 1990 se do Křemže navrátila stála policejní hlídka, přičemž to bylo i na žádost obecního zastupitelstva. Miloslav Podhola se dnes myslí, že policie není v tak malém městysu jako je Křemže ani potřeba, ale v roce 1990 byl on jedním z iniciátorů návratu stále hlídky, která zde vydržela až do roku 2013, kdy byla stála hlídka

²⁸⁷ Tamtéž, p. 210.

²⁸⁸ Tamtéž, p. 229.

²⁸⁹ Tamtéž, p. 234.

²⁹⁰ Tamtéž, p. 225.

²⁹¹ Tamtéž.

zrušena a Křemže se stala součástí krumlovského policejního revíru.²⁹² Dnešní starosta Josef Troup ve Křemži policii ovšem postrádá a aktivně činí kroky, aby se jednou mohla policie do Křemže vrátit (Příloha 26).

Jedním z největších symbolů změny ve Křemži se stal *Křemežský veletrh*, kterým se pořadatelé snažili navázat na dobytčí trhy, které ve Křemži konaly pravidelně za první republiky (Příloha 26). První ročník se odehrál 23. – 26. července 1992 a zúčastnilo se ho okolo 120 vystavovatelů a počet návštěvníků byl necelých 17 tisíc.²⁹³ První ročník byl ve spolupráci s rakouskou Kreams an der Donau, což je veletržní město. Spolupráce byla tak úzká, že Kreams pronajala Křemži pivní stan, jehož pronájem stál na 4 dny 120 tisíc korun (Příloha 25). Po zdařilém prvotním ročníku si starosta Podhola jakožto vystudovaný ekonom vypočítal návratnost koupi stanu a pro *Křemežský veletrh* zakoupil vlastní velký stan v hodnotě 600 tisíc Kč, který měla Křemže jako jedno z mála míst v celé republice. Počítal s návratností do šesti let, ovšem nakonec byl stan půjčován na různé akce, jako na britské velvyslanectví či na druhý koncert Rolling Stones v Praze v roce 1995. Peníze vložené do stanu se tak Křemži vrátily za pouhé dva roky (Příloha 25). Druhý ročník pokračoval v úspěšném konceptu z prvního ročníku, pouze tedy s vlastním stanem. Druhý ročník navštívilo již okolo 20 tisíc občanů a další ročníky se přiblížily i číslu 30 tisíc návštěvníků.²⁹⁴ Mezi jednu z největších atrakcí na veletrhu byl každý rok slavnostní ohňostroj, kterým se zakončil uplynulý ročník a který stál nejméně 100 tisíc Kč (Příloha 25). V novém tisíciletí už přirozeně začal zájem o podobný veletrh upadat a dnes již je akce zrušená. Nahradil ji tzv. *Křemežský víkend*, který více cílí na místní obyvatelstvo. Současný starosta Josef Troup to přikládá změně v dostupnosti zboží, jelikož po roce 1989 bylo pořád mnoho zboží nedostupné a podobné veletrhy byly jedinou možností, jak si je zakoupit. Dostupnost zboží napříč obchody se stále zlepšovala. Dnes i v rámci e-shopů, a tak dnes již pro podobnou veletržní akci není moc místa (Příloha 26).

²⁹² *Rudé právo*, 6. 12. 1990.

²⁹³ F. Nejedlý, *Z dějin*, s 135.

²⁹⁴ Tamtéž.

Závěr

Předkládaná práce představila podrobné dějiny 20. století, přičemž krátce shrnula i historii předcházející. V úvodu práce jsou uvedeny použité metody, které prostupují celou prací. Zejména mikrohistorie byla cenným vodítkem při tvorbě této práce. Další metoda, orální historie, se mi pak stala cenným zdrojem informací na každodennost po válce či devadesátá léta ve Křemži.

V první části jsou popsány dějiny Křemže do roku 1918. Je představeno, jak vznikl název Křemže a jak vznikla podoba dnešního erbu. V další části jsou vyjmenovány jednotlivé osady, které se nakonec staly součástí Křemže a jejichž jména zní Chlum, Loučej, Lhotka, Chlumeček, Stupná, Vinná, Chmelná, Bohouškovice, Mříč, rozhledna Klet' a zřícenina hradu Dívčí kámen. Později jsou zde představeny nejstarší dějiny Křemže, spojené s vedlejším Chlumem a rodem Dubenských z Chlumu. Z tohoto rodu vznikla další větev tzv. Smilové, kteří založili Křemži, za prvního zakladatele je považován Jan Smil z Křemže. V práci je popsán i jeho životní příběh a následné osudy Křemže, kdy byla společně s chlumským panstvím prodána Častolárům. Následně se v práci věnuji každodennosti ve Křemži do roku 1914, takže jsou zde uvedeny různé maličkosti jako vznik četnické stanice, hasičského sboru a další. V práci se zabývám i přírodními živly, a proto je zde představeno zemětřesení v 19. století či nebezpečné požáry. Mezi důležité prvky každodennosti v rámci 19. století patřilo i vybudování větší sítě dopravy, takže jsou v první části představené i dějiny stavby místní železnice či silnice.

Velká část práce se věnuje vlivu 1. světové války na běžné obyvatele Křemže, kteří strádali z mnoha důvodů. Na ukázkou dvou úseků z kronik ukazují, jak v jedné obci mohli dva kronikáři reflektovat začátek 1. světové úplně jinak a nastiňují důvody, proč tomu tak mohlo být. Důležitou součástí 1. světové války je vznik legií, takže jsou v práci představeni všichni známí rodáci, kteří působili v legiích a konkrétní lokalizace, kde působili. Stejně tak sleduji i další osudy legionářů, například při založení Jednoty Československé obce legionářské ve Křemži.

Při pohledu na první republiku jsem uvedl zejména dva rozdílné světy, které se v Československu projevovaly. Na jedné straně vidíme příběhy jako stavba úžasné sokolovny či husitského kostela a odhalování velkého počtu pomníků obětem 1. světové války. Na druhé straně ale vidíme vysokou kriminalitu a velký počet neštěstí, z důvodu vysoké chudoby obyvatel.

Velice podrobně jsou zde zpracována léta během 2. světové války na Křemežsku. Nejprve jsou popsány bezprostřední události po podpisu Mnichovské dohody, které Křemži, jakožto obec ležící jen kousek od demarkační linie, okamžitě zasáhly velkým počtem uprchlíků, kteří zde byli i ubytováni. Nešlo pouze o ubytování, ale probíhaly zde i různé sbírky peněz, oblečení či hraček na pomoc uprchlíkům. Během války jsou uvedeny konkrétní příběhy lidí, kteří se snažili přežít jakýmkoliv způsobem, mnohdy proti zákonu a byli za to tvrdě perzekuováni. Největší tragédií tohoto typu je počet osmi zastřelených mužů z Krásetína kvůli jedné držené zbrani, k čemuž došlo během tzv. heydrichiády. Zajímavou drobností je pak vybudování polní dráhy z Mříčí do Křemže z důvodu těžby cenných nerostů, která přitom byla po válce zrušena.

Velkou část práce věnuji osvobození Křemže, které bylo zajímavé tím, že Křemže byla osvobozena americkou armádou. Po válce se v práci věnuji poválečným událostem, jako byli lidové soudy a další. Po roce 1948 jsem se zaměřil na místní kroniku a pokusil se popsat každodennost za éry komunismu, skrze příběhy běžných lidí, jako byla Marie Husarová a další. Rozhodl jsem se vzít každodennost opravdu podrobně, a proto jsem se zaměřil i na momenty, jako byla rada jak čistit talíře či vznik televizního filmu dle námětu obyvatelky Křemže.

V poslední části práce jsem se zaměřil na Sametovou revoluci v Praze a její reflexi ve Křemži, konkrétně na činnost místního OF a další drobnosti. Mezi nejzajímavější prvky patřily různé oslavy, kterými se Křemže snažila vytvořit u svých obyvatel pocit sounáležitosti, jako při živém řetězu či návštěvě amerického velvyslance Brucknera. Jedním ze symbolů devadesátých let se stal Křemežský veletrh, který navštěvovalo během čtyř dnů i okolo 30 tisíc lidí a byl pro místní velkou pýchou.

V práci se mi podařilo představit dějiny 20. století, přičemž všem tématům se věnuji poměrně rovnoměrným způsobem. Pracoval jsem po celou dobu práce s rozdílnými prameny, jako byly velice cenné kroniky, různá odborná literatura či novinové články. Na závěr práce jsem měl zajímavý pramen v podobě nahraných rozhovorů s významnými osobnostmi Křemže, které byly velice přínosné ve smyslu praktické práce s orální historií i obsahově.

Seznam pramenů a literatury

Prameny nevydané – archivní fondy:

Státní okresní archiv Český Krumlov

Pamětní kniha Křemže

Kronika obce Křemže

Kronika obecné a měšťanské školy Křemže

Prameny vydané:

BENEŠ, Edvard, *Mnichovské dny. Paměti*, Praha 1968.

BENEŠ, Edvard, *Odsun Němců z Československa. Výběr z Pamětí, projevů a dokumentů 1940-1947*, Praha 2002.

ČAPEK, Karel, *Hovory s T.G. Masarykem. Souborné vydání*, Praha 1937.

ČERNÝ, Václav, *Paměti I. 1921-1938*, Brno 1994.

MASARYK, Tomáš Garrigue, *Světová revoluce-Za války a ve válce 1914-1918*, Praha 1925.

Internetové prameny a zdroje

Český statistický úřad, Veřejná databáze – počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869 [online]. [cit. 2021-06-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-a-domu-podle-vysledku-scitani-od-roku-1869>

Zřícenina Dívčího kamene, Oficiální stránky, [online]. [cit. 2021-06-17]. Dostupné z <http://www.divcikamen.cz/historie-1/>.

Městys Křemže, Oficiální stránky městysu – 2021, Historie [online]. [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://www.kremze.cz/mestys/o-obci-1/historie/>

Tisk

Československý sport, 1955, 1957.

Květy, 1972.

Křemežsko, 2007, 2008, 2010, 2012, 2014, 2020.

Lidové noviny, 1931, 1938, 1939, 1940, 1941.

Právo lidu, 1918.
Rudé právo, 1922, 1923, 1987, 1990.
Šumavský hraničář, 1946.
Večer, 1920, 1928, 1929, 1932, 1940, 1941, 1942.
Venkov, 1928, 1945.
Zápisník, 1970.

Literatura:

BENSA, Alban, *Od mikro-historie ke kritické antropologii* in: BENSA, Alban (ed.) *Úvahy nad 20. stoletím: problém a výzva pro společenské vědy (historie - antropologie - sociologie): antologie francouzských společenských věd*, Praha 2000.

BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005.

BEZECNÝ, Zdeněk – GAŽI, Martin – PUTNA, Martin C., *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2013.

BINDER, Milan, – KAFKA, Jiří – VIKTORA, Jan, *Železnice Českobudějovicka: od počátku po současnost*, České Budějovice 2018.

BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.

BŮŽEK, Václav (ed.), *Dílo Josefa Petráně a současná historická věda: pocta Jihočeské univerzity českému historikovi*, Praha 2020.

BŮŽEK, Václav, *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.

BRANDES, Detlef, *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*, Praha 1999.

BROKLOVÁ, Eva, *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918-1938*, Praha 1992.

CAQUET, P. E., *Zvon zrady: Mnichovská dohoda z roku 1938 v Československu*, Brno 2020.

ČÁREK, Jiří, *Městské znaky v českých zemích*, Praha 1985.

ČECHURA, Jaroslav, *Broumovská rebelie*, Praha 1997.

ČERNÝ, Václav, *Paměti I. 1921-1938*, Brno 1994.

ČÍŽEK, Bedřich, *100 let elektřiny pro veřejné osvětlení a domácnosti v Křemži*, Křemže 2006.

- DARNTON, Robert, *Velký masakr koček a další epizody z francouzské kulturní historie*, Praha 2013.
- DOLEŽAL, Jiří, *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996.
- DOSTÁL, Vladimír – BILÍKOVÁ, Magda – NOVÁKOVÁ, Hana – UHDEOVÁ, Jitka, *Agrární strana: její rozmach a zánik*, Brno 1998.
- DOSTÁL, Vladimír, *Antonín Švehla: profil československého státníka*, Praha 1990.
- FIDLER, Jiří, *Generálové legionáři*, Brno 1999.
- GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*, Praha 2004.
- HÁJKOVÁ, Dagmar – HORÁK, Pavel (edd.), *Republika československá: 1918-1939*, Praha 2018.
- HOLMES, Richard (ed.), *Druhá světová válka: od Blitzkriegu k Hirošimě*, Praha 2016.
- HSIA, Ronnie Po-Chia, *Trident 1475: Příběh jedné rituální vraždy*, Praha 2015.
- JINDRA, Zdeněk, *První světová válka*, Praha 1987.
- JUŘÍK, Pavel, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenberkové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008.
- KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990.
- KÁRNÍK, Zdeněk – KOPEČEK, Michal, *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*, Praha 2005.
- KEEGAN, John, *Druhá světová válka*, Praha – Plzeň 2002.
- KLIMEK, Antonín, *Vznik ČSR*, Praha 1998.
- KOPECKÝ, Miloš – NIEDERLOVÁ, Petra (ed.), *Co za to stálo--*, Praha 2009.
- KOVTUN, Jiří, *Masarykův triumf: příběh konce velké války*, Praha 1991.
- KRATINOVÁ, Alžběta, *Dovolená s poukazem: odborové rekreace v Československu 1948-1968*, Praha 2014.
- KROFTA, Kamil, *Z dob naší první republiky*, Praha 1939.
- KŘÍŽEK, Jaroslav, *První světová válka*, Praha 1968.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Eggenberkové: z bankéřské lavice na knížecí stolec*, Praha 2016.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Jan Smil z Křemže a jeho doba*, In: KUBÍKOVÁ, Anna, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 47, 2010, č. 3, s. 135-143.
- LADURIE, Emmanuel Le Roy, *Masopust v Romansu: od Hromnic po Popeleční středu 1579-1580*, Praha 2001.

- LAVIČKA, Roman – DROZDA, Jakub – GAŽI, Martin – HANSOVÁ, Jarmila – OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila – ŠNEJD, Daniel, *Pomníky Velké války na jihu Čech*, České Budějovice 2018.
- LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie, *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, Praha 2009.
- LIŠKA, Otakar, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*. Praha 2006.
- MEZNÍK, Jaroslav, *Můj život za vlády komunistů: (1948-1989)*, Brno 2005.
- MICHEL, Bernard, *Smrt dvouhlavého orla: Rakousko-Uhersko 1916-1918*, Praha 1994.
- NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.
- NODL, Martin, *Dějepisectví mezi vědou a politikou: úvahy o historiografii 19. a 20. století*, Brno 2007.
- ORIGO, Iris, *Merchant of Prato: Francesco di Marco Datini*, New York 1957.
- OTÁHAL, Milan – SLÁDEK, Zdeněk, *Deset pražských dnů: 7.-27. listopad 1989*, Praha 1990.
- OTÁHAL, Milan, *Normalizace 1969-1989*, Praha 2002.
- PAŽOUT, Jaroslav (ed.), *Každodenní život v Československu 1945/48-1989*, Praha 2015.
- PÁNEK, Jaroslav, *Poslední Rožmberkové (Velmoži české renesance)*, Praha 1989.
- PECHA, Miloslav – VONDRA, Václav, *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození: 1939-1945*, České Budějovice 2004.
- PETRÁŇ, Josef, *Příběh Ouběnic: mikrohistorie české vesnic*, Praha 2001.
- PICHLÍK, Karel, *Bez legend: zahraniční odboj 1914-1918: zápas o československý program*, Praha 1991.
- POLÁCH, Jaroslav, *Jan Smil z Křemže: život tábořského hejtmana a loupeživého rytíře*, České Budějovice 2011.
- PREČAN, Vilém, *Charta 77: (1977-1989): od morální k demokratické revoluci: dokumentace*, Bratislava 1990.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny, Díl II CH-L*, Praha 1949.
- RYCHLÍK, Jan, *1918: rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československa*, Praha 2018.
- SAK, Robert, *Anabáze: drama československých legionářů v Rusku (1914-1920)*, Jinočany 1995.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.
- STEHLÍK, Michal, *Slovensko: země probuzená: 1918-1938*, Praha 2015.

- STORCHOVÁ Lucie, *Conditio humana - konstanta (č) i historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*. In: STORCHOVÁ, Lucie (ed.) Sborník příspěvků z workshopu "ANTROPOLOGIE - HISTORIE - TEORIE", Praha 2007.
- SUK, Jiří, *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křížovatky jedné politické krize: (od listopadu 1989 do června 1990)*, Praha 2009.
- SVOBODA, Bohumil – POLC, Jaroslav V., *Kardinál Josef Beran: životní příběh velkého vyhnance*, Praha 2008.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*, Praha 2014.
- ŠIMŮNEK, Robert, *Jan Smil z Křemže. K postavení nižší šlechty v jižních Čechách v první polovině 15. století*, In: Jihočeský sborník historický 66-67, 1998, s. 3-12.
- ŠMAHEL, František – NODL, Martin (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002.
- ŠMAHEL, František, *Pražské povstání 1483*, In: Pražský sborník historický, Praha 1986, s. 35-102.
- ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015.
- ŠMÍD, Marek a kol., *Československo a Svatý stolec III. Diplomatická korespondence a další dokumenty (1917-1928)*, Praha 2015.
- ŠTAIF, Jiří, *Modernizace na pokračování: společnost v českých zemích (1770-1918)*, Praha 2020.
- VANČURA, Jiří, *Naděje a zklamání: pražské jaro 1968*, Praha 1990.
- VANĚK, Miroslav – MŮCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana, *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.
- VANĚK, Miroslav, *Orální historie: metodické a "technické" postupy*, Olomouc 2003.
- VANĚK, Miroslav, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004.
- VANĚK, Miroslav – MŮCKE, Pavel, *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*, Praha 2011.
- WARNER, Philip, *První světová válka*, Ostrava 1997.
- WINTER, Jay Murray, *První světová válka*, Praha 1995.
- ZAORÁLEK, Jaroslav, *Lidová rčení*, Praha 1947.
- ZOUNEK, Jiří – ŠIMÁNĚ, Michal, *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*, Brno 2014.
- ŽANTOVSKÝ, Michael, *Havel*, Praha 2014.

Seznam příloh

- Příloha č. 1** Současný znak městysu Křemže (ČÁREK, Jiří, *Městské znaky v českých zemích*, Praha 1985.).
- Příloha č. 2** Bohouškovice zachycené na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768. (Dostupné v digitální podobě na stránkách Laboratoře geoinformatiky (k 20. 7. 2021). <http://oldmaps.geolab.cz>).
- Příloha č. 3** Chlum zachycený na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768. (Dostupné v digitální podobě na stránkách Laboratoře geoinformatiky (k 20. 7. 2021). <http://oldmaps.geolab.cz>).
- Příloha č. 4** Chlumeček zachycený na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768. (Dostupné v digitální podobě na stránkách Laboratoře geoinformatiky (k 20. 7. 2021). <http://oldmaps.geolab.cz>).
- Příloha č. 5** Loučej zachycená na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768. (Dostupné v digitální podobě na stránkách Laboratoře geoinformatiky (k 20. 7. 2021). <http://oldmaps.geolab.cz>).
- Příloha č. 6** Vinná zachycená na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768. (Dostupné v digitální podobě na stránkách Laboratoře geoinformatiky (k 20. 7. 2021). <http://oldmaps.geolab.cz>).
- Příloha č. 7** Původní verze kostela sv. Michaela ve Křemži (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 8** Dnešní kostel sv. Michaela ve Křemži (Vlastní fotografie pořízená 22. 7. 2021).
- Příloha č. 9** Fotografie zachycující stavbu železnice ve Mříčí (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 10** Křemežský mlýn u Čížků zachycený v roce 1913 (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 11** Prvorepubliková podoba sokolovny (Únorové Křemežsko z roku 2011).
- Příloha č. 12** Tereziina chata na Kleti za první republiky (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 13** První stálý obvodní lékař ve Křemži, MUDr. Matěj Petr (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).

- Příloha č. 14** Nástupce doktora Petra, který zde působil až do roku 1959 a pak zde zemřel v roce 1975, MUDr. Václav Mašek (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 15** Lyžaři směřující od autobusu na sjezdovku na Kleti v roce 1964 (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 16** Fotografie zachycující útěk německých vojáků v roce 1945 (Květnové Křemežsko z roku 2010).
- Příloha č. 17** Jeep s americkými vojáky ve Křemži (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 18** Americká vlajka vlající ve Křemži, za kterou stojí kostel sv. Michaela (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 19** Američtí vojáci pochodující ulicemi Křemže (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 20** Dnešní podoba ZŠ Křemže (Vlastní fotografie pořízená 22. 7. 2021).
- Příloha č. 21** Mateřská škola v Chlumu před rokem 1989 (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 22** Fotografie zachycující křemežské straky paní Husarové z výstavy Expo 58 v Bruselu (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 23** Fotografie z dobového tisku zachycující panelové domy ve Křemži (Rudé právo z roku 1973).
- Příloha č. 24** Busta Tomáše Garrigue Masaryka ve Křemži a za ní stojící křemežská radnice (Vlastní fotografie pořízená 22. 7. 2021).
- Příloha č. 25** Rozhovor nahráný s Ing. Miloslavem Podholou v červenci 2021.
- Příloha č. 26** Rozhovor nahráný se starostou Křemže, Ing. Josefem Troupem v červenci 2021.

Příloha č. 1 Současný znak městysu Křemže

Příloha č. 2 Bohouškovice zachycené na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768.

Příloha č. 3 Chlum zachycený na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768.

Příloha č. 4 Chlumeček zachycený na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768.

Příloha č. 5 Loučej zachycená na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768.

Příloha č. 6 Vinná zachycená na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768.

Příloha č. 7 Původní verze kostela sv. Michaela ve Křemži.

Příloha č. 8 Dnešní kostel sv. Michaela ve Křemži.

Příloha č. 9 Fotografie zachycující stavbu železnice ve Mříčí.

Stavba tratě ve Mříčí.

Příloha č. 10 Křemežský mlýn u Čížků zachycený v roce 1913.

Příloha č. 11 Prvorepubliková podoba sokolovny.

Příloha č. 12 Tereziina chata na Kleti za první republiky.

Tereziina chata na Kleti byla dostavěna v r. 1925.

Příloha č. 13 První stálý obvodní lékař ve Křemži, MUDr. Matěj Petr.

Příloha č. 14 Nástupce doktora Petra, který zde působil až do roku 1959 a pak zde zemřel v roce 1975, MUDr. Václav Mašek.

Příloha č. 15 Lyžaři směřující od autobusu na sjezdovku na Kleti v roce 1964.

Příloha č. 16 Fotografie zachycující útěk německých vojáků v roce 1945.

Strategický ústup německé armády

Příloha č. 17 Jeep s americkými vojáky ve Křemži.

První Jeepy americké armády ve Křemži.

Příloha č. 18 Americká vlajka vlající ve Křemži, za kterou stojí kostel sv. Michaela.

Příloha č. 19 Američtí vojáci pochodující ulicemi Křemže.

Příloha č. 20 Dnešní podoba ZŠ Křemže.

Příloha č. 21 Mateřská škola v Chlumu před rokem 1989.

Mateřská škola v Chlumu byla přestavěna z hostince u Čížků.

Příloha č. 22 Fotografie zachycující křemežské straky paní Husarové z výstavy Expo 58 v Bruselu.

*Křemežské straky paní Husarové zdobily československou
expozici světové výstavy Expo 58 v Bruselu.*

Příloha č. 23 Fotografie z dobového tisku zachycující panelové domy ve Křemži.

RADOSTNOU SOUČASNOST má Křemže v Jihočeském kraji. Díky péči národního výboru zde stále přibývá nových domů, škol i rekreačních zařízení. A zájemců mezi mladými manželi, kteří by se rádi dostali do tohoto prostředí plného pohody, je stále dost.

Foto ČTK — J. VRABEC

Příloha č. 24 Busta Tomáše Garrigue Masaryka ve Křemži a za ní stojící křemežská radnice.

Příloha č. 25 Rozhovor nahráný s Ing. Miloslavem Podholou v červenci 2021.

Miloslav Podhola (*1945)

Rozhovor vedl Matěj Vačkář

Křemže Pasíčka, Červenec 2021

Do Sametové revoluce působil v ČSAD v Českých Budějovicích. Po roce 1989 se stal politickou osobností Křemže a jejím první polistopadovým starostou. Ve funkci byl až do roku 1998, kdy ho nahradil současný starosta. Žije v Pasíčkách a je v důchodu.

Dobrý den, jak se jmenujete?

Jmenuju se Miloslav Podhola.

Jak dlouho žijete ve Křemži, nebo konkrétně v Pasíčkách?

Nejsem rodák, ale bydlím tady 75 let. Narodil jsem se v Hůrkách u Lišova, no a když mi byl rok, rok a půl, tak jsme se přestěhovali sem do Křemže. No a od té doby jsem tu pořád.

To znamená, v jakém roce jste se přestěhovali?

1946.

Kde ve Křemži trávíte rád čas?

V současné době trávím nejvíc času tady na zahradě, jsem tu spokojenej. Mám tu bazén, vid'? A s přítelkyní si to tady užíváme, takže tady. Vůbec, já jsem byl tak třikrát, čtyřikrát za rok u moře, ale mě to vůbec neláká, zvlášť teď v této době.

Jak dlouho jste byl starostou ve Křemži?

Osm let čili dvě volební období, dá se říct dvě a čtvrt, protože já jsem nastoupil do pozice předsedy národního výboru v březnu 1990, v této době ještě nebyla funkce starosty. Byl jsem do toho nastrčen tak, že chtěli vyměnit tady předsedu národního výboru, tak se tady udělala anketa, kdo by přicházel v úvahu. Já jsem dělal celej život v ČSAD a řekli Podhola. No tak jo, takže najednou bylo jednání místní národní výbor, okresní národní výbor, podnikové ředitelství ČSAD, než se dostali ke mně a já byl v březnu devadesát uvolněn pro výkon veřejné funkce.

Jak vůbec vzpomínáte na mládí tady ve Křemži?

Výborně, v podstatě jsem tady vyrůstal, to že jsem se tady nenarodil o ničem nesvědčí, ale úžasný. Vesnice a já nevím, bylo to po válce, kdo neměl zbraň nebyl kluk. Takže já měl dvě pistole, jsme si je tady zkoušeli všelijak. Zlobivý dítě jsem nebyl, samý jedničky. Z chování jsem měl dvojku, kvůli zbraním, to byl paradox.

Jste je nosil do školy?

Jo, tak my jsme je nosili k rybníku. Jsme se šli koupat a tady za pasem byla pětačtyřicítka. Ale neubližovali jsme nikomu. No a měl jsem samý jedničky a dvojku z chování.

Jak vzpomínáte na mládí ve škole, měl jste oblíbeného učitele?

To je zajímavý, já měl plno takových velice oblíbených, kteří byli svérázný, ale učili nás takovým stylem, že nás to bavilo. Mám za to, že tak by to mělo vypadat, obecně. Takže já si do teď pamatuju vzorce z chemie a pana učitele Vazače, pana učitele Pokorného, který nás učil češtinu a zároveň tělocvik a věnoval se nám tady maximálně, co se týče sportu. Úžasný no. Pak jsem měl paní učitelku Čížkovou, legendární paní Čížkovou, která byla velice přísná a kterou jsem moc rád neměl. Byla až moc přísná, ale jsem jí vděčnej doteď, že mě naučila dokonale češtinu a pravopis a já jí to taky říkal osobně. Ona: „Pane starosto, já jsem si vás tak vážila vždycky.“ Já říkám: „Paní učitelko, my jsme nikdy neměli úplně ideální vztahy, ale já jsem vám vděčnej, že jste nás naučila češtinu, fantasticky.“ A to pro mě bylo zásadní, ale já dělal hodně sport, takže hlavně pan učitel Pokorný.

Jak vzpomínáte na devadesátá léta tady ve Křemži?

Ty devadesátky, úplně ty první, byly takový divoký. Objevovaly se tady takové různé skupinky lidí, kteří, já nevím, chtěly ohromný změny, ale přitom pro to nechtěly nic dělat. A právě já jsem tady byl, dá se říct, téměř od samého začátku, březen 90, to je v podstatě po revoluci, no a takže já to tady vnímal jako ohromně náročný období, co se týče řízení té obce. Snažit se dát lidi nějak dohromady, protože byli taková útočníci, ale úplně zbytečně! Se to tady kastrovalo politika, nepolitika. Já říkám ne prosím vás, je úplně jedno, kdo přijde, ale když přijde někdo s dobrým nápadem, je mi úplně jedno, za jakou stranu kope, ale musí kopat za naši obec, to je pro mě zásadní. Takže dost se zatracovaly brigády, já je taky moc rád neměl, ale když jsem si třeba všiml hřbitova v té době, tak jsem říkal, musíme s tím hřbitovem něco udělat. To je dost zásadní, protože když přijdeš do obce někam, tak se podíváš na hřbitov, a to svědčí o kultuře té obce, vedení obce a tak dále. Tak jsem to jenom tak zkusil vytroubit v rozhlase a ono tam přišlo asi 80 lidí a my jsme to tam dali tak do cajku, postupně jsme to zdokonalovali až k dnešní podobě a je to pěkný no. Nebo byly takový nápady, zrušit stávající a poměrně slušně fungující služby obce. „Nebudeme, to zrušíme a všechno si koupíme“, koupíme ale musíme na to mít ta obec, my jsme na to neměli. Absolutně ne. Ta obec neměla takový příjmy, jak by jsme si představovali a co všechno bychom chtěli udělat. Nebyli. Takže jsme dělali i takový hlouposti, ne hlouposti, ale nutnosti, že jsme například zhasínali veřejné osvětlení na noc.

Jsi přijel v půlnoci a bylo to tady jak nevím kde, no hrozný. Postupně se to všechno tak nějak zdokonalovalo a já jsem pořídil třeba autobus, zájezdovej autobus. Obec, to byla snad jediná v republice, kdo měl zájezdovej autobus a ten nám začal, jezdili jsme pro děti zadarmo výlety, na pohřby. Zájezdy pro důchodce, všechno zadarmo jo? No a tak dále a pak samozřejmě ten veletrh, obligátní.

Já si teď procházel Křemží a pozoroval různé nové obchody, které zde jsou. Tak mě zajímá, jak to bylo v devadesátých letech, já se o tom bavil s panem starostou Troupem a ten mi říkal že podnikavost pana Išky byla taková výjimka, takový obchodník devadesátých let. Jak je to z Vašeho pohledu, bylo tu více obchodů jako je Iška, nebo byl výjimkou?

Byl tady jeden takovej obchod, smíšený zboží, tam bylo prakticky všechno. Takový železářství, papírnictví a tak dále. Ale já jsem chtěl hlavně, aby tady v obci byly maximální možný služby, aby tady byly obchody, aby tady byly obchody, ale nejenom tady, ale i v osadách, což znamená tady, ve Stupnej, dávali jsme jim tam takový, v obecních nebytových prostorách, podmínky nájemní, že to bylo schůdný, aby mohli zkrátka těm lidem, starším lidem, kteří nemohli vzít auto a jet si támhle nakoupit a tak dál. No, a to se mi podařilo, co se dařilo, že jsme tady měli lékařskou péči. Byla tady lékárna, byl tady obvod'ák, byly tady dva obvod'áci, bylo tady ženské oddělení, dětské oddělení, zubní lékař. Chtěl jsem, aby zkrátka ty lidi se tady měli slušně, abychom jim poskytlí nějaký servis, od čeho jsme v tý komunální sféře vlastně byli zvolený žejo.

První roky Křemežského veletrhu byly jedinečné, já už se o tom bavil i s panem Troupem, že jste ten první kontakt navázali s rakouskou Křemží, jak na to vzpomínáte na ty první roky?

On ti to asi řekl [narátor myslí starostu Troupa], začali jsme s doktorem Hotařem, on tady byl státní svátek, my jsme byli na radnici a že zavoláme do Křemže rakouský starostu a on se Hotař, on mluvil perfektně německy, tak jsme tam zavolali a tady ten starosta se smál a ježiš, to je úžasný Krems in Bohmen, a jak známo ten Krems, je to veletržní město. Je desetkrát větší než my, což znamená pětadvacet tisíc obyvatel, my jsme měli dva čtyři, dva tisíce čtyři sta tenkrát. No, a tak jsme tam byli tak nějak, začali jsme komunikovat, scházet, oni tady, my tam a byly jsme pozvaný na jejich veletrh, no a líbilo se nám tam, tak jsme říkali, co kdybychom to zkusili. Takže jsme tomu dali okamžitě název veletrh, vše pro domov, zahradu a hobby. Půjčili jsme si od nich pívni stan, za který jsme za čtyři dny jim zaplatili 120 tisíc. To byla darda. Nicméně ten veletrh se poměrně poved, spousta vystavovatelů, které jsme oslovovali na Země živitelce, na hobby jsem obcházel a

heleďte, přijďte k nám na veletrh. A kde to je Křemže? Ha ha ha, smáli se. No, nicméně hned po prvním veletrhu lidi nadšený. A pak to bylo další a další, pak už jsme na druhém veletrhu, jsem zařídil, že se koupil stan náš. Spočítal jsem jednoznačně, že návratnost bude, jestliže stál 650 tisíc, když, to je pět let, a je to zpátky. A když to někomu pronajmu, tak se to bude snižovat a my jsme byli jediný v republice, kdo ten stan měl. Jo, aby bylo jasno. Takže ten se vrátil, návratnost dva roky. To je neskutečná návratnost, já, jako ekonom, ti můžu říct, že to je investice dvouletá no a co bylo hlavní, proč jsem tohle chtěl zkrátka realizovat, hlavní myšlenka. Aby přišla Křemže ve známost, a to přišla, když jsem přišel na ministerstvo: „jo vy jste z Křemže, aha,“ jsem škemral o prachy na čističky a tak dále, na plyn. Aby lidi se scházeli, lidi jsem přijížděli z širokého okolí i z celé republiky, ale nejenom, i z Austrálie! Ze Ženevy atd. a lidi si podle toho i tak nějak řídili dovolenou svou, vždycky to musí být na veletrh dovolená. Závodní dovolená byla i v Artypě vid'. Mělo to opravdu dobrou ohlas, to ty nemůžeš pamatovat.

Něco málo si pamatuji, já samozřejmě na zahájení chodil, na pana Troupa, jak měl vždycky ty kostýmy, stejně tak Vámi zmiňovaná dovolená v Artypě, já jsem tam dvě léta brigádníčil, takže vím, že to pořád funguje. Spíš by mě zajímalo, jestli si myslíte, že ten veletrh bylo něco symbolického pro ta devadesátá léta a dneska už se to muselo změnit jiným směrem a vznikl současný Křemežský víkend.

Ne, veletrh byl v době, kdy to bylo aktuální, kdy to bylo něco nového. Kdy nebylo úplně všechno zboží a teď se to tu objevovalo. A teď i taková ta kultura jiná, jo to seznámení a divadýlko tam dělat. Já jsem tady dělal takový různý, já jsem vždycky přitáhl nějakýho ministra vid' a vyklepal, no nic. Takže byla to doba, na tohle to úplně jiná. Dneska by to nemělo absolutně smysl, a to co udělali teď, obec, já jim jenom tleskám a budu tam zase celý dva dny, dva a půl dne, protože zase se tam sejdou lidi, zase se budou bavit i když řada z nich vzpomíná na ty první veletrhy, což je logický. Ale teď si vem, že obec měla 2400 obyvatel s osadama, a tady bylo za ty čtyři dny 30 tisíc lidí! Ne každéj rok, ale třeba deset tisíc za den, když tu byly Babouci? No to je ohromný přečíslení, ty lidi musíš někde nechat zaparkovat, musíš je nakrmit, napít, bavit se bezpečně, protipožární ochrana atd. a tohle všechno tak nějak dalo dohromady, tak výsledek byl, že byli všichni šťastný. Zakončený to bylo ohňostrojem samozřejmě, za sto tisíc minimálně vid' a tak. No a zkrátka mě to stálo sedm kilo živý váhy, každéj rok, ale jinak perfektní. Dneska už je to úplně jiná doba, takže to opět říkám, tleskám tomu, co dělá obec, víkend.

Komu všemu jste třeba půjčili ten stan, který byl zakoupený pro veletrh?

Ten pivní stan, si vem, že jsme byli jediný, takže například ten jsme půjčovali pravidelně, každé rok, na britský velvyslanectví do Prahy, kde byla i Alžběta, pozor, na nějaký výročí. Ta tam byla, pak když tu byl Rolling Stones podruhý na Strahově, tak tam byl ten stan, tam měl Mick Jagger ložničku a spal tam a trénoval atd. Havel tam byl několikrát, jo prezident, takže ten jezdil po celé republice, a dokonce i ven. No a chtěl jsem, od toho jsem pak odstoupil, nechat si podepsat na jeden ten díl toho stanu, to bylo tři metry moduly, pak jsem řekl, to by nám někdo ukradl, a budeme tam mít díru v tom, takže i taková zajímavost, to byla že. Láďovi Faktorů jsem to půjčoval vid', imrvére. Takže byli jsme takový jako průkopníci v jistým slova smyslu. My jsme půjčovali zájezdový autobusy obcím, i městu! Město Budějce si od nás půjčovalo na náměstí pivní stan. Takže Křemže byla známá a o to mi šlo.

V práci se věnuji i výstavbě sokolovny, tam bylo samozřejmě kino, pak ovšem začala upadat do zapomnění. Teď jsem viděl návrhy nové budovy, ale jak vzpomínáte na dobu, kdy jste Vy osobně zaznamenal úpadek sokolovny?

Tam byla sokolovna, tam se konaly já nevím, divadla, bály. Dělali se tam i různý gymnastický olympiády, jako pro lidi a pak hlavně kino. My jsme tam dokonce zakládali kapelu, naše kapela se jmenovala *Kinoklub*, no a potom to kino, už za mě, když jsem dělal starostu, pořád jsem jezdil pro filmy do Mříčí vlakem. A ta návštěvnost, jak pak byly různý ty v televizi se kupovaly filmy, předháněly se různý ty kanály atd. tak to upadalo, že jsme díky té návštěvnosti se to stávalo absolutně neproduktivní, nerentabilní jo? Takže se to v podstatě zrušilo. A tím pádem se ta budova uzavřela. Pronajaly se ty drobnosti, takový ty po levej straně, k tomu parkovišti dneska ze hřiště, tak tam malinko něco vid', ale jinak to fakt byl, pak jsem to půjčoval klukům, který si tam hráli nějaký ty takový dardy, jo a není to pomoc zkrátka. Ta chalupa tím pádem, ne umřela, ale téměř a jak chalupu nevětráš, netopíš, tak to jde špatně a pořád už v tej době se uvažovalo co s tím, ale furt jsme se tady nemohli, za mě se to o tom ještě nemluvalo jo, ale tak jako občan mluvím, že se furt nevědělo, co s tím, jo ono to není sranda, teď se udělalo tohle a zase tomu musím tleskat, návrh je nádhernej, nějaký prachy se seženou na to, úžasný. Ale bylo to tenhle ten důvod no hlavní.

Tady byla v 19. století založena četnická stanice, ta tu pak byla dlouhou dobu, pak tu byla veřejná bezpečnost a pak to bylo zrušeno v osmdesátých letech a pak zase v devadesátých obnoveno, měl jste v tom svůj díl práce?

Já jsem v tom díl práce neměl, za mě tady byla ta veřejná bezpečnost, byly pod Krumlovem, bylo tady asi šest lidí, kteří měli dost velkéj rajon. Brloh, Zlatá Koruna jo

na druhou stranu až k Vrábči na hranici okresů, no a svým způsobem to nějaký ten smysl asi mělo jo, zřejmě muselo to ministerstvo vnitra nějak šetřit, tak se pak dlouho uvažovalo, jestli je to tady v pořádku, jestli to tady má smysl, když ta dojezdová vzdálenost je 14 kilometrů do Krumlova, ale já jsem v tom neměl absolutně žádný prsty, to je státní věc, to není komunální, a i se s náma nikdo nebavil, ale za mě to nebylo zrušený jo? Pak už ty detaily samozřejmě neznám.

Myslíte, že tu dnes chybí policie?

Já mám pocit že ne.

Rok 1989 tady u nás je výborně popsán v Z dějin Křemežska z roku 1994, tam je pěkně popsáno že první, co se stalo v listopadu 89 tady, bylo vyslovení nedůvěry místnímu národnímu výboru a pak zrušení názvu Gottwaldovo náměstí. Myslíte, že tu byla hlavně ta symbolika v tomto kroku, že to byla jedna z prvních věcí, které jste řešili?

Ono to tak, ono se to nikde nepsalo oficiálně, když jsem bydlel na poště čili Náměstí 14. Nikdy se nepsalo náměstí Klementa Gottwalda, ani náměstí Tomáše Garrigue Masaryk, kdysi dávno. Tak nějak bylo to náměstí a já jsem právě byl hlavní iniciátor toho, jak se tady rozšiřovala obec, říkám, musí se tady zrealizovat názvy ulic, názvy čtvrtí, protože už je to tak velký no a mimo jiné to náměstí. A teď zase názvy jako Tomáše Garrigue Masaryka a já nevím, sedmnáctej listopad, říkám nechme toho prosím vás, udělejme to s velkým N a bude pokoj, tenkrát mě podpořilo pár lidí a bylo to. Jinak tu máme názvy ulic perfektní, pro všechny pošťáky, bezpečnost, zdravotnická služba atd.

Tady ve Křemži bylo konkrétně založeno Občanské fórum, v tom jste se nějak angažoval, případně byli jste nějak napojeni na fórum v Praze?

Já jsem osobně v Občanském fóru nebyl, i když jsem to podporoval samozřejmě, ale nebyl jsem v tom, ale ono tady asi nebylo ani oficiální nějaká buňka, že by to bylo Občanské fórum, zkrátka se sešli lidi, někdo byl iniciativnější, někdo méně iniciativní, a tak nějak já jsem přišel sem v tom březnu, kdy takový to vyslovení nedůvěry atd. tak vlastně na základě toho já jsem teprve byl jsem povolán do služby no.

Zde byla vyhlášena anketa ohledně spokojenosti s místním výborem, nebáli jste se, že lidé nakonec řeknou, že jsou s ním spokojení?

Ty mně osobně, jsem proti předsedovi Honzovi Bínů, jsme kamarádi, a mně to bylo dokonce i trochu žinantní, lidsky. A on mi řekl tenkrát Honza: „Mildo, já jsem rád, že to budeš zrovna ty“. A já bych na to teď momentálně neměl hele v tejhle věci atd. Ona to

nebyla žádná sranda potom dělat toho starostu, protože změnilo se plno věcí úplně od podlahy atd.

V prosinci 1989 se zde vytvořil živý řetěz z Chluma do Křemže, účastnil jste se ho?

Ne, to já nepamatuju člověče.

Dokonce se místní nezabývali pouze sami sebou, ale vybírali se zde i peníze na Rumunsko, na to si vzpomínáte?

Ty tohle to nějak nevím.

Čekal jste v listopadu 1989, že za půl roku budete starostou?

Absolutně ne, samozřejmě. Tak jednak jsem vystudoval tu dopravu, ekonomiku dopravy atd., celý život jsem dělal v dopravě, i po té revoluci jsem tam byl jako v pohodě, neměl jsem problémy absolutně žádný no, ale pak když najednou přišlo tohle, tak jsem hrozně zvažoval, co s tím. Jo, já jsem šel úplně do neznáma. I když jsem dělal třeba technického náměstka a měl jsem vysokou školu dopravní atd, tak přeci jenom je tohle úplně něco jinýho. A to jsem pak poznal úplně konkrétně, když jsem se do toho musel zakousnout a právní normy se měnily ze dne na den a bylo denně několik zákonů, který jsem musel z 90 % pročíst a nastudovat ve dne v noci jsem dělal, takže to nebyla žádná sranda. Každá ta právní norma se obce více či méně týkala, ať už je to, nebudu konkretizovat, ale každej nějakýj střapeček se týkal tý obce. Lidí. Občanů, staveb atd. Voda, odpady. Takže nenapadlo samozřejmě, nenapadlo.

V březnu 1990 jste se stal předsedou výboru, ne ještě tedy starostou. Co prvního jste musel řešit?

My jsme si tak nějak, já jsem začal takovou tou, jak jsem říkal na začátku, ten hřbitov. To je pro mě úplně takový lidský.

To už jste bydlel tady? To jste viděl přímo na hřbitov.

Bydlel, samozřejmě jsem na něj zíral, furt. Vim to, i když jsem byl někde v zahraničí, tak jsme se šli podívat na ten hřbitov, to mělo úroveň a já říkám, proč my tu nemáme tak pěknýj hřbitov. Takže to bylo první, pak ty služby zachovat, dokonce i dostavět, protože to byla jenom ta první část nalevo, ale ta pravá část, když tam vejdeš do dvora, tam byla ještě nějaká stará budova, i když ta se tam bourala, na to přišlo taky osmdesát, devadesát lidí a bouralo se to, rozumíš, a pak se stavělo. My jsme tady měli možná třicet lidí, v těch službách, a byli tam zedníci, elektro, topenářská oprava, no zkrátka a ty lidi, vlastně občani, to využívali hodně, já jsem třeba udělal takovou věc, že když si se chtěl doma něco opravit doma, zedničinu, tak si potřeboval písek. Písek do betonu a ten byl nejbliž támhle Suchdol, Halámky. Tak ale potřebuješ kárku za auto, ne celou taturu že. Tak jsem

zkrátka ve službách zajistil, že tam byly navezený haldy písku do betonu, písek do malty, písek tenhle, písem tamten. Kamení, šterk kopičky, a tam se to prodávalo. Někdo si vzal dvě kolečka, tomu se to zvažilo, na to jsme měli specifickou váhu no a takhle lidi spokojený, chtěl jsem pro ty lidi zkrátka.

Dne 1. května 1990 sem přijel plukovník Bruckner z Amerického velvyslanectví. Jako starosta jsem byl u toho, jak vzpomínáte?

To jméno mám zafixovaný, my jsme to ale neměli jako obyčejně, že se někde položí věnec, já jsem vždycky udělal show. To znamená, že se tam třeba udělala ta demarkační čára, ten památník třeba. Já nevím, jestli to bylo už poprvé, ale to asi ne, poprvé jsme udělali jenom sraz na místním národním výboru, to byl ještě místní národní výbor tenkrát, ne radnice, proto to říkám, a tam v tej obřadní síni bylo, tam jsem pozval pamětníky, já nevím, místní z pětáctýřicátýho rozumíš nadšený, teď tam viděli ty amíky, no a bylo to hezký.

V roce 1990 jste našli na půdě bustu Tomáše Garrigue Masaryka. Jaký to byl pocit jí tam najít? V jakém byla stavu?

Abych ti řekl pravdu, u toho jsem přímo nebyl, ale nevím, někdo tam asi šťoural, já na to neměl čas. Šťourat po půdách jo atd. Byla zachovalá, všechno v pořádku, takže já jsem pak jenom zrealizoval ten památníček, tam se to posadilo a dělal nám to tady ten kameník, jak dělá pro obec, vlastně ještě otec! A ten nám tam udělal ten soklík a na návrh pana Hořejšího, ten dělal v Artypě celý léta vid', tak to namaloval, a tak no. Takže byla zachovalá no.

Pak ve Křemži probíhaly první volby, měl jste nějakou kampaň?

Já kandidoval za Občanský fórum, a tak samozřejmě se dělala, ale taková v kině se to dělalo tenkrát, ale relativně v pohodě vid'.

Čekal jste, že budete mít přes padesát procent?

To ani nevím, že jsme měli tolik, ale já si myslím, že ta oblíbenost tu byla. Rozumíš, bylo vidět, že člověk není línej, a chceš, aby se to někam pohlo atd. A padesát procent jo?

Ano, přes padesát. Třetí místo obsadila komunistické strany se ziskem 10 %, překvapilo Vás tak vysoké číslo?

Ne, protože tady byla taková buňka, kteří jsou dodnes. Už jsou to třeba starší lidé.

Když se zamyslíte zpětně na devadesátá léta, když jste byl starosta, tak na co konkrétně jste nejvíce pyšný?

Infrastruktura, tady se udělaly dvě čistírny odpadních vod, dalo se elektrické vedení, do země se to dávalo a hlavně plynofikace. Plynofikace, protože ta Křemže jako taková si to

zasloužila, jak jsme tady v dolíčku trošku, a byla inverze a teď tu byli takový kotelný, škola, škola, služby atd. Pálily se tu svinárny různý jo a když jsem se tady díval, tak byla Křemže zahalená, takže myslím si, že tou plynofikací si hodně lidí to jako cení.

To je ode mě vše, děkuji Vám za Váš čas, neshledanou

Není vůbec za co, neshledanou.

Příloha č. 26 Rozhovor nahráný se starostou Křemže, Ing. Josefem Troupem, v červenci 2021.

Josef Troup (*1964)

Rozhovor vedl Matěj Vačkář

Křemže radnice, červenec 2021

Josef Troup je od roku 1998 starostou ve Křemži.

Jak se jmenujete?

Já se jmenuju Josef Troup.

Jak dlouho žijete ve Křemži?

Ve Křemži žiju od roku, to už je strašně dlouho, 1988.

Jak dlouho jste starostou ve Křemži?

Od roku 1998, takže 23 let.

Jak vzpomínáte na přestěhování se do Křemže, na ten rok 1988?

Já velmi dobře, protože jsem se sem přestěhoval za manželkou, takže jsem tady začal život, ale protože jsem poblíž, já jsem z Třísova původem, takže jsem nešel nikam daleko do neznámého prostředí, protože jsem tady chodil na druhý stupeň školy, takže v podstatě Křemži jsem znal a měl jsou tu spoustu kamarádů, takže já jsem šel do prostředí, který jsem znal a byl jsem tu spokojenej.

Na druhý stupeň jste chodil tady ve Křemži, jak vzpomínáte na školu ve Křemži?

Tak já jsem na první stupeň chodil do Holubova, pak jsme přešli, pro mě ta škola byla samozřejmě jako něco obrovského, přišli jsme do úplně jinýho typu školy, ale vzpomínám na ní dobře a myslím si, že když jako samozřejmě každý člověk jak stárne, tak se mu zdá, že to co bylo v minulosti, bylo vždycky lepší, ale já když se na to podívám objektivně, tak si myslím, že ta úroveň, jako celková úroveň školství, možná je to tím, že stárnu, tak že byla vyšší, ne co se týče jako toho penza předávaných znalostí nebo učiva, informací, ale co se týče těch sociálních vztahů, jako je autorita učitele a podobně jako.

Nějaký oblíbený učitel?

Určitě, tak za nás vynikal pan ředitel Šulc a potom náš třídní pan Kopecký Karel.

Kde ve Křemži trávíte nejraději čas, kromě domova?

Je to buď kolem křemežský potoka směrem na Holubov, nebo Křemežskej rybník, okolí Křemežskýho rybníka.

Jak vzpomínáte na devadesátá léta zde, vy už jste se zmínil, že jste se sem přestěhoval, tak jak se to tu změnilo osmdesátá versus devadesátá léta?

Tak já jsem pracoval v Českých Budějovicích a stavěl jsem, takže jsem se sem vracel v podstatě jenom jakože přespat, nebo pracovat, ale samozřejmě jsem vnímal ten revoluční rok, ten přelom. Já třeba si vzpomínám na ten listopad v tom duchu, že jsem přišel ze stavby, kde jsme stavěli a tehdy se díval na televizi, kde zrovna běžel nějaký přenos z demonstrace Pamatuju si, že říkal, že to je jenom nějaká prostě taková skupina prostě nespokojenců, a že je rozeženou, a že bude pokoj jo. A já jsem to v tu chvíli taky tak vnímal, protože jsem měl jiný starosti a druhý den se ukazovalo, že to nebude jen tak a já jsem to prožíval potom v bývalém zaměstnání. Já jsme dělal v KOH-I-NOORU, takže ty zážitky byly. Já vím, že jak vznikaly takový ty studentský skupiny, který chodily po těch fabrikách, že přišly i k nám do KOH-I-NOORU a my jsme zrovna jako projektanti sídlili v prostoru, kde bylo generální ředitelství, tak jsem zažil scénu, kdy je generální ředitel vyhazoval, že jsou to nějaký lumpové atd. Pak jsme chodili na ty demonstrace na Budějovický náměstí a protože jsme byli z KOH-I-NOORU, tak jsme místo trikolóry brali tři pastelky, červenou, bílou a modrou a tady ve Křemži jsem to vnímal, byl jsem jednou, já už si detaily nevzpomínám, ale jak vzniklo Občanský fórum, tak že i tady byla, prostě tady byli takový aktivní a byli i diskuzní fóra v kině, bejvalým. Pamatuju si, že to bylo opravdu, tak jsem nikdy ten prostor, že jsme sem chodili jako kluci, kluci z Třísova na kino, takže jsem takovej ten pocit z toho, že to kino bylo tak narvaný, že jsem to snad nikdy neviděl a pamatuju si právě bejvalýho, mýho předchůdce, starostu Mildu Podholu na tom pódiu, ještě s dalšíma.

Jak to bylo se zakládáním dalších obchodů v devadesátých letech? Dnesku tu je třeba pan Iška a další.

No nebylo to hned, já třeba, pan Iška je podnikavej člověk a ten zareagoval okamžitě. To vím, já to vím, protože jsem potřeboval kotel a on v tý době okamžitě v tom devadesátým roce začal podnikat, prostě a byl hrozně šikovnej. On má na to prostě talent. Ale nebylo to hned, ještě vlastně dlouho fungovala prodejna tady na rohu u Lánů, kde je dneska Vietnamec, tak tam bylo takové smíšené zboží, u Tábořika se říkalo, a to fungovalo ještě dlouho, dlouho po revoluci. Jednota, prostě klasická, fungovala pořád stejně, stavebniny, který jsou součástí jednoty, taky fungovaly ještě několik let potom úplně stejně, takže nebyl to nějaký jako rychlej zvrát, nebo že by ze dne na den se ty lidi vrhli na podnikání, a že by se to tu měnilo. Opravdu to jako plynulo časem a trvalo to několik let než, kromě teda pana Išky no. I naše služby, které jsme měli, jak je dům služeb, takže tam byl vlastně

ten komunální podnik, jak se říkalo, že potomci si byli švadleny, a holič a tohle všechno ještě řadu let ještě přetrvávalo. V podstatě ještě za mého předchůdce, těsně předtím, než já jsem přišel, nebo ještě za mě tam fungovala pod obcí švadlena jako komunální podnik, až teprve prostě jak postupně se začli etablovat ty živnostníci, že byli soukromý kadeřnice, soukromí krejčí, to postupně pro nás už přestávalo dávat smysl jo, ale trvalo to opravdu těch deset let, prostě než se to takhle pomaličku rozjelo no.

Ted' bych se rád zeptal na jeden ze symbolů devadesátých let ve Křemži, a to na Křemežský veletrh. Účastnil jste se těch prvních ročníků, případně jak na ně vzpomínáte?

Účastnil jsem se, protože já jsem v tehdejší době začal pracovat jako vedoucí stavebního úřadu, a Milda, předchůdce můj, jako starosta, protože to bylo ten veletrh, to bylo něco úplně nového, nikdo, nikdo s tím neměl žádný zkušenosti a ale byla strašná euforie, strašný nadšení prostě to dělat, byla spousta lidí, který chtěli pomoci a vlastně ta akce vzešla z té myšlenky, že tady se provozovaly za první republiky dobytčí trhy, možná ještě i za mocnářství, kdy byly určitý termíny v roce, píše se o tom i v kronice, kdy se sem z širokého okolí sváděl dobytek a ty sedláci a tady se to prodávalo, takže jako ta Křemže měla jako kdysi v historii nějakou tradici, takže to byla jako myšlenka navázat na to, ale jinak a protože nikdo neměl zkušenosti, tak tenkrát se navázala spolupráce s rakouskou Křemží, Křemže nad Dunajem, kde se pořádají opravdu už profesionální veletrhy, a tehdy prostě, jak jsem říkal, nikdo to nevěděl, neznal, takže oni nám se s nima navázal nějaký kontakt, oni nám radili a právě protože byla potřeba každá ruka, těch těch lidí se sice nabízelo, ale bylo potřeba akčně, tak my jsme, co jsme pracovali jako na obci, tak všichni něco dělali, tak já jsem tej době měl starý rytmo a rozvážel jsem plakáty, první ročník vím, že mi Milda, bejvalej starosta, řekl hele, tady máš plakáty, jezdi a všude lep plakáty, takže každej dělal prostě, co bylo potřeba, ale bylo to takový, že ne že jako to byla moje povinnost, prostě byla taková euforie, že každej byl rád, že něčím pomůžu a že něco udělá. No a bylo to úžasný, i když pak se to samozřejmě rozvinulo daleko jinam, ale ty první ročníky, díky tomu, že to bylo prostě o tom, o tom nadšení, o tom elánu, tak to bylo fantastický, že se něco takového udělalo, samozřejmě ten první rok si pamatuju, že jak byla ta spolupráce s těma rakušákama, tak oni byli úplně jinej level jo, ona byla i jiná úroveň a ono se to jako částečně aplikovalo sem, kde my jsme na to ještě nebyli připravený. Takže když tam tenkrát, si pamatuju, že prostě bylo pivo, tam začali nosit za 15 korun a lidi byli zvyklí, že pivo stálo tehdy v hospodě korunu sedmdesát, takže všichni zůstali prostě jako paf jako jo a pro ty rakušáky to bylo zase, ale jako proč jako, to je jako

samozřejmý jo. No, a tak na toho, těch prvních, já jsem se zúčastnil teda všech, ale ty první byly úžasný prostě v tom nadšení. V tom, jak se to všechno dělalo, ne jakože musíme vydělat a takhle to, ale prostě každej chtěl pro tu obec něco udělat a pomoci.

Já si pamatuji ty první ročníky, dočetl jsem se, že během čtyř dnů tu bylo mnohdy i 20 tisíc návštěvníků.

I třicet, i třicet tisíc lidí.

Já jsem četl Váš názor v *Křemežsku*, když se rušil Křemežský veletrh a zakládal se Křemežský víkend, kde Vy jste právě zmiňoval, že už tohle, něco jako Křemežský veletrh, už se nehodí do dnešní doby. Myslíte si tedy, že ty veletrhy, bylo něco symbolického pro devadesátá léta a dnes už nejsou možné?

Rozhodně! Ono je, ono to bylo, samozřejmě ten svět jde dopředu, mění se, tomu prostě člověk nezabrání. A ten úspěch v těch první letech byl i vlastně vyvolanej tím, že my, jak jsme se překloupili tou revolucí prostě do té jiné doby, tak pořád v těch prvních letech ještě přetrvával ten stav předchozí jo, kdy nic nebylo prostě všechno se muselo, každá sebemenší věc se musela shánět, takže ten trh byl tady obrovskéj, byl hladovej jo, takže kdokoliv prostě přišel tak, já si pamatuju ten první ročník, jak první rok lítali lidi se sekačkama a pilama, prostě byl obrovsky nenasycenej trh. Ale postupně prostě jak se ten svět vyvíjel, tak nejenom, že dneska žijeme v blahobytu, každej má, když na to má, tak každej má, může si to koupit teď hned přes internet, prostě na co si vzpomene. A samozřejmě ta komerční stránka té akce přestávala dávat smysl v tomhle jo. Dneska jsou už i pomalu kamenný prodejny, jo některý druhy prostě skomírají, protože je běžný, že já mám dospělé syny a ty prakticky do obchodu kamennýho nejdou, protože si všechno koupí přes internet. Ale jasně, bylo tam vidět prostě, že ten trh se už nasýtil, že prostě už tam chodili lidi spíš za zážitkama a taky, a to tak prostě je, že určitě to taky cítíte, že jak člověk žije v blahobytu, tak pořád hledá nový a nový, co by, čím by byl překvapenej, co by ho pobavilo a tak. Ale prostě to nejde donekonečna jo, že ty lidi už jsou jako přesycený tím zbožím, i třeba zábavou jako jo, a takže zákonitě to muselo dojít do toho stavu, že komerční už ta akce bejt nemůže, nedávalo by to smysl a i ty vystavovatelé, který sem jezdili, tak postupně prostě jsme zjišťovali, že to pro ně nemá žádnýj ekonomický efekt jo, že nám říkali, tahle republika uživí Brněnský veletrhy, možná něco v Praze a jednou za rok Budějce, ale pro ty kvalitní prostě firmy a vystavovatele to přestávalo dávat smysl. No, takže spíš se hledalo, jinýj koncept, jiný naplnění toho. Nechtěli jsme skončit, nechtěli jsme přestat, ale spíš to prostě obrátit a ta původní myšlenka byla jako, že ta akce by měla bejt pro tu komunitu tady, pro širší okolí té komunity tady, abychom dávali ty lidi

dohromady, aby prostě dneska, kdy je strašnej individualismus a ty lidi spolu málo jako komunikujou, zvlášť teď ta doba k tomu přispěla, tak dávat jim nějakou příležitost prostě, aby se mohli sejít a jako posilovat nějak ty sociální vztahy a vazby. Je to strašně těžký jo, protože těch lidí který, já už říkám, že my máme vystřílený patroly, že těch nápadů prostě jak, že ty lidi prostě chtěou pořád něco novýho, pořád nový vzruchy, nový zážitky prostě tohle, ale to prostě nejde do nekonečna jo a my už říkáme, ta parta co to děláme, že už máme vystřílený patroly a já vždycky prosím další, aby kdyby někoho něco napadlo, nebo pojďte, zapojte se jako a aby děláme to přece pro sebe jako, proto si tam teď dva roky vždycky stoupnu, teď tam budu taky, a třeba dělám street food. Vařím jenom na ochutnávku, protože mě to baví jenom jo prostě a snažím se přilákat i jiný aby, to není, vždyť to děláme pro sebe, tak je to zábava. Tohle se nepovede nebo tomu se zasmějeme ale prostě dát ty lidi dohromady, takže to byla myšlenka spíš jako posílit ty sociální vazby, ale už to nikdy nebude jako komerční, o komerční stránce.

Budova sokolovny, její vznik je zachycen v kronice, mě ale zajímá Váš názor, kdy myslíte že započal úpadek sokolovny?

Tak sokolovna, já nechci celou historii, sokolovnu si postavili sokolové roku 26, 27 nebo kdy byla dokončena, a její úpadek začal v podstatě po válce samozřejmě, kdy tam, já nevím kdy, tam vzniklo, kdy skončila sokolovna a kdy tam začlo fungovat to bývalý kino a když se přenesu celý ty desítky let, tak ještě kino skončilo myslím v roce 1993. Zase to vyplynulo prostě tak, jak se vyvíjí společnost. V tej době, já jsem to kino ještě za nás zažil a ještě za nás ještě fungovalo, že tehdy to fungovalo tak, že ty distributoři těch filmů, mnozí nechápali proč jako, tak půjčte kvalitní film prostě a přijdou vám na to lidi, ale ono to tak nefunguje. Ten distributor filmu vám dá pět kravin a k tomu vám dá jeden kvalitní, musíte to vzít a zaplatit za všechny jo. No a s nástupem přehrávačů video, dneska je to už zase úplně někde jinde, tak samozřejmě to přestalo ekonomickéj smysl dávat. Takže roku 93 to myslím zavřeli a tenkrát, a od té doby, ta budova měla naplnění jenom sporadický, že si to tam někdo pronajal na něco na veletrh a podobně, ale nemělo to prostě žádný využití. Já jsem, a byly o tom leta se o tom vedly debaty co s tím, já jsem, dokonce byly nápady to prodat a podobně jo, proti tomu já jsem vždycky bojoval, nejenom z toho důvodu, že nad tím ztratí obec kontrolu v citlivým místě, v obytnej zástavě, navazuje na to areál školy, ale i s ohledem na ty sokoly předválečný, který si to vlastně vybudovali jo. A tak jsem, už se to táhne přes deset let, v roce 2010 jsem tady v zastupitelstvu chtěl, jsem jim navrhl, že je třeba se tím opravdu vážně zabývat, protože jsem stavař a vidím jak ten objekt, když se neužívá, tak rok a rok chátrá a chátrá, a že by se, že opravdu se

musíme vážně zabejvat co dál. A tehdy jsme zvolili nejdřív si říct, jsem navrhl nejdřív si říct, jakou funkci pro ten, pojd'me se o tom bavit. No z té debaty vyplynulo, v podstatě dvě možnosti, buď to využít jako rekonstrukci na nějaký bydlení, anebo to využít jako obecní dům, protože my tady sice máme sál dole, ale ten je takovej atypickej, těžko využitelný pro takový ty klasický funkce jako nějaký sport rekreační, divadlo, promítání filmů, přednášky a menší společenské akce. A pak tu byla, pak tu bylo, je tu velká poptávka základní umělecké školy z Krumlova, která tu má spoustu dětí, spoustu studentů a spoustu oborů a nemají prostě prostory, oni byli tady ve smlouvě ve starej obci, ale tam jim to nevyhovovalo z hygienických důvodů a podobně, takže oni jsou teď v provizoriu tady ve farním objektu a čekají, čekají prostě, až budou mít jiný prostory a pak je tu spousta spolkový činnosti, který teď taky nemají a jsou různě, takže byla druhá myšlenka z toho udělat obecní dům, který by sloužil prostě jako pro tyhlencty účely. No tehdy jsme teda to dali jako ve známost prostřednictvím *Křemežska*, aby se k tomu vyjádřila i veřejnost, čemu by se přiklonila a tehdy ty aktivní, který to zajímalo, ono jich nikdy moc není, tak jednoznačně převážila ta varianta obecní dům. Takže pak se stvořilo nějaký zadání, zadání v tom smyslu, co v tom objektu chceme mít, ta základní umělecká škola si dala přesně i specifika těch prostor, který by tam chtěli, na základě toho jsme oslovili asi pět architektonických kanceláří, udělala se studie, jakoby soutěž a ta se ale objektivně nám jí člověk nazávislej obodoval podle těch kritérií, který jsme měli a ta jedna studie byla vyhodnocena, že splňuje všechny ty naše požadavky nejlíp a nechali jsme to tady ještě vystavený na tabulích na chodbách, aby lidi si mohli k tomu, si to v klidu projít. No a na základě týchletý studie, protože tam bylo opční právo toho projektanta, tak máme, se nechal zpracovat projekt, dneska máme stavební povolení a teď už jsem v tom finále, kdy já bych si strašně přál, abychom to tenhle ten rok začli. Já jsem požádal teda loni na podzim ministerstvo pro místní rozvoj o dotaci, protože oni mají speciálně pro tenhle typ staveb a pro tyhlencty účely dotační program, tam ale ještě do dneška nebyli schopný rozhodnout o deset miliónů a pak kraj zavedl krajský investiční fond, kde teda, i když jsem byl varovanej dopředu od firem, který dělají dotace, že už je to rozdělený a že je to politická záležitost a tak dále, ale já tam nemám žádný politický, ale zjistil jsem, že to tak není, takže jsem prostě říkal, zkusím to, takže jsem ten projekt popsal, historii a tak dále, poslal jsem to a byl jsem, měl jsem strašnou radost prostě, protože nám dali 12 miliónů, nám volali, že ten projekt se jim moc líbí, že přesně pro takovýhle účely oni ten krajskej investiční fond zřizovali, takže dneska máme přiklepnutých 12 miliónů, teď každým dnem musí, a už máme skluz, protože já čekal že v květnu předáme staveniště, ale teď

páčíme z projektanta ještě dopracování úpravu výkazů výměr, protože tam nesmí být konkrétní druhy výrobků, aby to nebylo, že někoho prosazujem. A vypíšeme výběrový řízení na dodavatele, ale je to akce samozřejmě finančně náročná rozložená do dvou let. Letos a příští rok.

Dne 1. května 1990 navštívil Křemži americký velvyslanec Bruckner, vnímal jste to? Vy jste samozřejmě pracoval v jiném zaměstnání, ale jako řadový občan, vnímal jste jeho návštěvu? Stejně tak třeba změnu přejmenování náměstí, kdy zmizelo Gottwaldovo?

Já jsem změny vnímal hodně, to byla úžasná návštěva, dokonce v sálu máme od nich pamětní listy jo, od Shirley Templové, to byla tehdy velvyslankyně v Praze, a vnímal jsem to i z důvodu, že třeba já, jak jsem říkal, že jsem Třísovák, tak americká posádka byla u nás doma. My jsme jako, nejenom za předchozího starosty, ale potom se pravidelně, já jsem se snažil jako i organizovat prostě vždycky připomínku, toho ukončení války a zvát na nějaký takový příležitosti i ty pamětníky, nebo přímý účastníky, takže vnímal jsem to v té době jako dost a tohle byla úžasná návštěva, já jsem měl pak radost, když se to po povedlo zopakovat, že jsme tu měli, když bylo sedmdesátý výročí, tak se nám povedlo a já jsem tomu nevěřil, že to budou skuteční veteráni, že přijela skupina amerických, oni mi řekli, že to budou veteráni, jsem říkal, to nemůžou bejt veteráni, když těm klukům bylo dvacet let v té době, tak dneska by jim bylo devadesát jo. Takže jsem čekal že přijedou nějaký potomci nebo prostě nějaký jako turisté, který budou chtít vidět. A mně padla brada, protože přijel autobus a v tom autobuse čtyři americký veteráni, který tady byli a ten jeden mi řekl, že byl tady co teď sedíme, tak přesně tady v této místnosti byl. Fantastický. Bylo mu 89 let, měl pětadvacetiletou dceru s sebou. (smích) A ptal se po jedné paní, tu nebudu jmenovat. Takže to jsem vnímal jako hodně, ale jako my jsme dělali teď při příležitosti toho kulatého výročí se starostou z Vrábče, protože tam vedla demarkační linie, takovou tu připomínku velkou, to bylo na kulatý výročí a to tam byli jenom zástupci z české armády, z generálního štábu, američani ne, ale já jsem tam říkal, že sice my jsme byli v tej americké části, ale že dneska mi trošičku vadí to, že zapomínáme i na tu druhou stranu. Samozřejmě Ruskou, že to, co se stalo po válce, nebo jak se to vyvíjelo ta situace, za to nemůžou obyčejný vojáci, ty prostě a fakt je, neoddiskutovatelný fakt je, že tu drtivou část té války odbojovali oni, a že nás osvobodili taky, a že to že stojíme na tej linii, kde na jedné straně byli rusové a na druhé byly američani, takže bysme měli vzpomínat vždycky na oba. Jo američani, a proto jsme tam dali, američani tam mají pomníček a my se s Frantou Ohrazdů dohodli, i že vedle toho

vysadíme lípu, jako slovanské strom, a ta že bude připomínkou těch druhých, protože ty obyčejný vojáci za to nemohli, co se pak stalo, jo takže tak no. Ale já se nesmím rozkecat. **Historie Křemže je protkána řadou osobností, které si i my zde připomínáme. Na náměstí vidíme Jana Smila z Křemže, našeho zakladatele. Tady na radnici připomínka Josefa Kubeše. Učitele, který byl zastřelen nacisty v roce 1942. Proč si myslíte, že je důležité si připomínat takové osobnosti.**

No tak rozhodně si myslím, že je to z toho, že někdo může mít pocit, že tak jsme, nejsme až tak malý, ale přece jenom jsme prostě taková venkovská, takový venkovský městys na jihu Čech, krásný já jsem zase naopak šťastnej, že žiju v místě, kde je klid a je tu nějaká úroveň služeb. Ale já si myslím, že, a to se netýká jenom naší obce, že to se týká třeba i celého národa, když máte lidi, který mohou sloužit jako váš vzor, co něco dokázali, ať to je prostě v kultuře, ve sportu, v čemkoliv prostě. Tak že to posiluje i vaše sebevědomí, a nebo vám to dává to přesvědčení, že když se budu snažit, že když budu v něčem dobřej, tak že já můžu taky dokázat nějaký věci, že nejsem prostě bezvýznamnej jeden příslušník bezvýznamného desetimilionového národa, tak já si myslím, že je to důležitý pro posilování toho obecního sebevědomí a obec teď vnímám jako ve smyslu ne nějakej abstraktní úřad, ale jako větší rodinu, jako skupinu, společenství lidí, jako máte rodinu, tak je obec, a posilování sounáležitosti té skupiny a vzor i pro ty ostatní, že můžou taky něco dokázat, a že na ně můžeme bejt hrdý.

Zaregistroval jsem v knize *Z dějin Křemežska tzv. spor o vodu, přičemž to byl vlastně takový spor Češi proti Němcům. Myslíte si, že něco právě takového, jenom přece jsme kousek od hranic s Rakouskem, že to tady bylo taky Češi versus Němci jako napříč našimi dějinami až do odsunu v roce 1945?*

Až takovej pamětník nejsem, ale můj názor je, že u nás ne. Já, takhle, já teď zase vzpomenu na svý mládí nebo dětství, já třeba, myslím si osobně, že ne, ale mám takovej ambivalentní pohled. Jeden, moje matka byla z Krásetína a můj děda, to znamená její otec, byl jeden z těch, kterýho popravili Němci, fašisti. Fašisti pardon. Jo teď, jak se připomínalo v Krásetíně to výročí, tak on byl jeden z popravenejch, takže matka zůstala jako sirotek po tom čtyřicátým druhým roce, v sedmi letech. A ona, říkám to proto, že prostě ona vnímala Němce, ne fašisty, Němce jako národ, jako ty, který zabili tátu, a ty jsou zlý, protože jí to tak říkali prarodiče, který jí potom museli vychovat. Němci ti zabili tátu jo, takže tam jsem chápal, že prostě tam je averze z tohohle konkrétního důvodu vůči tomu národu, ne konkrétním lidem, ne proti fašistům, ale jako ona nevěděla, prostě jí bylo vtloukaný, Němci ti zabili tátu, tak všichni Němci jsou špatný jo. A já jsem slýchal, takže

jako ať už jsem žil v jiné době, ale jako člověk měl podvědomě, když v tom člověk žije, tak má podvědomou nedůvěru k lidem tohoto národa. A já jsem to říkal třeba svým synům a moji synové, který prostě už vyrostli v jiné době, tak v nich už prostě není ani zrnka toho, ty nerozlišují jestli ten je černý, bílý, tenhle ten národ, ty prostě rozlišují člověka jaký je. A ale druhý pohled, já jsem třeba žil v tom Třísově a tam byl pán, kterej se jmenoval Kampinger, já ho mám dokonce na nějaké historické fotce. A to byl Němec, kterej si vzal Česku a kterej musel sloužit v Africe, pro Hitlera, ne že by chtěl, ale musel a zůstal prostě v tom Třísově, protože táta dobře klepal i kosou, on chodil kolem nás, tak vždycky se tam sednul na lavičku, s těma kšandama, měl knírek jako Hitler, i tu přehazovačku, a strašně perfektně povídal, já ho rád poslouchal, protože mluvil takovou tou, jak se Němec nikdy neučí dobře česky, protože nezná rody, jo. Já jsem šla a takhle. A strašně perfektně, ale byl to úžasně hodnej člověk jako jo. A já ho zase vnímal, já jsem nevěděl, že to je Němec jako jo, jak jsem říkal, že máma nám říkala, že Němci jsou zlí a tohle byl taky Němec, ale já ho vnímal jako prostě jako souseda, prostě jako normálního prostě člověka, kterej byl hodnej a já jsem nezaznamenal, že by prostě, až když jsem dospěl, tak jsem si říkal jakto, že prostě ho nevyhnali, jak to že on tam prostě mohl zůstat a normálně pracoval a nikdo neměl problém, že to byl Němec. Takže si myslím, že tady, tady to tak nebylo prostě jo. Pak ten spor o vodu, to bylo prostě spor majetkový, tam šlo o vodu mlynářskou jo.

Četnická stanice zde byla od 19. století. Pak zde dlouhou dobu byla stálá policejní hlídka, až do zrušení stálé hlídky a přesunu do Českého Krumlova v roce 2013. Četl jsem v *Křemežsku* Váš názor na opuštění stálé policejní hlídky, myslíte si tedy, že zde policie chybí?

Já jsem přesvědčený že ano.

Takhle mi to stačí, moc Vám děkuji.

Jsem se vykecal co?

Ne v pořádku, moc Vám děkuji za rozhovor.

V pohodě, nashledanou.